

U S B E D

*ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL AND EDUCATIONAL
SCIENCES*

NİSAN/APRIL 2020 • CİLT/VOLUME 2 • SAYI/ISSUE 2

E-ISSN 2687-3060

J E N E R İ K / T A G

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER

AYTEKİN DEMİRCİOĞLU

BAŞ EDITÖRLER / CHIEF EDITORS

AYTEKİN DEMİRCİOĞLU

FATMANUR ÖZEN

EDITORS

ABDULLAH DURAKOĞLU

BEYHAN ZABUN

BURCU ÖZTÜRK

MEHMET ALİ DOMBAYCI

YAYIN VE DANIŞMA KURULU

EDITORIAL BOARD

Aytekin DEMİRCİOĞLU

Kastamonu University, TURKEY

Fatmanur ÖZEN

Giresun University, TURKEY

Beyhan ZABUN

Gazi University, TURKEY

Abdullah DURAKOĞLU

Abant İzzet Baysal University,
TURKEY

Fatma Hürrem SÜNNEY

Giresun University, TURKEY

Faruk MANAV

Nevşehir Hacı Bektaş
University, TURKEY

Demet KARAKARTAL

American University, CYPRUS

Ekrem Ziya DUMAN

Gazi University, TURKEY

Nurlyhan ALDZHANOVA

Al-Farabi Kazakh National
University, KAZAKHSTAN

Ihab Said İBRAHİM

Kastamonu University, TURKEY

Kısmet DELİVELİ

Muğla Sıtkı Koçman University,
TURKEY

Nadiia STEZHKO

University of the State Fiscal
Service of Ukraine, UKRAINE

Julia POCHYNOK

Ternopil National Medical
University, UKRAINE

Olena MELNYK

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University,
UKRAINE

Alvina ORIEKHOVA

Sumy National Agrarian
University, UKRAINE

Tetiana KAMINSKA

Kyiv Cooperative Institute of
Business and Law, UKRAINE

Inna SEMENETS ORLOVA

National Aviation University,
UKRAINE

Soaad SHOLAK

Kastamonu University, TURKEY

YAYIN VE DANIŞMA KURULU

EDITORIAL BOARD

Burcu ÖZTÜRK

Kastamonu University, TURKEY

Belis GÜLAY ŞAHİN

Maltepe University, TURKEY

Mehmet Ali DOMBAYCI

Gazi University, TURKEY

Emilia ALAVERDOV

Georgian Technical University,
GEORGIA

Mustafa ÖZTOPRAK

Eskişehir Osmangazi University,
TURKEY

Fatima Zohra CHELBI

Betnebir University, ALGERIA

Ahmed Abdalla NEGM

Ayn Shems University, EGYPT

Abdullah ABDULMUMIN

Ibn Zuhr University, MOROCCO

Nabila ZIKRI

Tatvan University, MOROCCO

Olyana KINDIBALYK

University of European Studies of
Moldova, MOLDOVA

Emel ADAMIŞ

Uludağ University, TURKEY

Nalan KAZAZ

International Vision University,
MACEDONIA

Maryna DEI

National Aviation University,
UKRAINE

Amina OMRANE

University of Sfax, TUNUSIA

M. H. Khalef ALKHRESHEH

Northern Border University, SAUDI
ARABIA

Nino ZHIZHILASHVILI

Georgian Technical University,
GEORGIA

Maria L. CARDINALE BAPTISTA

Universidade de Caxias do Sul,
BRASIL

Hacer DOLANBAY

Muş Alparslan University, TURKEY

Maryna DIELINI

National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine,
UKRAINE

Maryam VAZIRI

Maysore University, INDIA

SAYININ HAKEMLERİ

REVIEWERS OF THIS ISSUE

Faruk MANAV

Nevşehir Hacı Bektaş
University, TURKEY

Mehmet Ali DOMBAYCI

Gazi University, TURKEY

Şenol SEZER

Ordu University, TURKEY

Fatmanur ÖZEN

Giresun University, TURKEY

Burcu ÖZTÜRK

Kastamonu University, TURKEY

Belis GÜLAY ŞAHİN

Maltepe University, TURKEY

Emilia ALAVERDOV

Georgian Technical University,
GEORGIA

Halil TURGUT

Sinop University, TURKEY

Hacer DOLANBAY

Muş Alparslan University,
TURKEY

Beyhan ZABUN

Gazi University, TURKEY

Mustafa BIYIK

Hitit University, TURKEY

Hakan COŞAR

Kastamonu University, TURKEY

Abdullah DURAKOĞLU

Abant İzzet Baysal University,
TURKEY

Melike Burcu YILMAZ

Giresun University, TURKEY

SAYININ HAKEMLERİ

REVIEWERS OF THIS ISSUE

İbrahim YENEN

Kastamonu University, TURKEY

Necdet EKİNCİ

Giresun University, TURKEY

Çiğdem GÜLMEZ

Kastamonu University, TURKEY

Ekrem Ziya DUMAN

Gazi University, TURKEY

Deniz DAĞSEVEN

EMECEN

Maltepe University, TURKEY

Fatma Hürrem SÜNNEY

Giresun University, TURKEY

Gonca Reyhan AKKARTAL

Beykent University, TURKEY

Zuhal YILMAZ DOĞAN

Ministry of Education,
TURKEY

Binnur YILDIRIM

HACİİBRAHİMOĞLU

Giresun University, TURKEY

Süheyla BOZKURT

Çankırı Karatekin University,
TURKEY

Gülçin KARADENİZ

Maltepe University, TURKEY

Olyana KINDIBALYK

University of European
Studies of Moldova,
MOLDOVA

USBED HAKKINDA

ULUSLARARASI SOSYAL
BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ
BAHAR 2020 CİLT 2 SAYI 2

Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi (USBED) 2019'da kurulmuştur.

Sosyal Bilimler, Eğitim Bilimleri ve İlahiyat Alanlarında yılda 2 kez olmak üzere Ücretsiz, Online, Açık Erişim yayın yapan Akademik ve Bilimsel bir Süreli Yayındır.

USBED'de kör hakemlik sistemi uygulanmaktadır.

USBED plagarizme karşı katı bir yayın anlayışına sahiptir. Makaleler, kaynakçasız olarak intihal programlarında tarandığında en fazla % 20 benzerlik taşınmalıdır. Daha fazla benzerlik taşıyan makaleler yayın için kabul edilmeyecektir. Yazar(lar) makalelerini USBED'e yüklemeyen önce üniversitelerin kullandığı intihal programlarında veya www.intihal.net, www.turnitin.com.tr, www.ithenticate.com gibi intihal programlarında denetlemelidir.

USBED'e gönderilen makaleler başka bir yerde yayınlanmış ya da yayın için sıra bekliyor olmamalıdır.

Yazar(lar) yayımlanmak üzere gönderdikleri makalelerin yayın ve telif hakkını USBED'e devretmeyi peşinen kabul eder. Yazar(lar) bundan dolayı ücret veya başka imtiyaz talep edemezler.

Yayımlanmış makaleler USBED'e ve yazar(lar)a atıf yapmak suretiyle herkes tarafından kullanılabilir.

Makalelerin konu, içerik vb. açılardan üçüncü kişilere ve yasalara karşı tüm sorumluluğu yazar(lar)a aittir.

İLETİŞİM / CONTACT

Web:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Email:

usbedjournal@gmail.com

ABOUT USBED

INTERNATIONAL JOURNAL OF
SOCIAL AND EDUCATIONAL
SCIENCES
SIPRING 2020 VOLUME 2 ISSUE 2

International Journal of Social Sciences and Education (USBED) was established in 2019.

It is an Academic and Scientific Periodical which publishes Free, Online, Open Access twice a year in the fields of Social Sciences, Educational Sciences and Theology.

Blind arbitration system is applied in USBED.

USBED has a solid understanding of broadcasting against plagiarism. When articles are scanned in plagiarism programs without references, they should have a maximum of 20% similarity. Articles with more similarity will not be accepted for publication. The author (s) should check the plagiarism programs used by universities or plagiarism programs such as www.intihal.net, www.turnitin.com.tr,

www.ithenticate.com before uploading their articles to USBED. Articles submitted to USBED must not be published elsewhere or waiting for a queue for publication.

The author (s) agrees in advance to transfer the publication and copyright of the articles they submit for publication to USBED. The author (s) cannot therefore claim fees or other privileges. Published articles can be used by anyone with reference to USBED and author (s).

Articles, content, etc. In this respect, the third party and all responsibility for the law belongs to the author (s).

İLETİŞİM / CONTACT

Web:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Email:

usbedjournal@gmail.com

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

661118

Okul Öncesi Eğitimde Aranan Veli Profili

Searched Parent Profile in Preschool Education

Oxana MANOLOVA YALÇIN, Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI,
Mehmet Ali ATEŞ

1 - 23

646694

**Serbest Bölgeler ve Dış Ticaret İlişkisi: Ege Bölgesi
Üzerine Bir Araştırma**

*Relationship Between Foreign Trade and Free Zone: A Research on
Aegean Free Zone*

Özge Elmas GÜNAYDIN

24 - 43

677825

**Georgia as an Attractive Country for the Asian
Immigrants (on the Example of Chinese Workers and
Indian Students)**

Nino OTKHOZORIA

44 - 56

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

639293

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO)ların Rolü ve Önemi

The Role and Importance of Non-Government Organizations(NGO) in Determination of International Politics

Ünal ACAR

57 - 80

679727

Eylem Odaklı Yaklaşım Açısından Konuşma Kaygısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

A research On The Evaluation Of Speech Anxiety In Accordance To Action-Oriented Approach

Fatma ÖZCAN & Celile EREN ÖKTEN

81 - 103

665026

Interconnection Between Migration and Security in the World and in Georgia

Dünyada ve Gürcistan'da Göç ve Güvenlik Arasındaki Bağlantı

Nino OTKHOZORIA

104 - 112

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

613406

Türkiye’de Lojistik Sektörünün İncelenmesi ve Sektör Araştırmasının Bulguları

Results and Industry Research of Examination of Logistics Industry in Turkey

Belis GÜLAY ŞAHİN & Soner ÖZKAYA

113 - 137

612521

Evlilik Uyumunun Gebeliğin Son Üç Ayında Yaşanan Depresyona Etkisi

Marriage Satisfaction In The last Three Months Of Pregnancy The Effect On Depression

Özüm BİLGİN & Uğur TEKİN

138 - 153

Okul Öncesi Eğitimde Aranılan Veli Profili

Oxana MANOLOVA YALÇIN¹

Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI²

Mehmet Ali ATEŞ³

Öz

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde nitelikli eğitiminin sağlanması için okul öncesi öğretmenleri tarafından aranan veli profilinin betimlenmesidir. Araştırma nitel araştırma stratejilerinden fenomenolojik yaklaşım yöntemine uygun yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini Konya ilinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan 41 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın verileri açık uçlu görüşme yöntemiyle toplanmış, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Verilerin analizi doğrultusunda okul öncesi eğitimde aranan veli profiline ilişkin öğretmenlerin beklentileri üç kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler; “çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli”, “eğitim-öğretim sürecinde aranan veli” ve “öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli” olarak belirlenmiştir. Okul öncesi öğretmenleri çocuğun gelişimi sürecinde aranan veli kategorisinde en çok çocuğuyla kaliteli zaman geçiren, eğitim-öğretim sürecinde aranan veli kategorisinde en çok okulda öğretilenleri evde tekrar eden ve öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli kategorisinde ise saygıya dayalı iletişim kuran veli istediklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi eğitim, okul öncesi dönem çocuğu, veli profili

Searched Parent Profile in Preschool Education

Abstract

The aim of this study is to describe the desired parents' profile by preschool teachers in order to provide sufficient education in the preschool period. The research was carried out in accordance with the phenomenological approach of qualitative research strategies. The sample of this study consisted of 41 teachers working in preschool education institutions in Konya. The data was collected by an open-ended interview method, and analyzed by content analysis method. Based on the analysis of the data, the expectations of the teachers have been grouped under three categories in accordance to the desired parental profile in pre-school education. These categories are; “desired parents who are in the process of supporting the child's development”, “parents who are desired in the education process” and “the desired parents in the

Atıf İçin / For Citation: Manolova Yalçın, O., Durmuşoğlu Saltalı, N. ve Ateş, M. A. (2020). Okul Öncesi Eğitimde Aranılan Veli Profili. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED Cilt 2, Sayı 2, 1-23. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 18.12.2019
Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.04.2020

¹Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Türkiye, E-mail: oksanayalcin@erciyes.edu.tr, ORCID:

²Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Türkiye, E-mail: ndsaltali@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6912-7080

³Öğr. Gör., Girne Amerikan Üniversitesi, Kıbrıs, E-mail: mehmetaliates@gau.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8883-447X

communication process with the teacher". Preschool teachers have stated the most desired parent profiles are the ones who spend quality time with their children during their developmental period. During the students' education period, preschool teachers desire parents who repeat what has been learned in school with their children. In the category of parental communication process, it has been stated that a respect-based communication is desired with the parent and teacher.

Keywords: Preschool education, preschooler, parent profile

GİRİŞ

Toplumlarda insanların bilgili, davranışlarıyla örnek, sorumluluk sahibi, topluma faydalı bireyler haline getirilmesi için gerekli eğitim-öğretim faaliyetleri düzenli olarak okullar tarafından yürütülmektedir. Okullarda bu eğitimsel hizmetlerin sunulmasında aktif olarak öğretmenler görev almaktadır. Ancak eğitim sürecinde ve bireye istenilen davranışların kazandırılması konusunda tek sorumluluğun okullardan ve öğretmenlerden beklenmesi eksik bir yaklaşım olacaktır. Bir Afrika atasözünde bu durum "bir çocuk yetiştirmek için bütün bir köye ihtiyacımız var" (It takes a village to raise a child) sözleriyle ifade edilmektedir. Yani okulların ve öğretmenlerin çocukları kendi başlarına eğitebilecekleri düşüncesi hatalı ve eksik bir eğitimsel yaklaşımdır (Sovremennaia, 2014). Çocuk eğitiminin nitelikli olabilmesi ancak toplumun da eğitime dahil edilmesi ile mümkün olabilir. Toplumu oluşturan en küçük birim olması, çocuğun içine doğup büyüdüğü ve en çok vakit geçirdiği kurum olması sebebiyle de aile bu konudaki birincil sorumluluk sahibidir. Çünkü çocuğun davranışlarının temeli her şeyden önce anne babaların gerek yaptığı (ya da yapmadığı) rehberlikle, gerekse modellediği davranış örüntüleriyle aile ortamında atılır (Çağdaş & Seçer, 2012).

Çocuğun gelişimi ve eğitiminde sahip olduğu kritik önem dolayısıyla birçok gelişimsel kuramda ailenin çocuk üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Bu kuramlar arasında yer alan ekolojik sistemler kuramında (Bronfenbrenner, 1994) çocuğun gelişimini etkileyen faktörler içinde aile en önemli faktör olarak ele alınmış ve aile çocuk ilişkileri kuramın merkezinde yer alan mikrosistem katmanına yerleştirmiştir. Kuramda ailenin çocuğun gelişimi ve eğitimindeki rolü sadece aile-çocuk etkileşimleriyle sınırlı görülmemiş; mikrosistem katmanının bir üst katmanı olan mezosistem katmanında da, aile ile öğretmen arasında yer alan ilişkilerin çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerine değinilmiş

ve bu ilişkinin öneminden bahsedilmiştir (Dinç, 2014). Kuramda ailenin eğitime dâhil olmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Toran ve Özgen, 2018). Bu çalışmaların da yol göstericiliğiyle son yıllarda aile eğitimi, öğretmen-veli iletişimi konuları özellikle okul öncesi eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmalarda sık ele alınan konular arasındadır. Ayrıca literatürde aile tarafından desteklenmeyen eğitim öğretim faaliyetlerinin hedeflenen başarıya ulaşmadığını gösteren bilimsel araştırma sonuçları bulunmaktadır (Coleman & Churcill, 1997; Dearing, Kreider, Simpkinsve Weiss, 2006; Epstein, 2006; Keçeli-Kaysılı, 2008). Buna paralel olarak da okul öncesi eğitim faaliyetlerinin içerisinde aile eğitimi ve katılımı çalışmaları önem kazanmıştır.

Okul öncesi eğitim çocuğun ilk formal eğitim kademesi olması, okul hayatına ilişkin çocukların ve ailelerinin ilk tecrübesi olması bakımından önemli bir eğitimsel dönemdir. Okul öncesi eğitimde çocuğun öğretmenleri ve ailelerinin birbiriyle iletişim halinde olması, işbirliği yapması eğitimin başarısı açısından büyük öneme sahiptir (Dinç, 2014). Çünkü okul öncesi eğitimde beklenen gelişimsel ilerlemelerin sağlanması aile ve okulun tutarlı bir yaklaşım benimsemesi ile mümkündür. Bu da ancak öğretmen ile aile arasında kurulacak sağlıklı ilişkiler ile mümkün olabilir (Çağdaş ve Seçer, 2012). Bireyler arasında sağlıklı ilişkilerin kurulmasında tarafların birbirlerinin beklentilerinden haberdar olmaları önem arz etmektedir. Bu anlamda okul öncesi eğitim sürecinde birbirleriyle iletişim içerisinde olan insanlar olarak hem velilerin öğretmenlerden hem de öğretmenlerin velilerden beklentilerinin belirlenmesi önem arz etmektedir (Loughran, 2008).

Okul öncesi dönem çocuğun öğrencilik davranışları konusunda, ailenin de veli davranışları olma konusunda ilk deneyimlerini edindiği dönemdir. Çocuğun okul öncesi eğitime başlamasıyla aile anne babalık rolünden sonra ilk defa yeni bir rol edinerek veli rolünü üstlenmeye başlarlar (Haktanır, 1994; Özgün, 2011). Böylece aileler ilk kez eğitim süreci içerisinde veli olmanın gerekliliklerini, kendilerine yüklediği sorumluluğu bu dönemde deneyimlemeye ve kavramaya başlarlar. Bundan dolayı okul öncesi eğitim sürecinde edinecekleri tecrübeler, uygun veli davranışlarını kavramaları velilere çocuklarının eğitim öğretim süreci boyunca yol gösterici olabilir. Böylece çocuklarının

gelişimlerini doğru bir biçimde destekleyebilme, çocukla sağlıklı iletişim kurma ve çocuklarının öğretmenleriyle sağlıklı iletişim kurma becerileri edinebilirler. Öğretmenleriyle kuracakları kaliteli öğretmen-veli iletişimleri zaman içerisinde eğitimin diğer kademelerinde de öğretmene bakış açısını, eğitime vermeleri gereken desteği fark etmelerine katkı sağlayabilir (Kurtulmuş, 2016).

Öğretmen-veli ilişkisi konusunda literatürde ailelerin öğretmenlerden beklentilerine ilişkin birçok çalışma bulunmakta (Özyürek, 1983; Açıkalm, 1989; Patrikakou & Weissberg, 2000; Işık, 2007; Yüzgeç, 2008; Kaya, 2012; Şimşek&İvrendi, 2014; Koç, 2018; Toran & Özgen, 2018) ancak öğretmenlerin velilerden beklentilerine yer veren çalışmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Halbuki iletişimde iki tarafında birbirinden beklentilerinin belirlenmesi iletişimin sağlıklı olması bakımından önem arz etmektedir. Literatürde öğretmenlerin velilerden beklentilerini belirlemeye yönelik az sayıda çalışma bulunmaktadır (Sadık ve Doğanay, 2008; Neslitürk, Çamlıbel Çakmak ve Asar, 2014; Babaoğlu, Çelik&Nalbant, 2018). Bu çalışmalardan Babaoğlu, Çelik ve Nalbant (2018) tarafından yapılan çalışma ilkökul öğretmenlerinin veli beklentilerinin belirlenmesine yöneliktir. Sadık ve Doğanay (2008) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenlerin velilerden beklentisi sadece problem davranışlarla baş etme konusu odağında ele alınmıştır. Neslitürk, Çamlıbel Çakmak ve Asar (2014) tarafından yapılan çalışmada ise okul öncesi öğretmenlerin veli metaforları incelenmiş öğretmenlerin velilere ilişkin engelleyici, savunmacı, tutarsız, mucize bekleyen, çok şey bildiğini düşünen, koruyucu şeklinde olumsuz metaforlara sahip olduğu bulunmuştur. Bu anlamda düşünüldüğünde okul öncesi öğretmenlerin velilere ilişkin belirttikleri bu olumsuz zihinsel algının değiştirilmesi bakımından da aranan veli profilinin belirlenmesi önemlidir. Çünkü öğretmenlerin velilerden beklentilerinin net bir biçimde ortaya koyulması, bu konularda velilere yapılacak bilgilendirme ve rehberlik çalışmalarına yol gösterici olabilmesi ve öğretmen-veli ilişkisinin daha sağlıklı yürütmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu noktalardan hareketle bu araştırmada okul öncesi eğitimde aranan veli profili okul öncesi eğitim öğretmenlerinin görüşlerine göre betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında; okul öncesi

dönemde nitelikli eğitimin sağlanması için öğretmenler tarafından aranan veli profili nasıl tanımlanmaktadır? sorusuna cevap aranmıştır.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri elde etmek için kullanılan araçlar ve bu verilerin toplanması, toplanan verilerin analiz edilmesinde kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

Araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin deneyimlerine dayanarak velilere yönelik beklentilerinin neler olduğu saptamak üzere nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenoloji modeli kullanılmıştır. Fenomenoloji modeli, bir veya daha fazla bireyin bir fenomenle ilgili deneyimlerini betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Johnson ve Christensen, 2014). Dolayısıyla bu araştırmada “aranan veli profili” fenomeni okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmaya Konya ilinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında görev yapmakta olan okul öncesi öğretmenleri katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler amaçsal örnekleme türlerinden olan tipik durum örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Patton’a (2002) göre tipik durum örneklemede, araştırılan olgu örneğini yansıtmak için katılımcılar seçilir. Katılımcıların profili araştırmacı tarafından belirlendikten sonra, bu profile uyan herkes amaca yönelik örneklem türünde yer alabilir (akt. Merriam, 2013). Böylece araştırmanın çalışma grubunu dört erkek ve 37 kadın olmak üzere toplam 41 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlerin dördü lisansüstü ve 37’si lisans mezunudur. Öğretmenlerin 8’i özel eğitim kurumlarında ve 33’ü kamu eğitim kurumunda görev yapmaktadır. Devlet okullarında ve özel okullarda farklı veli profilleri olabileceği ve öğretmenlerin karşı karşıya kaldıkları veli davranışlarına göre verecekleri yanıtların çalışmayı zenginleştireceği düşünülerek katılımcılar iki gruptan da seçilmiştir. Öğretmenlerin kıdeme göre dağılımı ise şöyledir: 0-5 yıl arası 20 kişi, 6-10 yıl arası 14 kişi, 11-15 yıl arası 4 kişi ve 16 yıl ve üzeri 3 kişidir.

Veri Toplanma Araçları

Öğretmen görüşlerine araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ulaşılmıştır. Bu görüşme türü kapsamında bir veya birkaç açık uçlu soru ifadesi önceden belirlenir ve tüm katılımcılara aynı tarzda yöneltilir (Yıldırım & Şimşek, 2011; Büyüköztürk ve diğerleri, 2011; Johnson ve Christensen, 2014). Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından yapılan literatür taraması ve uzman görüşlerine başvurularak görüşme formu geliştirilmiş ve öğretmenlerle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Katılımcı öğretmen grubu, araştırmanın amacı verecekleri bilgilerin tamamen bilimsel amaçlı kullanılacağı hakkında bilgilendirilmiştir. Araştırmaya katılım gönüllülük esas alınarak sağlanmıştır. Katılımcılara görüşmenin yaklaşık olarak 15-20 dakika süreceği ve görüşmenin istedikleri yerinde görüşmeyi bitirebilecekleri söylenmiştir. Veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Öğretmenlerle görüşme öğretmenin çalıştığı okul ortamında sadece görüşmeci ve araştırmacının olduğu sessiz bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Görüşme kapsamında öğretmenlerden; (1) kişisel özelliklerine (kıdem, eğitim durumu, çalıştığı kurum türü ve cinsiyet) ilişkin bilgi alınmıştır, (2) “Okul öncesi dönemde nitelikli eğitimin sağlanması için nasıl bir veli profili görmek istersiniz?” şeklinde bir adet açık uçlu soru yönetilmiştir ve alınan yanıtlara ilişkin anında sorulan sonda sorular ile öğretmenlerin nitelikli veli davranışına ilişkin beklentileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Büyüköztürk ve diğerlerine (2011) göre açık uçlu sorular, katılımcılardan serbestçe, geniş ve ayrıntılı cevap vermelerini olanak tanıyan sorulardır.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin geçerliği ve güvenilirliği sağlamak amacıyla veriler; inandırıcılık, aktarılabilirlik, teyit edilebilirlik ve tutarlılık olmak üzere dört süzgeçten geçirilmiştir. İnandırıcılık, araştırmada elde edilen veri ve bulguların inanılır olması ile ilişkilidir (Lincoln ve Guba, 1985, akt. Akt. Pandey ve Patnaik, 2014). Böylece araştırma süresince elde edilen veriler kâğıda dökülmüş ve rapor haline getirdikten sonra öğretmenlerle paylaşılmıştır. Öğretmenlere rapordaki bilgileri kontrol ederek gerekli gördükleri halde kendi istek ve görüşleri doğrultusunda değiştirebilecekleri belirtilmiştir. Aktarılabilirlik, elde edilen verilerin genellenebilirliği

ve diğer bağlamlarda uygulanabilir olması ile ilişkilidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu araştırma nitel bir çalışma olmasından dolayı genelleme yapmak mümkün olmamakla birlikte benzer çalışmalara transfer edilebilirliğe dikkat edilmiştir. Teyit edilebilirlik, araştırmada elde edilen tüm sonuçların okuyucuya mantıklı bir biçimde aktarılması ile ilgilidir (Lincoln ve Guba, 1985, akt. Akt. Pandey ve Patnaik, 2014). Araştırmada bulguların tutarlılığının sağlanması açısından öğretmen görüşlerinden direk alıntılarla örnekler sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğretmenlerden toplanan verilerin içerik analizi yöntemi ile çözümlenmesi yapılmıştır. İçerik analizi, araştırma sürecinde sözel, yazılı ve diğer veri türlerinin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine imkân sağlayan bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). İçerik analizi yönteminde başta belirgin olmayan, elde edilen veriler dikkate alınarak önce kavramlarla etiketlenir, daha sonra oluşturulan kategorilerle verilerin içerisinde yer alan saklı gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır (Gülbahar ve Alper, 2009; Sözbilir, 2018). Araştırma kapsamında elde edilen verilerin genel içerik analizine başlamadan önce yapılacak analizin güvenilirlik yüzdesi kontrol edilmiştir. İçerik analizinde güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla genellikle kodlayıcılar arası tutarlılık hesaplanmaktadır.

Bu araştırmada da içerik analizinde güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Öncelikle görüşme dökümleri yazılı hale getirilmiştir. Arkasından hem araştırmacılar hem uzmanlar (ikisi okul öncesi uzmanı ve biri eğitim yönetimi ve denetimi uzmanı olmak üzere üç uzman) birbirinden bağımsız olarak öğretmenlere ait görüşme dökümü formlarının % 20'sini okuyarak açık kodlama ile kodlamış, daha sonra kodlar arasındaki tutarlık da göz önüne alınarak kodlanan veriler içeriklerine göre kategorileştirmiştir. Sonraki aşamada ise, aynı kodlama yapıldıysa, “görüş birliği”, farklı kodlama yapıldıysa “görüş ayrılığı” olarak işaretleyerek güvenilirlik yüzdesi ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş birliği sayısı}}{\text{toplam görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı sayısı}}$) hesaplanmıştır. Kriter olarak da, “%70 ve üzeri olması gereklidir” kriteri

esas alınmıştır (Miles & Huberman, 2015; Yıldırım, 2012). Bu araştırma kapsamında yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, araştırmacılar ve uzmanlar arasında yüksek düzeyde (%80) analiz güvenilirliği elde edilmiştir. Sağlanan yüksek analiz güvenilirliği doğrultusunda, geri kalan veriler araştırmacılar tarafından analiz edilmiştir. Verilerin analizi kapsamında her veri açık kodlama ile kodlanmış, daha sonra kodlar arasındaki ilişkiler de göz önüne alınarak kodlanan veriler içeriklerine göre kategorileştirilmiş ve ana tema altında toplanıp açıklanmıştır.

Araştırmada elde edilen kategoriler “çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli”, “eğitim-öğretim sürecinde aranan veli” ve “öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli” olarak belirlenmiştir. Her kategoride kendi içerisinde “istenen davranışlar” ve “istenmeyen davranışlar” olmak üzere alt kategorilerde sunulmuştur. Araştırmada öğretmenlerin belirttiği görüşler sunulurken her bir öğretmene bir sıra numarası verilerek ("1", "2", "3" şeklinde) sunulmuştur. Ayrıca her bir alt kategoride belirtilen kodla ilgili kaç öğretmenin bu konuda fikir beyan ettiğine ilişkin frekans değerleri sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmada okul öncesi öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak belirlenen okul öncesi eğitimde aranan veli profili “çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli”, “eğitim-öğretim sürecinde aranan veli” ve “öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli” kategorilerinde sırayla ele alınmıştır. Araştırma bulguları tablolar ve maddeler halinde sunulurken, her bir kategoriye ilişkin maddelere açıklık getirmek için katılımcı ifadelerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin en sık ifade ettikleri görüşlerden ulaşılan “Çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli” kategorisine ilişkin maddeler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.

Çocuğun Gelişimini Destekleme Sürecinde Aranan Veli Kategorisi

İstenen davranışlar alt kategorisi		Öğretmen numarası	f
Kod numarası	Kodlar		
1	Çocuğu ile kaliteli zaman geçiren	4, 7, 14, 18, 21, 22, 25, 28, 30, 31, 33, 34, 36, 39, 41	15
2	Çocuğuna saygı duyan	1, 6, 11, 12, 14, 16, 17, 23, 25, 28, 30, 39, 40, 41	14
3	Çocuğuna gelişim düzeyine uygun sorumluluk veren	1, 3, 5, 6, 11, 16, 31, 32, 37, 38, 39, 40, 41	13
4	Çocuğunu birey olarak algılayan	11, 12, 16, 17, 21, 25, 27, 28, 32, 33, 34, 39	12
5	Çocuğun sorularına gelişim düzeyine uygun cevaplar veren	8, 17, 22, 28, 33, 34, 36, 38, 5, 41	10
6	Çocuğu ile sağlıklı iletişim kurabilen	9, 11, 13, 17, 21, 23, 24, 28, 29, 30, 33, 35, 36, 39	10
7	Olumlu rol model olan	2, 16, 17, 24, 25, 28, 29, 32, 41	9
8	Ödül-ceza uygulamalarında ölçülü olan	1, 4, 12, 17, 19, 37, 38	7
9	Çocuğuna sevgisini gösteren	1, 5, 7, 17, 26, 31, 35	7
10	Çocuğun özgürlük sınırlarını doğru belirleyen	15, 17, 19, 23, 26, 34, 40	7
11	Sabırlı olan	3, 5, 9, 18, 38	5
12	Çocuğun evde geçirdiği zamanı denetleyen	8, 15, 16, 17, 31	5
13	Çocuğuna değer veren	1, 11, 17, 25, 32	5
14	Tutarlı davranışlar sergileyen	28, 30, 37, 38	4
15	Evde teknoloji kullanımını denetleyen	14, 19, 34	3
16	Çocuğuyla empati kurabilen	13, 24, 26	3
17	Çocuğun sosyalleşmesini destekleyen	11, 16, 27	3
17	Çocuğun fikirlerine değer veren	9, 10, 16	3
18	Çocuğa özdenetim kazandıran	23, 27	2
19	Aile içinde demokratik yönetim uygulayan	24, 28	2
20	Çocuğun gelişimsel düzeyine uygun beklenti içerisinde olan	25, 27	2
21	Çocuğuna koşulsuz sevgi duyan	40, 41	2
22	Çocuğuna hoşgörülü olan	26	1
23	Çocuğuna verdiği sözü tutan	33	1
24	Çocuğa özgüven kazandıran	17	1
25	Çocuğa açık ve anlaşılır yönergeler veren	1	1
26	Yasaklarının nedenlerini açıklayan	37	1
Toplam			148

İstenmeyen davranışlar alt kategorisi			
Kod numarası	Kodlar	Öğretmen numarası	f
1	Fiziksel şiddete başvurmayan	3, 5, 6, 17, 25, 34, 35, 7,9, 10, 12, 14, 22, 34, 40	15
2	Kendi çocuğunu başka çocuklarla kıyaslamayan	17, 25, 29, 40	4
3	Çocuğun görev ve sorumluluklarını kendisi yerine getirmeyen	15, 16, 32, 40	4
4	Mükemmeliyetçi olmayan	1, 18, 21, 27	4
5	Küfür ve argo kullanmayan	10, 16, 17	3
6	Çocuğuna yalan söylemeyen	28, 33	2
7	Çocuğunu öğretmene söylemekle tehdit etmeyen	34	1
8	Çocuğu asker, polis ve doktor ile korkutmamayan	22	1
Toplam			34

Tablo 1 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerin “Çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli” kategorisindeki görüşlerinin istenen davranış alt kategorisinde 26 kod 148 tekrar, istenmeyen davranış alt kategorisinde 8 kod 34 tekrar olmak üzere toplam 34 kod altında 182 defa tekrarlandığı görülmektedir. Bu kategoride istenen davranış olarak en sık tekrarlanan maddeler; “Çocuğu ile kaliteli zaman geçiren” (Örn. "39"- *veliler çocukları ile çok zaman geçirmek yerine kaliteli zaman geçirmeli*) ve “Çocuğuna saygı duyan” (Örn. "25"- *..., saygı göstermeli, onunla ilgili kararlarda onun da fikrini almalı*) maddeleridir. İstenmeyen davranış kategorisinin en sık tekrarlayan maddeleri ise, “Fiziksel şiddete başvurmamayan” (Örn. "17"- *çocuğuna fiziksel şiddet uygulamamalı ve şiddet ortamlarından uzak tutmalarını istiyorum*) ve “Kendi çocuğunu başka çocuklarla kıyaslamayan” (Örn. "29"- *başka çocuklarla kıyaslama yapmamalı, kendi çocukları iyi tanımalı ve ona göre beklenti oluşturmamalı*) maddeleridir. Bu kategorinin en az tekrarlanan maddeleri ise istenen davranış alt kategorisinde “Yasaklarının nedenlerini açıklayan” (Örn. "37"- *bir yasak varsa, bunun nedenini çocuğu anlatmalı, - yapmayacaksın, etmeyeceksin değil de, - bu nedenle yapmamalısın, gibi açıklamaları gerekir*), “Çocuğa açık ve anlaşılır yönergeler veren” (Örn. "1"- *çocuğundan bir şey isterken, onun anlayabileceği dili kullanmalı, çocuğun yaşını unutmamalı, bir yetişkinle konuşuyormuş gibi karmaşık cümleler kullanmamalı*), “Çocuğa özgüven kazandıran” (Örn. "17"- *çocukların gelişimsel düzeyleri itibariyle yapabilecekleri yapamayacakları vardır, veli bunun bilincinde olmalı, dolayısıyla*

çocuğuna başarabileceği görevler vermeli ve çocuğuyla konuşurken göz hizasına gelmelidir), “Çocuğuna verdiği sözü tutan” (Örn. "33"- veliler çocuklarına verdikleri sözlerde durmalı), ve “Çocuğuna hoşgörülü davranan” (Örn. "29"- çocuğuna karşı hoşgörülü olmalı), maddeleridir. İstenmeyen davranışlar alt kategorisinde ise en az tekrarlanan “Çocuğu asker, polis ve doktor ile korkutmayan” (Örn. "22"- çocukların hatalarında polisle, askerle, doktorla korkutmamalı herkes açısından daha sağlıklı olacaktır” ve “Çocuğunu öğretmene söylemekle tehdit etmeyen” (Örn. "34"- en önemlisi, çocuğu öğretmen ile tehdit etmemeliler. Dediğimi dinlemezsen öğretmenine söylerim, gibi " maddeleridir.

Öğretmenlerin ikinci sıklıkla ifade ettikleri görüşlerden ulaşılan “Eğitim-öğretim sürecinde aranan veli” kategorisine ilişkin maddeler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2.

Eğitim-Öğretim Sürecinde Aranan Veli Kategorisi

İstenen davranışlar alt kategorisi

Kod numarası	Kodlar	Öğretmen numarası	f
1	Okulda öğretilenleri evde tekrar eden	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 20, 24, 25, 28, 32, 35, 36, 38, 39	20
2	Çocuğun eğitimi konusunda birincil sorumluluğun kendisinde olduğunu bilen	9, 11, 14, 17, 21, 22, 23, 24, 30, 32, 34, 35, 39, 41	14
3	Okulla işbirliği içerisinde olan	1, 5, 6, 11, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25,29	13
4	Çocuğunu doğru tanıyan	22, 23, 25, 27, 28, 29, 30, 37	8
5	Aile katılımı çalışmalarına ilgi gösteren	3, 16, 17, 20, 21, 24, 25, 27, 30	7
6	Okulda yapılanları takip eden	2, 7, 8, 13, 17, 26, 36	7
7	Ev ve okul arasında tutarlılık sağlayan	12, 13, 15, 16, 22, 28	6
8	Çocuğun eğitimsel başarıları konusunda sabırlı olan	7, 12, 23, 24, 29, 41	6
9	Okul öncesi eğitimini de bir eğitim kademesi olarak algılayan	22, 24, 25, 27, 34	5
10	Çocuğu okula ve eğitime yönelik motive eden	4, 7, 26, 29	4
11	Sınıftaki her çocuğun kendi çocuğu kadar değerli olduğu bilen	21, 38, 40	3
12	Evde sağlıklı bir eğitim ortamı sağlayan	22, 29, 30	3
13	Eğitimsel materyallerin temini konusunda duyarlı	25, 32	2
14	Çocuğu araştırmaya teşvik eden	29	1
15	Çocuğun eğitimsel başarılarını fark eden	17	1
16	Öğretmenin taleplerini zamanında yerine getiren	28	1
17	Kendini geliştiren	26	1
	Toplam		102

Tablo 2 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerin “Eğitim-öğretim sürecinde aranan veli” kategorisindeki görüşlerinin 17 farklı maddede toplandığı ve 102 defa tekrarlandığı ve tamamının istenen davranış alt kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Okul öncesi eğitimi sürecinde aranan veli kategorisinde en sık tekrarlanan maddeler: “Okulda öğretilenleri evde tekrar eden” (Örn. "7"- *çocuklarına okulda gün içerisinde neler öğrendikleri sormalı ve o gün içinde yapılan etkinlik, şarkı, tekerleme vb...tekrar etmeleri istemeli*, "10" - *okulda yapılan etkinlikleri, öğrenilen kavramları evde desteklenmeleri beklerim*), “Çocuğun eğitimi konusunda birincil sorumluluğun kendisinde olduğunu bilen” (Örn. "11"- *öncelikle veli, çocuğunun eğitim-öğretim yolculuğuna başladığı bu dönemde çocuğunun hazır bulunuşluk seviyesini yüksek tutmakla birincil mükelleftir*; "14"- *çocuklarını yeteri kadar tanımayan ve eğitimin sadece okulda verildiğini düşünen velilerim var. Oysa, beklentim öncelikle okul öncesi eğitimi çocuğun oyalandığı bir yer olarak görmemeleri, çocuklarını tanımaları ve çocuğunun eğitiminden herkesten önce kendilerinin sorumlu olduğunu bilincine varmalarıdır*) ve “Okulla işbirliği içerisinde olan” (Örn. "1", "6", "15", "23"- *okul ile işbirliği içinde olmalılar*) maddeleridir. En az tekrarlanan maddeler ise: “Çocuğu araştırmaya teşvik eden” (Örn. "29"- *çocuğun yerine ödevleri yapmamaları, çocuğu gözleme ve araştırmaya yönlendirmeli isterim*), “Çocuğun eğitimsel başarılarını fark eden” (Örn. "17"- *çocuğun okuldaki başarıları fark etmeleri ve desteklemeleri beklerim*), “Öğretmenin taleplerini zamanında yerine getiren” (Örn. "28" - *öğretmenin söylediklerini dikkate almalarını, istenilenleri zamanında yapılması*) ve “Kendini geliştiren” (Örn. "26"- *... çocuklar için sınırları bilmek ihtiyaçtır. sınırlar özgürlüğe engel değil, sağlıklı ve düzenli toplumsal yaşamın, kişisel hakların ve özgürlüklerin korunması için gereklidir. Okul öncesi çocuğu, sınırlarının nerede bittiğini, neyi ne kadar yapabileceği, neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğrenme ihtiyacındadır. anne ve babaları bu konuda bilgi sahibi olmaları gerekir. eğer bu konuda yeterince bilgi sahibi değillerse kendilerini geliştirmeleri, en azından çocuklarını doğru yönlendirecek kadar*) maddeleridir. Öğretmenler eğitim-öğretim sürecinde aranan veli profilini tanımlarken hiç istenmeyen davranış ifade etmemişlerdir.

Öğretmenlerin en az ifade ettikleri görüşlerden ulaşılan “Öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli” kategorisine ilişkin maddeler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3.

Öğretmenle İletişim Sürecinde Aranan Veli Kategorisi

İstenen davranışlar alt kategorisi			
Kod numarası	Kodlar	Öğretmen	f
1	Saygıya dayalı iletişim kuran	2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 24, 26, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36	21
2	Öğretmene güvenen	9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 23, 25, 28, 37, 38	13
3	İletişim sürekliliği olan	5, 9, 11, 13, 20, 21, 29, 39	8
4	Etkili iletişim kurabilen	23, 28, 30, 35, 40, 41	6
5	Görüşmek için uygun saati seçen	3, 16, 22, 31, 32, 38	6
6	Üslup konusunda dikkatli olan	16, 26, 30, 32, 37	5
7	Çocuğu ile ilgili eksiksiz bilgi veren	1, 6, 18, 21	4
8	Çocuk odaklı sorular soran	1, 4, 18, 25	4
9	Empati kurabilen	14, 26, 35	3
10	Sorunların çözümü için önce öğretmene başvuran	31, 34, 38	3
11	Öğretmene değer veren	41	1
İstenmeyen davranışlar alt kategorisi			
Kod numarası	Kodlar	Öğretmen	f
1	Formal iletişim sınırları aşmayan	31, 32, 36	3
2	Öğretmene müdahale etmeyen	24, 25	2
3	Öğretmeni çocuğun yanında eleştirmeyen	24, 37	2
4	Öğretmeni tehdit etmeyen	22	1
5	Öğretmenler arasında kıyaslama yapmayan	25	1
Toplam			83

Tablo 3 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerin “Öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli” kategorisindeki toplam 83 görüş elde edilmiştir. Bu görüşlerin 16 maddede toplandığı, maddelerin 11’inin istenen davranış alt kategorisinde, 5’inin istenmeyen davranış alt kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli profili kategorisinde istenen davranış olarak en sıklıkla ifade ettikleri maddeler; “Saygıya dayalı iletişim kuran” (Örn. "2", "3", "5", "18"- *öğretmen-veli iletişimi saygı çerçevesinde olmalı, saygıya önem verilmeli, hiçbir zaman*

yetirilmemeli), ve “Öğretmene güvenen ve iletişim sürekliliği olan” (Örn. "5"- öğretmen-veli iletişiminin güçlü bir zeminde oluşturulması için hem velinin hem öğretmenin sürekli iletişim içinde olmalı, ayrıca veli, öğretmenin destekleyici ve rehberlik edici rolüne ve akademik bilgisine güvenmeli; "21"- öğretmenle sürekli diyalog içinde olmalı, öğretmene güvenmelidir) maddeleridir. Bu kategoride istenmeyen davranış olarak en sık ifade edilen madde ise “Formal iletişim sınırlarını aşmayan” (Örn. "31"- formal iletişim içinde olmaları, "siz" diye hitap edilip konuşulması taraftarıyım), maddesidir. Bu kategoride istenen davranış olarak en az tekrarlanan madde “Öğretmene değer veren”, (Örn. "41"- öğretmene değer vermeleri beklerim), istenmeyen davranışlar alt kategorisinde en az tekrarlanan maddeler ise, “Öğretmeni tehdit etmeyen” (Örn. "22"- öğretmen çocuğun yaptığı yanlış bir harekette ceza verirken, veli çocuğun bu yanlışını onaylıyor ve "çocuk o, henüz anlamaz", -diyor. Veli en ufak bir problemde öğretmeni tehdit edebiliyor, oysa bu durumlar olmamalı) ve “Öğretmenler arasında kıyaslama yapmayan” (Örn. "25"- sürekli başka öğretmenlerle kıyaslama örnek verme davranışı olmamalı) maddeleridir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın bulgularına göre “aranan veli profili” fenomeni betimlenirken okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri üç ana kategoride toplanmıştır. Okul öncesi dönemde aranan veli profilinde elde edilen kategoriler frekanslarına göre yüksekten düşüğe doğru çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli, eğitim-öğretim sürecinde aranan veli ve öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli şeklindedir. Okul öncesi öğretmenlerinin aradıkları veli profilini betimlerken en sık çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli davranışlarını betimlemeleri öğretmenlerin temel önceliğinin çocuğun sağlıklı gelişimi olduğu ve velilerden öncelikli olarak ebeveynlik beceri ve yeterlikleri ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmesini bekledikleri şeklinde yorumlanabilir. Babaoğlu, Çelik ve Nalbant (2018) tarafından sınıf öğretmenlerinin ideal veli inancının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada da öğretmenlerin ideal veliyi tanımlarken en sık çocuk-veli ilişkisi ile ilgili beklentilerini dile getirmeleri bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmada çocuğun gelişimini destekleme sürecinde aranan veli kategorisinde okul öncesi öğretmenleri; çocuğu ile kaliteli zaman geçiren, çocuğuna saygı duyan, çocuğuna gelişim düzeyine uygun sorumluluk veren, çocuğunu birey olarak algılayan, çocuğun sorularına gelişim düzeyine uygun cevaplar veren ve çocuğunu dinleyen veliler istediklerini belirtmişlerdir. Bu davranışlar literatürdeki birçok kaynakta da çocuğun gelişimi için ailelerin yapması gereken davranışlar arasında yer almaktadır (Ginott, Ginott, & Goddard, 2013; Çağdaş & Seçer, 2006; Özyürek & Tezel Şahin, 2010; Yavuzer, 1999). Bu davranışların sergilenebilmesi çocuğun birey olarak kabul edilmesini ve çocuğa karşı demokratik tutumlara sahip bir aile ortamını gerektirir. Böyle aile ortamlarının oluşması da ancak aile eğitimleri ile mümkün olabilir. Öğretmenlerin çocuğun gelişiminin desteklenmesi açısından aradıkları bu davranışların velilere kazandırılması konusunda eğitim kurumları aile eğitimleri düzenleyerek aktif rol oynamalıdır.

Okul öncesi öğretmenleri aradıkları veli profilini betimlerken ikinci sıklıkla eğitim-öğretim sürecinde aranan veli davranışlarını belirtmişlerdir. Bu bulgu okul öncesi öğretmenlerin okul-aile işbirliğine ve aile katılımı çalışmalarına önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Eğitim sürecinde çocuğun tek başına ele alınması yeterli değildir ve eğitimin bütün kademelerinde olduğu gibi okul öncesi eğitimde de istenen hedeflere ulaşılmasında okul-aile işbirliği önemli bir yere sahiptir (Weigelve Martin, 2002; Mcmillan, 2005; Berthelsen ve Walker, 2008; Bennet, Kurtulmuş, 2016; Toran ve Özgen, 2018;). Literatür incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin ideal veli beklentisine yönelik Babaoğlu, Çelik ve Nalbant (2018) yaptıkları çalışmada yer alan öğretmenler bu çalışmanın aksine okul-veli ilişkisine yönelik daha az beklenti ifade etmişlerdir. Bu çelişkinin sebebi okul öncesi eğitim programlarında aile eğitime ve katılımına program dahilinde yer verilmesinden kaynaklanıyor olabilir (Dinç, 2014). MEB tarafından bugüne kadar yayımlanan Okul Öncesi Eğitim Programlarının hepsinde okul öncesi eğitimde aile katılımına ve aile eğitime önem verilmiştir, 2013 MEB Okul Öncesi Eğitim Programında da programla beraber Okul Öncesi Eğitimle Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi(OBADER) isimli okul öncesi öğretmenleri tarafından kullanılmak üzere aile eğitimi ile ilgili bir rehber kitap hazırlanmıştır.

Dünya'nın bir çok ülkesinde de aile eğitimi ile bütünleştirilmiş erken çocukluk eğitimi programları (HIPPIY, High Scope Perry, PACE, Carolina Abecedarian Programı, Avance vs.,) bulunmaktadır. Yani okul öncesi dönemdeki aile katılımı eğitim öğretim faaliyetlerinde diğer kademelere göre önemli bir yere sahiptir. Araştırmada da bu bakımdan öğretmenler eğitim-öğretim sürecinde bekledikleri veli davranışlarını diğer araştırmaya göre daha sık ifade etmiş olabilirler.

Okul öncesi öğretmenleri eğitim-öğretim sürecinde aradıkları veli profilini betimlerken sıklıkla “Okulda öğretilenleri evde tekrar eden”, “Çocuğun eğitimi konusunda birincil sorumluluğun kendisinde olduğunu bilen” ve “Okulla işbirliği içerisinde olan” veliler istediklerini belirtmişlerdir. Okulda yapılanların evde tekrarlanması literatürde yer alan bir çok araştırmada da eğitimin başarısı açısından önemli bir kriter olarak saptanmıştır (Bennet, Weigel ve Martin, 2002; Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchfordve Taggart, 2004). Öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde aradıkları veliyi betimlerken en çok kullandıkları ifade olan “okulda öğretilenleri evde tekrar eden” veli isteği Gagne'nin bilgiyi işleme kuramında bilginin anlamlandırılmasında önemli stratejiler arasında tekrarın yer alması (Gagne ve Driscoll, 1988) bakımından önemlidir. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleri de bilginin kalıcılığının sağlanması bakımından okulda öğrettiklerinin evde tekrar edilmesiyle ilgili ailelerden beklentilerini ifade etmiş olabilirler. Burada önemli olan ailelerin çocuğa tekrar yaptırırken ezberci tekrar değil, çocuğun bilgiyi yeniden yapılandığı ve yaratıcı şekillerde ifade ettiği bir tekrar yöntemi seçmesidir. Örneğin evde çocuktan o gün okulda anlatılan hikayenin hatırladığı kadarıyla kendi ifadeleriyle yeniden anlatılması, resmedilmesi veya canlandırılması istenebilir.

Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde aradıkları veli kategorisinde ikinci sıklıkta belirttikleri görüş olan “Çocuğun eğitimi konusunda birincil sorumluluğun ailelerde olması” dünyada uygulanan birçok okul öncesi eğitim yaklaşımının (PAT- Öğretmen Olarak Ebeveynler Programı, Head Start vs.) da temel felsefesidir. Aile yaşamın ilk yıllarında çocuğun bakımı ve eğitiminden sorumlu temel kurumdur. İlerleyen yıllarda okul ve diğer sosyal kurumlar, ailenin bu sorumluluğunu

yerine getirmesine yardımcı olsa da onun önemini ve sorumluluğunu ne azaltır ne de ortadan kaldırır (Oktay, 1999; Fantuzzo, Mcwayne, Perryve Childs, 2004; Kepenekçi, 2007;Lindon, 2009). Okul öncesi eğitim kurumlarını çocuğun bakıldığı bir yer olarak görmek de, tam tersi şekilde eğitim sorumluluğunu sadece okullardan beklemekte hatalı bir tutum olacaktır. Burada doğru olan yaklaşım ailelerin, yine öğretmenlerin ifadelerinde yer alan okul öncesi eğitimi bir eğitim kademesi olarak görmesidir. Ancak bu durumun ailelerin kendi sorumluluklarını ortadan kaldırmadığının da bilincinde olması gerekir. Epstein (2001) tarafından önerilen Ev-Okul ve Toplum Ortaklığı Modelinde de vurgulanan ev-okul-toplum köprüsü kurulmalı ve çocuğun eğitimin tüm kademelerinde başarısı açısından bu kurumlar arasındaki dayanışma ve tutarlılık sağlanmalıdır. Ayrıca öğretmenlerin de çocuğun eğitiminde ailenin önemini görmezden gelmemesi, ailelerin çocuğu tanıma noktasında öğretmenlere birincil bilgi kaynağı olabileceği (Gordon ve Browne, 2008) unutmaması gerekir.

Yine eğitim-öğretim sürecinde aranan veli profilini tanımlarken öğretmenlerin sık ifade ettikleri “okulla işbirliği” kavramı da bütün eğitim kademelerinde olduğu gibi okul öncesi eğitimde de önemli kavramlardan birisidir. Mcwayne ve Owsianik (2004) tarafından yapılan araştırmada anne-babaları okulla işbirliği içerisinde olan velilerin çocuklarının sosyal becerilerinin yüksek olduğunu, bu ailelerin çocuklarının okulda arkadaşlarıyla daha fazla işbirlikçi davranışlar gösterdikleri bulunmuştur. Sucuka ve Kimmet (2005) de araştırmalarında okulla işbirliği içerisindeki ailelerin çocuklarının akademik olarak daha başarılı ve daha özgüvenli olduklarını bulmuşlardır. Aynı zamanda ailenin okulla işbirliği içerisinde olmasının çocuğun zihninde ailenin eğitime verdiği değeri gösterdiğini (Mcwayne ve Owsianik, 2004), okulla işbirliği içerisinde olan annelerin çocuğa yönelik olumlu tutum geliştirdikleri ve kendine güvenli olduklarını gösteren bulgular da mevcuttur (Sucuka ve Kimmet, 2005). Öğretmenlerin velilerden beklentilerinde ifade ettikleri ve literatürde önemi vurgulanan okul-aile işbirliği konusunda ailelere somut fırsatlar yaratılmalı, ne yapmaları istendiği tam ve net olarak öğretmenler tarafından açıklanmalıdır.

Okul öncesi öğretmenleri öğretmenle iletişim sürecinde aradıkları veli profilini betimlerken ise sıklıkla “Saygıya dayalı iletişim kuran”, “Öğretmene güvenen” ve “İletişim sürekliliği olan” veliler istediklerini ifade etmişlerdir. Saygı ve güven her düzeydeki insanlar arası ilişkide olması gereken temel şartlardandır. Öğretmenlerin de velilerden kendileri ile iletişim kurarken saygılı olmaları ve kendilerine güvenmeleri beklentileri tahmin edilen bir sonuçtur. Peralbo (2013) de öğretmen-veli iletişiminde yaşanan güvensizlik ve saygısızlığın her şeyden önce çocukların gelişimini ve başarı durumlarını etkilediğini ifade etmektedir. Özellikle öğretmenlerin tavsiyelerine çocuğun yanında sürekli olarak karşı çıkmak, eksik bilgi vermek ya da öğretmeni eleştirmek vb. davranışlar çocuğun da öğretmenine yönelik güvenini sarsmaktadır (akt. Rius, 2013). Dolayısıyla bu araştırmaya katılan öğretmenlerin iletişim sürekliliğine ilişkin beklentilerinin de çocuğun gelişiminin daha sağlıklı takip edilmesi, ilerlemelerin fark edilmesi ve olağandışı herhangi bir durumdan haberdar olma isteğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma bulguları bir diğer açıdan değerlendirildiğinde ise, öğretmenlerin “çocuğun gelişimi süreci” ve “öğretmenle iletişim süreci” kategorilerinde aradıkları veli profilini tanımlarken, velilerin hem yapmalarını istedikleri davranışlara hem de yapmasını istemedikleri davranışlara değindikleri görülmektedir. İstenmeyen davranışlar olarak “çocuğun gelişimi süreci” kategorisinde şiddete başvurmayan, çocuğuna yalan söylemeyen, mükemmeliyetçi olmayan, çocuğunu başka çocuklarla kıyaslamayan, küfür ve argo kullanmayan, asker-doktor-polisle korkutmayan, çocuğunu öğretmenle tehdit etmeyen maddeleri bulunmaktadır. Öğretmenlerin çocuğun gelişiminde aranan veli kategorisinde istedikleri birçok olumlu veli davranışının arasında bu olumsuz davranışları da belirtmeleri özellikle dikkat çekicidir. Çünkü çocuğun gelişimi sürecinde belirtilen bu istenmeyen davranışlar hatalı anne-baba tutumlarını içeren ve bazıları da çocuğa yönelik istismarı düşündüren davranışlardır. Öğretmenlerin beyan ettikleri bu olumsuz maddeleri sadece teorik bilgilerine dayalı olarak mı, yoksa somut yaşantı ve gözlemlerinden dolayı mı söyledikleri ilerleyen araştırmalar da ele alınmalıdır. “Öğretmenle iletişim süreci” kategorisinde ise, aranan veli profilinde istenmeyen davranışlar formal iletişim sınırlarını aşmayan, öğretmene müdahale etmeyen,

öğretmeni tehdit etmeyen, öğretmeni çocuğun yanında eleştirmeyen ve öğretmenler arası kıyaslama yapmayan maddeleridir. Öğretmenle iletişim sürecinde aranan veli kategorinde belirtilen bu olumsuz davranışlar ise, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği saygınlık ile uyuşmayan davranışlardır. Velilerin ve toplumun öğretmenlik mesleğine bakış açısının geliştirilmesi ve bir meslek olarak öğretmenliğin toplumda hak ettiği değeri elde etmesi öğretmenlerin bu beklentilerinin karşılanması anlamında önemli görülmektedir. Araştırmada ayrıca öğretmenlerin okul öncesi eğitim sürecinde aranan veli kategorisinde sadece yapılması istenen davranışlara değinmeleri ise eğitim-öğretim sürecinde velilerin daha fazla sorumluluk almalarını bekledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur:

- Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin aranan veli profiline ilişkin belirttikleri görüşler doğrultusunda okul öncesi eğitime kayıt yaptıran velilere kayıt aşamasında verilmek üzere veli rehber kitabı hazırlanabilir.
- Araştırma sonucunda belirlenen öğretmenle iletişim sürecinde okul öncesi öğretmenlerinin beklentileri de temel alınarak ailelere kişiler arası iletişim konulu seminerler verilebilir.
- Araştırma sonucunda ortaya çıkan öğretmen beklentileri temel alınarak okul öncesi öğretmenlerin velilerden beklentilerine yönelik ölçme aracı oluşturularak konu ile ilgili ileride yapılabilecek nicel araştırmalarda kullanılmak üzere ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, A. (1989). Özel ve Devlet Liselerinde Veli Beklentilerinin Örgütsel ve Yönetimsel Boyutları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 85-91.
- Bennet, K. K., Weigel, D. J. ve Martin, S. (2002). Children's acquisition of early literacy skills: examining family contributions. *Early Childhood Research Quarterly*, 17(3), 295-317.

- Berthelsen, D. ve Walker, S. (2008). Parents' Involvement İn Their Children's Education. *Australian institute of Family Studies, Family Matters*, 79, 34-41.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological Models Of Human Development. In M. Gauvain & M. Cole (Eds.), *International Encyclopedia of Education, Vol. 3 (2nd ed., 37- 43)*. Oxford: Elsevier.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş.ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (10.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Coleman, M.ve Churchill, S. (1997). Challenges to Family İnvovement. *Childhood Education*, 73(3), 144-148.
- Çağdaş, A., ve Seğer. Z. (2012). *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Dearing, E., Kreider, H., Simpkins, S.ve Weiss, H. B. (2006). Family Involvement in School and Low Income Childrens Literacy: Longitudinal Associations Between and Within Families. *Journal of Educational Psychology*, 98(4), 653-664.
- Dinç, B. (2014). Okul Öncesi Eğitimde Aile ve Toplum İşbirliği. N. Avcı, M. Toran (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (ss. 267-286). Ankara: Eğiten Kitap
- Epstein, J. L. (2001). *School, Family and Community Partnership: Preparing Educators and Improving School*. Boulder, CO: Vestview Press.
- Epstein, J. L. (2006). Families, Schools and Community Partnerships. *YC Young People*, 61(1), 40.
- Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, M. A. ve Childs, S. (2004). Multiple Dimensions of Family Involvement and Their Relations to Behavioral and Learning Competencies for Urban, Low-Income Children. *School Psychology Review*, 33(4),467-480.
- Gagne, R. M.ve Driscoll, M. P. (1988). *Essentials of Learning for Instruction. Second Edition*. New Jersey: Prentice Hall.
- Ginott, H. G., Ginott, A.ve Goddard, W. W. (2013). *Anne-Baba ve Çocuk Arasında*. (Çev. A. Tüfekçi). İstanbul: Okuyan Us Yayınevi.
- Gordon, A. M.ve Browne, K. W. (2008). *Beginning and Beyond: Foundations in Early Childhood Education*. Clifton Park: NY Thomson Delmar Learning.
- Gülbahar, Y.ve Alper, A. (2009). Öğretim Teknolojileri Alanında Yapılan Araştırmalar Konusunda Bir İçerik Analizi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 93-112.

- Haktanır, G. (1994). Çocuğun Ruh Sağlığında Aile ve Okulun Önemi. *Okul Öncesi Eğitimi*, 26(47), 9-14.
- Işık, H. (2007). *Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Okul–Aile İşbirliği Çalışmalarının Anne-Baba Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Johnson, B.ve L. Christensen. (2014). *Eğitim Araştırmaları. Nicel, Nitel ve Karma Yaklaşımları*. (Çev. Ed. S. B. Demir). (4. Baskı). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kaya, S. (2012). *İlköğretim 1. Kademe Öğrenci Velilerinin Okuldan Beklentileri ve Beklentilerinin Karşılama Düzeyi*. (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik Başarının Artırılmasında Aile Katılımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 69-83.
- Kepenekçi, Y. (2007). *Eğitimin Hukuki Temelleri. Eğitim. Bilimine Giriş* (Edt. Mehmet Durdu Karslı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Koç, M. H. (2018). Veli Görüşlerine Göre Veli-Öğretmen İlişkisi Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Veli Öğretmen İlişkisinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 218, 55-76.
- Kurtulmuş, Z. (2016). Analyzing Parental Involvement Dimensions in Early Childhood Education. *Educational Research and Reviews*, 11(12), 1149-1153.
- Lindon, J. (2009). *Parents as Partners Positive Relationships in The Early Years*. London: MA education LTD.
- Loughran, S. B. (2008). The Importance of Teacher/Parent Partnerships: Preparing Pre-Service and in-Service Teachers. *Journal of College Teaching & Learning*, 5(8), 35-38.
- Mcmillan, D. J. (2005). Close Encounters: Issues in Preschool Parental Involvement in Northern Irland. *Child Care and Practice*, 11(2), 119-134.
- Mcwayne, C.ve Owsianik, M. (2004). *Parent Involvement and the Social and Academic Competence of Urban Kindergarten Children*. Cambridge MA: Harward Family Research Project.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma. Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çev. Ed. S. Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Miles, M. B.ve Huberman, A. M. (2015). *Nitel Veri Analizi*. (2. Baskıdan Çev. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.

- Neslitürk, S., Çamlıbel Çakmak, Ö.ve Asar, H. (2014). Okul Öncesi Öğretmenlerinin “Veli” İnancına İlişkin Metaforik Algıları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(18), 679-712.
- Pandey, S.C.ve S. Patnaik. (2014). Establishing Reliability and Validity in Qualitative Inquiry: A Critical Examination. *Jharkhand Journal of Development and Management Studies*,12(1), 5743-5753.
- Patrikakou, E. N.ve Weissberg, R. P. (2000). Parents’ Perceptions of Teacher Outreach and Parent Involvement in Children’s Education. *Journal of Prevention & Intervention in The Community*, 20(1-2), 103–119.
- Rius, M. (2013). *Escuela: Los 12 Errores De Los Padres*. <https://inosmi.ru/world/20131006/213622007.html#ixzz2iQ8vmMyJ>. Erişim tarihi: 06.05.2019
- Oktaç, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. (1. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Özgün, Ö. (2011). Uyum Problemi Olan ve Problem Davranışlar Sergileyen Çocukların Aileleriyle Çalışma. İçinde: Aktaş Arnas, Y. *Aile Eğitimi ve Okul Öncesinde Aile Katılımı*. Ankara: Vize yayıncılık.
- Özyürek, L. (1983). Çocuğumun Öğretmeni (Veli-Öğretmen İlişkisi Konusunda Küçük Bir İnceleme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(2), 61-76.
- Özyürek, A.ve Tezel Şahin F. (2010). Anne Baba Olmak ve Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları. (Ed. T. Güler Yıldız). *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Sovremennaia, Ş. (2014). 10 поступков, которые учителя ждут от родителей. [Öğretmenlerin Velilerden Beklediği 10 Davranış]. Kiev. Eğitim Ajansı Yayını. <http://ru.osvita.ua/sch ool/method/43005/> Erişim tarihi: 12.03.2019
- Sözbilir, M. (2018). *Nitel Veri Analizi*. <https://fenitay.files.wordpress.com/2009/02/1112-nitel-arac59ftc4b1rmada-veri-analizi.pdf> Erişim tarihi: 30.12.2018
- Sucuka, N.ve Kimmet, E. (2005). Aile Destek Programlarının Okul-Aile İşbirliğindeki Önemi. (Ed. Müzeyyen Sevinç). *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Morpa Yayınevi.
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I.ve Taggart, B. (2004). *Effective Preschool Provision*. London: Institute of Education.

- Şimşek, Z. C.ve İvrendi, A. (2014). Ebeveynlerin Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından Beklentileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 240-254.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Toran, M.ve Özgen, Z. (2018). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı: Öğretmenler Ne Düşünüyor, Ne Yapıyor? *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 6(3), 229-245. DOI:10.14689/issn.2148-2624.1.6c3s11m
- Yavuzer, H. (1999). *Anne-Baba-Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. (2012). *Nitel Veri Analizi Çalıştayı Çalışması*. I. Kıbrıs Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi. Girne.
- Yüzgeç, M. E. (2008). *İlköğretim Kurumlarının 4. ve 5. Sınıfında Öğrencileri Bulunan Velilerin, Yönetici ve Öğretmenlerden Beklentileri*. (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Serbest Bölgeler ve Dış Ticaret İlişkisi: Ege Serbest Bölgesi Üzerine Bir Araştırma**Özge Elmas GÜNAYDIN¹****Öz**

Ülkenin karayolu, havayolu, demiryolu ve denizyolu gibi ulaştırma ağlarına yakın yerlerde kurulan, sağladığı teşvik ve avantajlarla ülkenin uluslararası ticaretine önemli derecede katkı sağlayan serbest bölgeler ülke ekonomisi için çok önemlidir. 1985 yılında çıkarılan Serbest Bölgeler Kanunu ile Türkiye’de faaliyette bulunan 18 serbest bölge bulunmaktadır. Kapladığı alanı ve sağladığı döviz girişi ile Türkiye’ye en fazla katkı sağlayan serbest bölgelerden biri olan Ege Serbest Bölgesi bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Ege Serbest Bölgesinin 2009 ve 2018 yılları içerisindeki ihracat ve ithalat oranları incelenmiştir. İlgili yıllar içerisinde Ege Serbest Bölgesinden toplamda 5 milyar 120 milyon 250 bin dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. 2019 yılının Ocak-Ağustos ayları içerisinde ithalat ve ihracat hacmi incelendiğinde, 280 milyon 561 bin dolarlık ihracat hacmi ilgili yıl içerisinde en fazla hacme sahip olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, İhracat, İthalat, Serbest Bölge, Ege Serbest Bölgesi

Relationship Between Foreign Trade and Free Zone: A Research on Aegean Free Zone**Abstract**

Free zones, which are established close to the country's transportation Networks such as roads, airlines, railways and seaways, and which contribute significant advantages to the international trade of the

Atıf İçin / For Citation: Günaydın, Ö. E. (2020). Serbest Bölgeler ve Dış Ticaret İlişkisi: Ege Serbest Bölgesi Üzerine Bir Araştırma. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED Cilt 2, Sayı 2, 24-43. <https://dergipark.org.tr/pub/usbed>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 14.11.2019
Kabul Tarihi / Accepted Date: 10.02.2020

¹ Öğrt. Gör., İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Türkiye, E-mail: ozge.gunaydin@kavram.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3959-1357

country with their incentives, are very important for the country's economy. With the Free Zones Law enacted in 1985, there are 18 free zones operating in Türkiye. The Aegean Free Zone, which is one of the free zones that contributes the most to Türkiye with the area it occupies and the foreign Exchange inflow it provides, is the subject of this research. Export and import rates of the Aegean Free Zone in 2009 and 2018 were analyzed. In the related years, a total of 5 billion 577 million 110 thousand dollars was exported from the Aegean Free Zone. When the import and export volume was analyzed in January-August 2019, it was found that the export volume of 280 million 561 thousand dollars had the highest volume in the relevant year.

Key Words: Foreign Trade, Export, Import, Free Zone, Aegean Free Zone

GİRİŞ

İlkçağlarda hayatımıza girmiş olan ticaret kavramı günümüz şartlarında daha da gelişerek uluslararası boyuta ulaşmıştır. Uluslararası ticaretin giderek yaygınlaşması rekabeti küresel boyuta taşımıştır. Rekabetin küreselliği hem etkilediği alan hem de ülkelerin gelişmişlik seviyelerindeki farklılıklar açısından önem arz etmektedir. Küresel rekabet ülkenin kendi sınırları içerisinde gerçekleştirilen iç ticaretten ve sınırları dışarısında gerçekleştirilen dış ticaretten etkilenmekte ve bu durum sonucunda yeni ticari gelişmeleri ortaya çıkarmaktadır. 1947 yılında imzalanan Gümrük Tarifeleri Ticaret Genel Anlaşması ile ithalat vergileri azaltılmış ve dış ticaret geliştirilmeye çalışılmıştır. Benzer şekilde Dünya Ticaret Örgütü uluslararası ticareti kolaylaştırıcı uygulama ve yöntemlerle geliştirmek istemektedir. Bu uygulamalardan en önemlilerinden birisi de serbest bölgelerdir.

Gelişmekte olan ülkeler arasındaki rekabetin şiddetlenmesinde yabancı yatırımların çekilebilmesi amacı yatmakta ve yabancı yatırımın ülke içerisine çekilebilmesine imkân tanıyan serbest bölgeler kavramı ülkelere rekabet avantajı sağlaması ve gelişimine destek olabilmesi amacıyla ortaya çıkmaktadır. Serbest bölgeler yabancı yatırımları çekmek amacıyla gelişmekte olan ülkelerin kullanmış oldukları “kilit araçlar”dır (Waters, 2013:489). İhracata yönelik sanayileşme politikasını uygulayan ve benimseyen gelişmekte olan ülkeler, ihracata yönelik sanayileşme politikanın bir vasıtası olarak serbest bölgeleri kullanmaya başlamıştır (Hava, 1999:113). Serbest bölgelerde yatırımcı işletmeler ekonomik gelişme, teknoloji transferi, iş ve işletme yaratmak gibi ticari ve ekonomik işlemler için önemli miktarda mali teşvik almaktadır. “Serbest bölgeler

“ülkenin siyasi sınırları içinde olmakla beraber, gümrük hattı dışında sayılan, ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerlerdir.” (Koçtürk ve Danacı, 2015:223).

Bu araştırmada Ege Serbest Bölgesi Anonim Şirketinin (ESBAŞ) Türkiye ile gerçekleştirdiği 2009 ve 2018 yılları arasındaki ithalat ve ihracat oranları yıl bazında;2019 yılına ait veriler Ocak ve Ağustos ayları ile sınırlı olmak üzere, ay bazında incelenmiş, ithalat ve ihracat oranları karşılaştırılmaktadır. Ege Serbest Bölgesinin Türkiye’de yer alan diğer serbest bölgeler içerisindeki konumu ve önemi ithalat ve ihracat oranlarından yola çıkılarak vurgulanmaktadır. Araştırmada veriler Ege Serbest Bölgesinin 2019 yılı Ocak ve Ağustos ayları verileri ile sınırlandırıldığından, bu araştırmanın sonuçları Ege Serbest Bölgesinin ithalat ve ihracat oranları ile ilgili sınırlı bilgi sunmaktadır.

SERBEST BÖLGELER

Tanımı

İşletmeler gerçekleştirmiş oldukları ticari faaliyetler (tedarikçiden ürün alımı, ara mal, hammadde alımı vb.) neticesinde elde ettikleri girdileri kullanıp çıktılar meydana getirerek, müşterilerin/tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. İşletmeler kar amacını sağlamak amacıyla üretim gerçekleştirirken, tüketici kitlesi de ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ürün satın almaktadır. Karşılıklı faydanın sağlandığı bu durum içerisinde her iki taraf açısından da maliyet kavramı önem arz etmektedir. İşletmelerin ucuz ve kolay hammadde, ara mal, hizmet veya işgücü kazanımını sağlaması noktasında önemli olan serbest bölgeler ticari avantajları bünyesinde barındırmaktadır. “İlk modern ekonomik bölgeler, 1960’lı yıllarda endüstriyel üretimin gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkelere taşınması sonucunda kurulmuştur.”(Huang, Van, Hossain ve He, 2017:76).

“Ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, endüstriyel ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerler serbest bölgelerdir.”(Ekonomi Bakanlığı, 2019). Serbest bölge tarifeler gibi geleneksel ticaret engellerini ortadan kaldıran ve bürokratik yönetmelikleri en aza indiren belirlenmiş alanlar olarak da ifade edilebilirler (Shayah ve Qifeng, 2015:287). Bu bağlamda, bir ülkenin gümrük ve vergi sınırları dışında kabul edilmekte ancak siyasi sınırları içerisinde yer almakta olup, ticari, sınai ve hizmet faaliyetlerinin kolay ve ucuz şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla devlet müdahalesinin en az olduğu özellikli alanlardır.

Serbest bölgeler, dış ticaret mevzuatı açısından değerlendirildiğinde yabancı ülke konumunda olup, bölge içerisine yapılacak olan eşya giriş ve çıkış işlemleri gümrük mevzuatı hükümlerine göre yapılmaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye’den bölgeye eşya gönderilmesi ihracat, bölgeden Türkiye Gümrük Bölgesine eşya gönderilmesi ise ithalat kapsamında değerlendirilmektedir. Bir başka deyiş ile Türkiye’den Amerika’ya gönderilen ürün ve Türkiye Gümrük Bölgesinden herhangi bir serbest bölgeye gönderilen ürün ihracat işlemi kapsamındadır. Amerika’dan Türkiye’ye alınan ürün ve herhangi bir serbest bölgeden Türkiye’ye alınan ürün ithalat işlemi dâhilindedir. Bu nedenle, Gümrük Kanunu’nda serbest bölgelere eşya giriş ve çıkışları ayrı bir gümrükçe onaylanmış işlem ve kullanım olarak tescil edilmiş ve düzenlenmiştir (Selen, 2017:29). Serbest bölgede ev sahibi ülkenin para birimi (ulusal para) haricinde diğer ülkelerin para birimleri ile de işlem yapılmaktadır. Bu durum sonucunda kambiyo rejimi uygulanmaması ve geniş esneklikler sonucunda para transferinde kolaylaşmaktadır (Dölek, 2013:17).

Serbest Bölgelerin Amacı

İhracat potansiyeline katkı sağlamak, ihracat için üretim ve yatırımı artırmak, yabancı sermaye girişine imkân sağlamak, finansman imkanlarından yararlanmak ve ekonominin girdi ihtiyacını gidermek gibi amaçlara hizmet etmesinden dolayı serbest bölgeler gelişme aşamasında olan ülkelerin dış ticaret politikaları için önemlidir.

Ülkelerin serbest bölge kurma ve beraberinde hedeflediği amaç ülkenin ekonomik ilerleyişine ve taleplerine göre değişebilmektedir. Ulusal yasalar, istihdam yaratma, teknoloji edinimini teşvik etme, yabancı yatırımları teşvik etme ve bir ülkenin ihracatını arttırma gibi politika hedeflerine ulaşmak amacıyla serbest bölgeleri kurmaktadır (Waters, 2013:489). Serbest bölgelerin hedefi, yeni işletmeleri ve yabancı yatırımcıları çekerek küresel pazar varlığını arttırmaktır (Shayah ve Qifeng, 2015:287). Bazı ülkeler döviz girdisini arttırmak amacıyla ihracata yönelik işlem süreçleri gerçekleştirirken; bazı ülkeler teknoloji transferine yönelebilmektedir (Hava, 1999:114).

Serbest bölgelerin amaçları ülkelerin gelişmişlik seviyeleri, kuruluş yeri ve türüne göre farklılık gösterebilmektedir. “Gelişmiş ülkeler uluslararası ticaretin avantajlarından yararlanmayı amaçlarken, gelişmekte olan ülkeler ise ihracatın artırılması, işgücü istihdamı ve döviz girişini arttırmayı amaçlamaktadır.”(Tümenbatur, 2012:341). İhracat işlem bölgesinin temel hedefleri: Geleneksel olmayan ihracatı teşvik ederek döviz kazancı sağlamak, ülkedeki işsizlik ya da istihdam sorunlarını azaltmak ve gelir yaratmaya yardımcı olmak, doğrudan yabancı yatırımı çekmek ve yerli yatırımcıların geleneksel olmayan ürünlerin üretiminde yer alması için katalizör görevi görecektir. Teknolojik transfer, bilgi yayılımı ve gösteri etkilerini teşvik etmektir (Madani, 1999:5). Ülkelerin ekonomik gelişiminde en yüksek katkıyı sağlayacak olan serbest bölgelerin amaçları: Teknoloji girişine hız kazandırmak, uluslararası ticareti geliştirmek, yabancı yatırımları arttırmak, ihracat amaçlı yatırım ve üretimi teşvik, işletmeleri ihracata yönlendirmektir (Ekonomi Bakanlığı, 2019).

Serbest Bölgelerin İşlevi

Serbest bölgelerin amaçları ülkelerin ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre farklılık göstermektedir. Serbest bölgelerin gerçekleştirdiği işlevler; yeni iş imkânlarının oluşturulması, sağlanan teşvik ve avantajlarla maliyeti düşük mal üretimi ve ihracı, ülkeye yabancı sermaye ve teknolojinin gelmesini sağlayacak zemin hazırlanması, ihracat ürünlerinin ihracatına hız kazandırmak ve aynı zamanda kolaylaştırmak, ev sahibi ülke dışından gelen malların transit olarak yurtdışı ülkelere satımı ve sanayicinin ihtiyaç

duyduğu bazı ara malların ve hammaddelerin kolaylıkla, istenilen miktar ve zamanda temin edilebilmesidir (Kaya, 2011:58).

Serbest Bölgelerin Avantajları

Ülkelerin iktisadi anlamda gelişimlerine büyük katkı sağlayan serbest bölgelerin hem işletmeler hem de ülkeler için birçok avantajı bulunmaktadır. Ülkenin gümrük sınırları dışından, gümrük sınırları içerisine bir mal girişi gerçekleştiğinde gümrük rejimine tabi olmaktadır. Serbest bölgeler bu durumun istisnası olarak öne çıkmakta olup; ülkenin gümrük mevzuatının geçerli olmadığı özel alanlardır. Muhtelif ara ve nihai mallar serbest bölgelere gerek ana ülkeye gerek diğer ülkelere ihraç edilmek üzere gümrüksüz olarak ithal edilebilirler (Arslan ve Yapraklı, 2007:93). Serbest bölgedeki yatırımcı işletmeler iş yaratma, teknolojik transfer ve ekonomik gelişme sağlama vaadi karşılığında önemli miktarda mali teşvik alırlar. Serbest Bölgeler Mevzuatı kapsamında, yasal olarak belirlenmiş bir süre içinde gelir ve kurumlar vergisinden muafiyet, üretim için gerekli olan ekipmanların vergisiz biçimde ithalatı gibi durumlarda şirketlere cazip teşvikler sunabilmektedir. Yasal olarak belirlenmiş süreden kasıt; Türkiye'deki serbest bölgeler kurumlar ve gelir vergisi açısından incelendiğinde 06.02.2004 tarihinden öncesinde ve sonrasında yükümlülük şeklinin farklılık arz ettiği görülmektedir. İlgili tarihten (06.02.2004) önce faaliyet ruhsatı almış olan kişilerin kazançları ruhsat süresi ile sınırlı olmak üzere hem gelir hem de kurumlar vergisinden istisna tutulmuş ancak 06.02.2004 tarihinden sonra faaliyet ruhsatı almış olan kişilerin kazançları faaliyet konusu üretim olanlar hariç olmak üzere, gelir ve kurumlar vergisine tabi tutulmuştur (Dölek, 2013:103-104). Serbest bölgeler sağladıkları birçok avantaj yanında bazı durumlarıyla eleştirilmektedir. Öztürk (2013) çalışmasında bu eleştirileri: "İhracat ve döviz kazançları, vergi kayıpları, yabancı yatırımcılardan ev sahibi ülkenin beklentileri ve istihdam ve çalışma koşulları" olarak gruplandırmaktadır (s:78-80).

Serbest Bölge Türleri

Ülke içerisindeki bir yer göz önüne alındığında, şirketler yalnızca bir ülkenin serbest bölge teşviklerini değil aynı zamanda bir ülkenin politik istikrarını, altyapısını ve genel

ekonomik iklimini de araştırır (Waters, 2013:490). Serbest bölgeler buldukları ülke ekonomilerine katkı sağlamakla beraber, işletmelere yatırım imkânı da sağlayan alanlar olup ülkemizde de önemini artırmaktadır. Ülkeler ekonomik yapılarını göz önünde bulundurarak beklentilerini ve amaçlarını gerçekleştirmek için kendi serbest bölgelerini kurmuşlardır. Her ülkenin ekonomik yapısı ve zamandan beklentisi serbest bölgelerin kuruluş amacını farklılaştırdığı gibi amaca hizmet eden serbest bölgenin türünü de farklılaştırmaktadır. Bu durum serbest bölgelerin heterojenliğini ortaya çıkarmaktadır. Gelişmiş ülkeler ucuz iş gücü ve hammadde arayışına girecekken; gelişmekte olan ülkeler üretim ve yatırım beklentisine yönelecektir. Beklentilerin ve amaçların farklılığı göz önüne alındığında serbest bölgeleri belirli hatlarla birbirlerinden ayırmak mümkün değildir. Uygulama alanına ve içerisinde gerçekleştirilen faaliyet kollarına göre her biri birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. Bu farklılıklarda serbest bölgelerin çeşitlenmesine ve farklı amaçlara hizmet eden işlemlerin gerçekleştirilmesine imkân sağlamaktadır. Serbest bölgelerin çeşitlerini birbirinden ayırmak için bölge içerisinde gerçekleştirilen işlemlerin çeşidi ve bölgenin faaliyetlerinin iç piyasaya mı yoksa dış piyasaya mı yönelik olduğunun saptanması gerekmektedir(Toprak, 2019:12). Bu doğrultuda, serbest bölge içerisinde gerçekleştirilen faaliyetler sadece ticari olabilirken hem ticari hem de sınai faaliyetleri kapsayabilmektedir. Ayrıca serbest bölge içerisinde gerçekleştirilen faaliyetler hem dış piyasaya hem de iç piyasaya yönelik olabileceği gibi sadece dış piyasaya yönelik de olabilir. Bu çerçeveden bakıldığında, serbest bölge kavramı bütün bu kavramları kapsayan genel bir kavramdır.

Serbest bölgeler serbest üretim bölgesi, serbest ticaret bölgesi, serbest finansal bölgeler, serbest tüketim bölgesi ve transit bölge olarak sınıflandırılabilir(Çakır, 2018:4-8). Serbest üretim bölgesi, ihracata yönelik montajın ve hafif imalat sanayinin gerçekleştirildiği bölgelerdir (Gürsoy, 2018:335). Çok uluslu şirketlerin ucuz iş gücünden faydalanmak amacıyla üretim faaliyetlerini taşıdıkları bölgeler olarak da ifade edilebilir. Tayvan, Malezya, Brezilya vb. ülkelerde örnekleri bulunmaktadır. Serbest ticaret bölgesi ülkelerin en fazla uyguladığı serbest ticaret modelidir. Malların depolanma, paketlenme, satışa hazır hale getirilme ve lojistiği gibi işlemlerin gerçekleştirilmesine imkân sağlayan bölgelerdir(Toprak, 2019:13). Gerçekleştirilen

bütün işlemlerin finansal nitelikte gerçekleştirildiği yerler ise serbest finansal bölge olarak nitelendirilir (Çakır, 2018:6). Uluslararası piyasalarda dolaşan yabancı sermayeyi çekmek için oluşturulan bölgelerdir. Serbest tüketim bölgesinde farklı amaçlar için tüketime ve satışa izin verilmektedir. Bu satış ve tüketim gümrük vergisinden muafır. Transit bölge, denize yakın veya yeterli çıkışı olmayan, denize kıyısı olan ülkelerin depolama ve dağıtım merkezleri şeklinde kullanılması için girişte kurduğu limandır (Muzhdabayeva, 2006:9).

Türkiye'deki Serbest Bölgeler

Türkiye'de 1980'li yıllara kadar muhtelif siyasi ve iktisadi sebeplerden dolayı uygulama alanı bulamayan serbest bölge kurma girişimleri 1927 yılında başlamıştır (Arslan ve Yapraklı, 2007:96). 24 Ocak 1980 kararları ile dünya çapında yaşanan başarı ve gelişimlerden yola çıkarak serbest bölgelerin yabancı yatırımları çekeceğini ve ihracatı artıracığı düşünülmüştür. Bu bağlamda 1985 yayın yıllı 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanun'u ile Türkiye'de ihracatı artırmak, ihracat odaklı üretime odaklanmak gibi ekonomik gelişime olumlu katkı sağlayacak işlemlerin gerçekleştirilmesi düzenlenmiştir. Bu doğrultuda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında serbest bölge alanında atılan ilk adım olan Serbest Mıntika Kanunu ile başarılı olunamamış ve ardından gelen birçok deneme ile diğer gelişmiş ülkelere kıyasla geç olsa da 1987 yılından sonra hızlı bir atılım gerçekleştirilmiştir. 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ile birlikte ülkemizde faaliyet gösteren serbest bölgeler ve kuruluş tarihleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Serbest Bölgeler

Serbest Bölge	Kurulma Tarihi
Mersin Serbest Bölgesi	1985
Antalya Serbest Bölgesi	1985
Ege Serbest Bölgesi	1987
İstanbul AHL Serbest Bölgesi	1990
Trabzon Serbest Bölgesi	1990
İstanbul Trakya Serbest Bölgesi	1990
Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi	1992

İstanbul Endüstri ve Ticaret Serbest Bölgesi	1992
Samsun Serbest Bölgesi	1995
Avrupa Serbest Bölgesi	1996
Rize Serbest Bölgesi	1997
Kayseri Serbest Bölgesi	1997
İzmir Serbest Bölgesi	1997
Gaziantep Serbest Bölgesi	1998
TÜBİTAK-MAM Serbest Bölgesi	1999
Denizli Serbest Bölgesi	2000
Bursa Serbest Bölgesi	2000
Kocaeli Serbest Bölgesi	2000

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı (2019)

Türkiye’de faaliyette bulunan serbest bölgelerin gösterildiği Tablo 1 incelendiğinde ilk kurulan serbest bölgelerimizin Mersin Serbest Bölgesi ve Antalya Serbest Bölgesi olduğu görülmektedir. Ardından 1990 yılında Ege Serbest Bölgesi kurulmuştur. En yakın tarihte kurulmuş olan, 19 yıllık geçmişe sahip, Kocaeli Serbest Bölgesi ise 2000 yılında kurulmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) elde edilen veriler neticesinde, Tablo 2’de Türkiye’deki serbest bölgelerden yapılan ihracat ve ithalat miktarları dolar bazında verilmiştir.

Tablo 2. Serbest Bölgelere Göre Yıllık İthalat ve İhracat Miktarı(milyar dolar)

	2019 (Ocak- Ağustos)	2018	2017	2016
T.C. Serbest Bölgelerine İhracat	1.461.150	2.186.195	1.994.504	1.821.510
Toplam İhracat	111.358.322	167.920.613	156.992.940	142.529.584
T.C. Serbest Bölgelerden İthalat	809.502	1.322.322	1.564.460	1.434.892
Toplam İthalat	131.939.225	223.047.094	233.799.651	198.618.235

Kaynak: Araştırmacı tarafından Türkiye İstatistik Kurumu 2019 yılı verilerinden derlenmiştir. Değerler Amerikan Doları üzerindedir.

Tablo 2'ye bakıldığında, 2016 yılı verileri incelendiğinde toplam ihracat tutarı 142 milyar 529 milyon 584 bin dolar iken; bu oranın 1 milyar 821 milyon 510 bin doları serbest bölgelere gerçekleştirilmiştir. 2016 yılında serbest bölgelerden gerçekleştirilen ihracat tutarının ülke gruplarına göre yıllık ihracat toplamının içerisindeki payı %1,3'dür. 2017 verilerine bakıldığında ise toplam ihracat tutarının 156 milyar 992 milyon 940 bin dolar olduğu görülmektedir. İlgili oranın 1 milyar 994 milyon 504 bin doları Türkiye'deki serbest bölgelere gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında serbest bölgelere gerçekleştirilen ihracat tutarının ülke gruplarına göre yıllık ihracat toplamının içerisindeki payı %1,3'dür. 2018 yılında ülke gruplarına göre toplam ihracat tutarı 167 milyar 920 milyon 613 bin dolar iken; ilgili oranın 2 milyar 186 milyon 195 bin doları serbest bölgelere gerçekleştirilmiştir. 2018 yılında serbest bölgelere gerçekleştirilen ihracat tutarının ülke gruplarına göre yıllık ihracat toplamının içerisindeki payı %1,3'dür.

Tablo 2'deki ithalat rakamları incelendiğinde; 2016 yılındaki ithalat tutarı 198 milyar 618 milyon 235 bin dolar olup, ilgili oranın 1 milyar 434 milyon 892 bin doları serbest bölgelerden gerçekleştirilmiştir. 2016 yılında serbest bölgelerden gerçekleştirilen ithalat tutarının ülke gruplarına göre yıllık ithalat toplamının içerisindeki payı %0,7'dir. 2017 verileri incelendiğinde ise 233 milyar 799 milyon 651 bin dolar olup 1 milyar 564 milyon 460 bin doları serbest bölgelere gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında serbest bölgelerden gerçekleştirilen ithalat tutarının ülke gruplarına göre yıllık ithalat toplamının içerisindeki payı %0,7'dir. 2018 verileri incelendiğinde ise 223 milyar 047 milyon 094 bin dolar ithalat tutarının 1 milyar 322 milyon 322 bin doları serbest bölgelerden gerçekleştirilmiştir. 2016 yılında serbest bölgelerden gerçekleştirilen ithalat tutarının ülke gruplarına göre yıllık ithalat toplamının içerisindeki payı %0,6'dır. Bu doğrultuda 2016 ve 2018 yılları içerisinde serbest bölgeler tarafından gerçekleştirilen ihracat ve ithalat oranında artış yaşandığı görülmektedir.

Tablo 3'e bakıldığında, Türkiye serbest bölgelerinde 2019 yılı (Ocak ve Ağustos) toplam ticaret hacimleri karşılaştırıldığında Ege Serbest Bölgesi 280 milyon 561 bin dolar yıllık ihracat hacmi ile ilk sırada yer almaktadır. Ege Serbest Bölgesini 198

milyon 133 bin dolar ihracat hacmi ile Mersin Serbest Bölgesi izlemektedir. İstanbul Endüstri ve Ticaret Serbest Bölgesi 177 milyon 515 bin dolar ile üçüncü sırada yer almaktadır. En az ihracat hacmine sahip serbest bölgemiz ise 59 milyon dolar ticaret hacmi ile Trabzon Serbest Bölgesidir. 2019 yılı verileri incelendiğinde ihracatı artırmak ve ihracat odaklı üretime yönelmek amacıyla kurulan serbest bölge amacına en çok ulaşan serbest bölgemiz Ege Serbest Bölgesidir. Tablo 3'te Türkiye'de faaliyet göstermekte olan serbest bölgeler ile Türkiye arasında 2019 yılı Ocak ve Ağustos ayları içerisinde gerçekleştirilen ithalat ve ihracat miktarları gösterilmektedir.

Tablo 3. Türkiye'deki Serbest Bölgelerin Toplam İthalat ve İhracat Miktarı (milyon dolar)

Serbest Bölge	İhracat Miktarı	İthalat Miktarı
Mersin Serbest Bölgesi	198.133	36.778
Antalya Serbest Bölgesi	61.098	4.956
Ege Serbest Bölgesi	280.561	103.813
İstanbul AHL Serbest Bölgesi	29.544	16.514
Trabzon Serbest Bölgesi	59	-
İstanbul Trakya Serbest Bölgesi	102.600	13.406
Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi	30.827	78.871
İstanbul Endüstri ve Ticaret Serbest Bölgesi	177.515	58.024
Samsun Serbest Bölgesi	2.494	2.515
Avrupa Serbest Bölgesi	138.050	206.573
Kayseri Serbest Bölgesi	162.746	95.857
İzmir Serbest Bölgesi	39.202	50.455
Gaziantep Serbest Bölgesi	11.523	8
TÜBİTAK-MAM Serbest Bölgesi	1.571	1.787
Denizli Serbest Bölgesi	2.198	1.017
Bursa Serbest Bölgesi	156.853	96.093
Kocaeli Serbest Bölgesi	66.217	42.835

Kaynak: Araştırmacı tarafından Türkiye İstatistik Kurumu 2019 yılı verilerinden derlenmiştir. Değerler Amerikan Doları üzerindedir.

EGE SERBEST BÖLGESİ DEĞERLENDİRMESİ

21.06.1990 tarih ve 20555 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan ek yönetmelik ile 1. sınıf İzmir Gaziemir Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü olarak kurulmuş, daha sonra isim değişikliği ile Ege Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü olmuştur. 20.08.1990 tarihinde fiilen faaliyete başlayan Ege Serbest Bölge Gümrük Müdürlüğü 13.11.2000 tarihi itibariyle otomasyona geçmiştir(Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi, 2019).Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi (ESBAŞ) 500 kişilik uzman kadrosuyla Ege Serbest Bölgesinin kurulup işletilmesinden sorumludur. Eylül 2019 rakamlarına göre 2.200.000 m²'lik alana sahip olan Ege Serbest Bölgesi 78 milyar dolarlık ticaret hacmine sahiptir. Ege Serbest Bölgesinde 167 firma faaliyette iken, 21.292 çalışan yer almaktadır(Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi, 2019).Serbest bölgeler içerisinde gerçekleştirilen işlem yönlerinde serbest bölgenin ana ülke dışında üçüncü bir ülke olduğu gerekçesi ile gerçekleştirilmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye ile Ege Serbest Bölgesi arasındaki dış ticaret oranları tablolar halinde verilmiş ve yorumlanmıştır. Bu kapsamda; Ege Serbest Bölgesinin yıllar itibariyle ithalat-ihracat hacmine ve toplam ticaret hacmi içerisindeki payına yer verilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumunun 2019 istatistiklerinden elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanan Tablo 4'te Ege Serbest Bölgesinin 2009 ve 2018 yılları arasındaki Türkiye ile gerçekleştirdiği ihracat miktarı ve ilgili miktarların Türkiye'de bulunan tüm serbest bölgeler tarafından gerçekleştirilen ihracat miktarı içerisindeki payı verilmiştir.

Tablo 4. 2009 ve 2018 Yıllarına Göre Ege Serbest Bölgesinin İhracat Durumu

Yıllar	Ege Serbest Bölgesi (milyon dolar)	Serbest Bölgelerin Toplam İhracatı (milyar dolar)	ESBAŞ'ın Toplamdaki Payı(%)
2018	454.740	2.186.195	20,80
2017	421.279	1.994.504	21,12
2016	404.111	1.821.510	22,18
2015	404.900	1.906.792	21,32
2014	474.813	2.269.841	20,91
2013	536.132	2.412.824	22,22
2012	702.851	2.294.934	30,62
2011	860.723	2.554.721	33,82

2010	543.140	2.083.788	26,06
2009	317.561	1.957.066	16,22

Kaynak: Araştırmacı tarafından Türkiye İstatistik Kurumu 2019 yılı verilerinden derlenmiştir.

Tablo 4'e bakıldığında, Ege Serbest Bölgesinin ihracat miktarı 2009 ve 2011 yılları arasında 543 milyon 162 bin dolar artış göstermiştir. 2011 yılı içerisinde Ege Serbest Bölgesinin diğer serbest bölgeler ile gerçekleştirilen toplam ihracat içerisindeki payı %33'dür. 2012 yılından sonra ihracat miktarı üzerinde birtakım düşüşler meydana gelmeye başlamıştır. 2012 yılında 702 milyon 851 bin dolarlık ihracat hacmine sahip olan Ege Serbest Bölgesinin 2016 yılında ihracat hacmi 404 milyon 111 bin dolara düşmüştür. 2016 yılından sonra ilgili oran (404 milyon 111 bin dolar) artış göstermeye başlamış ve 2018 yılında 454 milyon 740 bin dolara ulaşarak; Ege Serbest Bölgesine gerçekleştirilen toplam ihracat miktarı %20'ye yükseltilmiştir. İlgili oranların 2019 yılı içerisinde değişiminin incelenmesi amacıyla Türkiye İstatistik Kurumundan (2019)elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanan Tablo 5'te Ege Serbest Bölgesinin 2019 yılının Ocak ve Ağustos ayları içerisindeki değişimleri gösterilmektedir.

Tablo 5. Ege Serbest Bölgesi 2019 Yılı İhracat Miktarı (milyon dolar)

Aylar	Ege Serbest Bölgesi
Ocak	35.735
Şubat	32.300
Mart	38.155
Nisan	37.055
Mayıs	41.079
Haziran	26.197
Temmuz	41.046
Ağustos	29.032
Toplam	280.599

Kaynak: Araştırmacı tarafından Türkiye İstatistik Kurumu 2019 yılı verilerinden derlenmiştir. Değerler Amerikan Doları üzerindedir.

2018 yılında 454 milyon 740 bin dolara olan ihracat hacmi 2019 yılının Ocak ve Ağustos ayları içerisinde gerçekleştirilen ihracat hacmi ile kıyaslandığında; 2019 yılının ilk on aylık sürecinde ilgili oranın (454.740) %61'i olduğu görülmektedir. Ocak ayında 35 milyon 735 bin dolar, Ağustos ayında 29 milyon 032 bin dolarlık ihracat miktarı gerçekleştirilmiş olup; Ocak ayı ve Ağustos ayı arasında 6.703 bin dolarlık ihracat azalışı gerçekleşmiştir. Ege Serbest Bölgesinin Ocak ayından itibaren gerçekleştirdiği ihracat miktarı Ağustos ayı içerisinde azalış göstermektedir. Toplamda 280 milyon 561 bin dolarlık ihracat hacmine en fazla Mayıs ve Temmuz aylarında katkı sağlanmıştır. En az ihracat miktarı ise Haziran ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Dış ticaret verilerinin incelenmesinde sadece ihracat verilerinin incelenmesi doğru bir yöntem olmamakla birlikte, ihracatın ve ithalatın birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü ithalat ve ihracat dış ticaret dengesini sağlayan ayrılmaz iki unsurdur. Bu bağlamda Türkiye İstatistik Kurumu (2019) verileri doğrultusunda hazırlanan Tablo 6'da Ege Serbest Bölgesinin 2009 ve 2018 yılları arasındaki Türkiye ile gerçekleştirdiği ithalat miktarları verilmiş olup, ilgili miktarların Türkiye'deki tüm serbest bölgeler içerisinde gerçekleştirilen ithalat hacmindeki payı yüzdelik olarak belirtilmiştir.

Tablo 6. 2009 ve 2018 Yıllarına Göre Ege Serbest Bölgesinin İthalat Durumu

Yıllar	Ege Serbest Bölgesi (milyon dolar)	Serbest Bölgelerin Toplam İthalatı (milyar dolar)	ESBAŞ'ın Toplamdaki Payı (%)
2018	205.070	1.322.322	15,50
2017	248.930	1.564.460	15,91
2016	280.187	1.434.892	19,52
2015	277.040	1.227.213	22,57
2014	283.597	1.260.771	22,49
2013	291.672	1.267.869	23,00
2012	271.583	1.045.827	25,96
2011	235.971	1.038.057	22,73
2010	177.477	878.447	20,20

2009	140.134	965.287	14,51
-------------	---------	---------	-------

Kaynak: Araştırmacı tarafından Türkiye İstatistik Kurumunun 2019 verilerinden derlenmiştir.

2009 yılından itibaren Ege Serbest Bölgesinden gerçekleştirilen ithalat miktarının arttığı görülmektedir. 2009-2013 yılları arasındaki her yılın kendinden bir önceki yıla kıyasla ithalat miktarında artış görülmektedir. İlgili yıllar arasında en fazla artış 2010-2011 yılları arasında yaşanan 58 milyon 494 bin dolar iken, en az artış 2012-2013 yılları arasında 20 milyon 089 bin dolar ile gerçekleştirilmiştir. 2014 yılı sonrasında baktığımızda ise, 2015 yılına kadar bir önceki yıla kıyasla azalış olduğu görülmektedir. 2016 yılında ithalat miktarı 3 milyon 147 bin dolarlık bir artış göstermesine rağmen 2017 ve 2018 yıllarında tekrar azalma göstermiştir. Ege Serbest Bölgesinin ithalat hacmini tüm bölgelerden gerçekleştirilen ithalat hacmi ile kıyasladığımızda; 2012 yılı %25 oranı ile en fazla orana sahip iken, 2009 yılı %14,51 ile en az orana sahip yıldır. 2019 yılı içerisinde gerçekleştirilen ithalat oranlarının bir önceki yıla oranla artış veya azalış gösterdiğini incelemek amacıyla Tablo 7 oluşturulmuştur. Türkiye İstatistik Kurumunun (2019) yılı verilerinin derlenmesi doğrultusunda oluşturulan Tablo 7’de Ege Serbest Bölgesinin Türkiye ile gerçekleştirdiği 2019 yılı içerisinde sekiz aylık ithalat hacmi ay bazında gösterilmiştir.

Tablo 7. Ege Serbest Bölgesi 2019 Yılı İthalat Miktarı (milyon dolar)

Aylar	Ege Serbest Bölgesi
Ocak	13.230
Şubat	11.969
Mart	14.226
Nisan	15.338
Mayıs	14.933
Haziran	10.376
Temmuz	14.982
Ağustos	8.758
Toplam	103.813

Kaynak: Araştırmacı tarafından Türkiye İstatistik Kurumunun 2019 yılı verilerinden derlenmiştir. Değerler Amerikan Doları üzerindedir.

2018 yılında 205 milyon 070 bin dolar olan ithalat hacmi 2019 yılının Ocak-Ağustos ayları içerisinde gerçekleştirilen ithalat hacmi ile kıyaslandığında: 2019 yılının sekiz aylık sürecinde ilgili oranın (205 milyon 070 bin dolar) tüm ithalatın %50'sini oluşturduğu görülmektedir. Ocak ayında 13 milyon 230 bin dolar, Ağustos ayında 8 milyon 758 bin dolarlık ithalat miktarı gerçekleştirilmiş olup; Ocak ayı ve Ağustos ayı arasında 4 milyon 472 bin dolarlık ithalat azalışı gerçekleşmiştir. Ege Serbest Bölgesinin Ocak ayından itibaren gerçekleştirdiği ithalat miktarı Ağustos ayı içerisinde azalış göstermektedir. Nisan ve Temmuz aylarında toplamda 103 milyon 813 bin dolar olan ithalat hacmine en fazla katkı sağlanmıştır. En az ithalat miktarı ise Ağustos ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

SONUÇ

Global rekabet şartları içerisinde faaliyette bulunan işletmeler ayakta kalabilmek için üretmiş olduğu ürünleri iç veya dış piyasaya satmak zorundadır. Dış ticaret işlemlerinin gerçekleştirilmesi süreci içerisinde birden fazla tarafın yer alması süreci daha da karmaşıklaştırmakta ve işlem sürecini hataya açık hale getirmektedir. Dış ticaret politikaları, hem sürecin işleyişini düzenleyen prosedürler ile süreci kolaylaştırmakta hem de vergiler, kısıtlamalar vb. faaliyetlerle işlem sürecini olumsuz etkileyebilmektedir.

Teknolojik gelişmelerin etkisiyle birçok değişimin yaşandığı dünyada vergisel teşvikler ve ekonomik avantajların sunulduğu alanlar olan serbest bölgeler küresel rekabette avantajlı şekilde çıkabilmek için önemi olan yerlerdir. Sağlanan avantajlardan yararlanan ülkelerin dış ticaret hacminde artış meydana gelebilmektedir. Türkiye'de uygulanmasına 24 Ocak Kararları ile başlanılan serbest bölgeler; ülkelerin ihracatı artırmak, teknoloji ve bilgi transferini kolaylaştırmak ve ihracat odaklı üretime teşvik etmek ile ilgili olup ülkelerin gelişmişlik seviyelerini artırmada önemli bir unsurdur.

Ülkemizde faaliyet gösteren on sekiz adet serbest bölge bulunmakta olup, serbest bölgelerin bir kesiti olarak Ege Serbest Bölgesi çalışmamızda incelenmiştir. 2019 yılının Ocak ve Ağustos ayları içerisinde Türkiye'deki tüm serbest bölgelere gerçekleştirilen toplam ihracat miktarı 1 milyar 461 milyon 191 bin dolar iken, toplam ithalat miktarı 809 milyon 502 bin dolardır. 2019 yılının Ocak ve Ağustos ayları içerisinde serbest bölgelere gerçekleştirilen ihracat hacmi Ege Serbest Bölgesinde 280 milyon 56 bin dolar olup ithalat miktarından fazladır. Ek olarak ilgili oran ile Ocak-Ağustos ayları içerisinde en fazla ihracat yapılan serbest bölgedir. Ülke ekonomisi açısından ihracat oranının fazlalığı önemli bir avantaj olmakla birlikte, Ege Serbest Bölge içerisindeki bu fazlalık bölgenin gelişiminde ve gelecek yatırımlarda tercih edilebilirliğini artırabilecektir.

Ege Serbest Bölgesine gerçekleştirilen ihracat miktarının 2009 yılından itibaren arttığı görülmektedir. Ancak miktardaki artışlar dengeli bir şekilde olmayıp bazı zaman aralıklarında düşüşler yaşanırken, bazı zaman aralıklarında artışlar görülmektedir. 2009-2011 yılları arasında artış olduğu gözlemlenirken, 2010 yılından 2016 yılına kadar ihracat miktarı bir önceki yıl verisine göre azalarak ilerlemiştir. 2016 yılından sonra ihracat miktarı tekrar bir öncekiyle oranla artarak ilerleme göstermektedir. Ege Serbest Bölgesinin yıllar içindeki değişimi diğer serbest bölgelere gerçekleştirilen toplam ihracat miktarı ile kıyaslandığında ortalama %20'nin üzerinde bir paya sahiptir. Yıllar içinde yaşanan ekonomik değişiklikler ve beraberindeki diğer faktörler sebebiyle oran değişiklik gösterse de ihracat oranının en fazla olduğu serbest bölgeler içerisinde yer almaktadır. 2019 yılı verileri incelendiğinde ise Ocak-Ağustos ayları içinde gerçekleştirilen ihracat miktarı 2018 yılının %61'ini karşılamaktadır. İhracat miktarı Ocak ve Ağustos ayları içerisinde orantılı bir dağılım göstermemekle birlikte; artış ve azalışlar beraber gözlemlenmiştir. Ocak ayı ile Ağustos ayı kıyaslandığında, Ocak ayından Ağustos ayına kadar 6 milyon 703 bin dolarlık ihracat düşüşü yaşanmıştır. 2018 yılı aylık dağılımları 2019 yılı aylık dağılımlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. 2019 yılının sekiz aylık incelemesi gerçekleştirildiğinden dolayı bir önceki yıla oranla ihracat miktarının artış veya azalış göstereceği esasında net olarak ifade edilememektedir.

2009 yılından itibaren Ege Serbest Bölgesinden gerçekleştirilen ithalat miktarının arttığı görülmektedir. 2011-2016 yılları arasında ihracat miktarı azalırken ithalat miktarı artış göstermiştir. Ancak ithalat miktarı belirli zaman aralıklarında artış gösterirken belirli zaman aralıklarında azalış göstermektedir. 2009 yılından 2014 yılına kadar ithalat miktarı artış gösterirken, 2014-2015 yılları arasında azalış göstermektedir. 2016- 2017 yılları arasında artış gösterirken, 2018 yılında ithalat miktarı 2017 yılına göre azalmış ve 205 milyon 070 bin dolar olmuştur. 2009 yılından 2018 yılı arasında 64 milyon 936 bin dolarlık ithalat artışı bulunmaktadır. 2018 yılında Ege Serbest Bölgesinden gerçekleştirilen ithalat miktarı, tüm serbest bölgelerden gerçekleştirilen ithalat miktarının ortalama %15'ini oluşturmaktadır. Son on yıllık değişime bakıldığında, en fazla ithalat gerçekleştirilen yıl 2013 yılı olup; serbest bölgelerden gerçekleştirilen toplam ithalat içerisindeki payı %23'dir. Buna karşılık serbest bölgelerden gerçekleştirilen toplam ithalat içerisindeki payının %25 ile en fazla olduğu yıl 2012 yılıdır. 2019 yılı verileri incelendiğinde Ocak-Ağustos ayları içerisinde gerçekleştirilen ithalat miktarı 2018 yılının %50'sini karşılamaktadır. İthalat miktarı Ocak-Ağustos ayları arasında orantılı bir dağılım göstermemekle beraber; hem artış hem de azalış göstermektedir. Ocak ayı ile Ağustos ayı kıyaslandığında 4 milyon 562 bin dolarlık ithalat düşüşü yaşanmıştır. İthalat miktarı en fazla Nisan ayı içerisinde gerçekleştirilirken, en az Ağustos ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. 2019 yılının sekiz aylık incelemesi gerçekleştirildiğinden dolayı bir önceki yıla oranla ithalat miktarının artış veya azalış göstereceği esasında net olarak ifade edilememektedir. Ancak serbest bölgelerin ihracatı artırmak ve ihracat odaklı üretime teşvik etmek amacı göz önünde bulundurulduğunda ithalat oranındaki artışın olumsuz bir durum olmadığı düşünülmektedir.

Türkiye'de bulunan serbest bölgeler içerisinde Ege Serbest Bölgesi 2019 yılının Ocak ve Ağustos ayları içerisinde en fazla ihracat gerçekleştirdiğimiz bölgemizdir. Ayrıca 2009 ve 2018 yılları içerisinde toplam ihracat payı içerisinde serbest bölgelerden gerçekleştirilen ihracat oranına katkısı %20-%30 arasında değişkenlik gösterdiği görülmekte olup, genele vurulduğunda kayda değer bir orandır.

ÖNERİLER

Ege Serbest Bölgesinin Türkiye ile gerçekleştirdiği ihracat ve ithalat faaliyetlerinin incelenmiş olduğu çalışma, Ege Serbest Bölgesinde ticari katkı sağlayabilen her türlü (depolama, ambalajlama, sigortalama, taşımacılık vb.) faaliyetin incelenmesi gerçekleştirilerek Ege Serbest Bölgesinin genel incelemesi yapılabilir. Diğer serbest bölgelerden herhangi biriyle kıyaslanarak genişletilebilmesinin yanında, 2019 yılının aylar bazında da incelenmesi önerilir. İlaveten ana amaçları olan ihracatı artırma ve yatırım çekme özelliklerinden yola çıkılarak, Ege Serbest Bölgesinin veya diğer serbest bölgelerden herhangi birinin, belirlenen müteselsil yıllar arasındaki ihracat oranının incelenmesinin alan yazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arslan, İ., & Yapraklı, S. (2007). Serbest Bölgelerin Ekonomik Etkileri: Gaziantep Serbest Bölgesi'nin Etkilerine İlişkin Bir Saha Araştırması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 91-102.
- Çakır, E. (2018). Serbest Bölgelerin İstihdama Etkisi: Antalya Serbest Bölge Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Antalya
- Dölek, A. (2013). *Serbest Bölge İşlemleri*. İstanbul: Umut Kitap Basım Yayın.
- Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi, <https://www.esbas.com.tr/tr/> (Erişim Tarihi: 30.10.2019)
- Ekonomi Bakanlığı. (https://ticaret.gov.tr/data/5b9b61fc13b8761cc09f9b92/genel_bilgi.pdf) (Erişim Tarihi: 10.12.2019)
- Gürsoy, M. O. (2018). Serbest Bölge Modeli Uygulamada Mersin Serbest Bölge Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Mersin.
- Hava, H. T. (1999). Serbest Bölgeler ve Ege Serbest Bölgesi: Bir Durum Değerlendirmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 113-124.
- Huang, D., Van, V. T., Hossain, M. E., & He, Z. (2017). Shanghai Pilot Free Trade Zone and Its Effect on Economic Growth: A Counter-Factual Approach. *Open Journal of Social Sciences*, 5, 73-91. Doi: 10.4236/jss.2017.59006
- Kaya, F. (2011). *Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Madani, D. (1999). A Review of The Role Impact of Export Processing Zones. *Policy Research Working Paper*.
- Muzhdabayeva, F. (2006). Dünyada ve Türkiye'de Serbest Bölge Uygulamaları: Ege Serbest Bölgesi'nin İzmir Ekonomisine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü:İzmir.
- Öztürk, L. (2013). Serbest Bölgelerin Geleceği: Türkiye Açısından Değerlendirme. *Uluslararası İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 76-86.Doi: 10.11122/ijmeb.2013.9.19.77
- Selen, U. (2017). *Gümrük İşlemleri ve Değerlendirilmesi*. Bursa: Ekin Yayın Dağıtım.
- Shayah, M. H., & Qifeng, Y. (2015). Development of Free Zones in United Arab Emirates. *Proceedings of the First Middle East Conference on Global Business, Economics, Finance and Banking*, 1(2), 286-294.
- Toprak, M. (2019). Bölgesel Gelişme Dinamikleri Ekseninde Serbest Bölgelerin Dış Ticaret Etkileri: Ege Serbest Bölgesi (ESBAŞ) Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- Tümenbatur, A. (2012). Serbest Bölgeler ve Türkiye Ekonomisine Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 339-356.
- Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 (Erişim Tarihi: 10.10.2019).
- Waters, J. J. (2013). Achieving World Trade Organization Compliance for Export Processing Zones While Maintaining Economic Competitiveness for Developing Countries. *Duke Law Journal*, 63(2), 481-524.

Georgia as an Attractive Country for the Asian Immigrants (on the Example of Chinese Workers and Indian Students)

Nino OTKHOZORIA¹

Abstract

The paper examines and discusses the socio-economic aspects of the migration of Chinese workers and Indian students to Georgia. It outlines the reasons why Chinese workers immigrate to the country in search of work at the time when Georgian citizens become labor migrants themselves. The paper highlights what attracts them and how they feel in the far-away foreign country such as Georgia. As for the Indians, the labor market of Georgia does not attract them, since usually, the are youngsters interested in Georgian educational space, especially in medical programs.

The hypothesis of the study is as follows: the impact of labor and educational migration on Georgia's socio-economic sphere.

The study mainly uses an analysis method based on the study of the modern situation, documents and empirical material. The basis of source – scientific articles, the press materials and documents published on official websites in the field of cultural policy.

Key Words: Migration, Education, Labour, China, India, Georgia.

Chinese Workers in Georgia

For Citation: Otkhozoria, N. (2020). Georgia as an Attractive Country for the Asian Immigrants (on the Example of Chinese Workers and Indian Students). *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED* Volume 2, Issue 2, p.44-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 20.01.2020
Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.004.2020

¹Assoc. Prof. Dr., Georgian Technical University, Georgia. E-mail: ninootkhozoria618@gmail.com , ORCID: 0000 – 0003 – 3043 - 8209

Over the years, Georgia has had a relatively liberal visa regime, which enabled citizens of more than 100 countries to come, live, work and study in the country without the need to obtain a visa or residence permit (State Commission on Migration Issues Georgia's 2016-2020).

According to the Georgian legislation, an alien has no right to become a member of political organizations operating in Georgia, to participate in their activities or to establish them; and of course to take part in the elections. However, a foreigner, like a citizen of Georgia, may join public associations, trade unions, scientific, cultural, sports and other similar organizations; also has the right to assembly and manifestation (State Commission on Migration Issues Georgia's 2016-2020).

The flows of migrants coming to Georgia are quite diverse - immigrants come from different countries and mainly represent the working-age population. Temporary residence permit data shows that immigrants are involved in a variety of activities, be it education, business, or work.

In terms of global development, international labor migration has a positive contribution to the development of the world economy. It is a well known theory that the world labor market is created by the shift of labor resources from countries where they are abundant, to countries where there is a demand for the additional labor force. The functioning of this market ensures the development of world production and the growth of world co-product.

Labor resources are actively involved in public production through international migration. They find work in other countries if the employment opportunities in their own country are limited. We have to say that often migrant workers contribute to the development of several industries in foreign countries.

Georgia, as a member of the South Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia (SEECA) region, is affected by the trends that are characteristic of the region as a whole,

but the immigration processes here have their specifics. In particular, the high dynamics of growth in the number of foreign students and the influx of foreign workers associated with large foreign investment.

Among the recipients of the residence permit for work in Georgia are the Chinese citizens, as well as the citizens of Iran, Turkey, India, and Egypt: the table below shows the number of migrants and its trend (State Commission on Migration Issues, 2015).

Table 1. The Tendency of Foreign Mygrants by Years

Country	2010	2011	2012	2013	2014	Total
China	765	1,529	1,803	1,416	954	6,467
Turkey	736	977	806	736	1,363	4,618
Iran	91	786	822	312	211	2,222
India	585	483	396	328	364	2,156
Egypt	16	23	359	348	96	842

Source: Public Service Development Agency

The history of China-Georgia relations began before our era and is connected to the Great Silk Road. It was a transcontinental trade-shipping route, linking China to the shores of the Mediterranean and Black Seas. Our country has historically been linked to China in this way (Zviadadze, 1989).

Georgia started official bilateral diplomatic relations with the People's Republic of China in 1992. And for the 28 years, bilateral relations have gradually deepened. However, we have

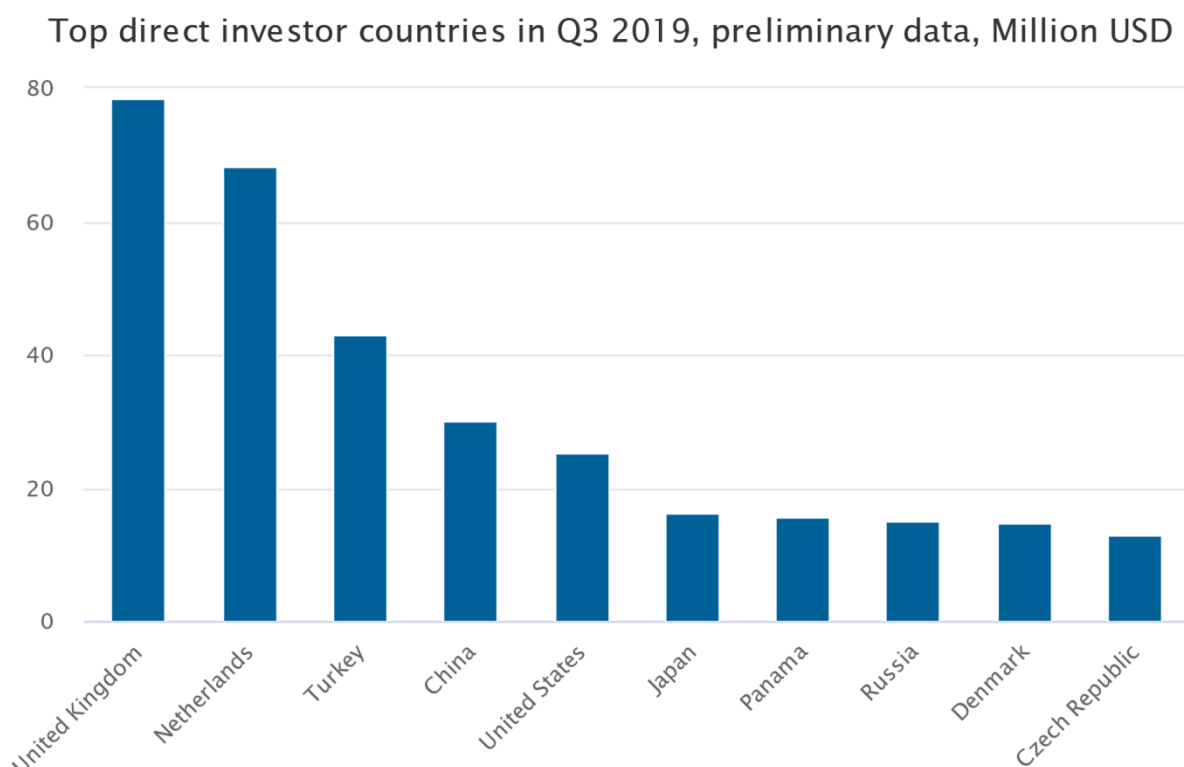
to highlight that this co-operation is limited to economic relations and the main focus is on investment and trade. Bilateral trade has grown significantly since the establishment of trade relations in 1992 and especially in 2010(Larsen, 2017).

The first influx of Chinese eco-migrants to Georgia began around 2003, and most of them had no connection with their fellow large businesses. They mainly flowed from the provinces of Fujian and Zhejiang. The first Chinese stores were opened in Georgia, facilitating the chain migration of the Chinese, with the opening of two shopping malls in 2006 - the Chinese Goods and Lilo Chinese Market, where 100 Chinese service personnel worked. Zhao Zhou, who studies the issue of Chinese migrants in Georgia, said that by 2007, there were more than 700 Chinese in Georgia, 200 of them from Zhejiang. In the same year, they formed the Association of Zhejiang Villagers. The purpose of the association was to strengthen the ties and cultural self-reliance of the Zhejiang natives to help its members integrate into Georgian society, and to advance China and their native province(Zhou,2012). The Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia demands that foreign contractors should use at least 70% of the local population while the rest should be foreign immigrants. To follow and implement these policy officials from the above-mentioned ministry from time to time visit and check the working places. Until 2010, Chinese businessmen went to Western countries, as to Georgia it did not attract educated people with strong financial capabilities. Chinese migrants arrive in Georgia due to the existed in their country poverty, here they were satisfied even by minor salary and conditions, the only purpose was to send a small amount of money to their families. From the European Centre for Minority Issues(ECMI's)54 work reports, we find information about the lives of Chinese eco-migrants which say that Chinese lives in Georgia vary, it depends on what they do, whether they are they businessmen or company employees, economic migrants or construction workers. According to their point of view and vulnerability, for example, most of the economic migrants are not interested in integration; they almost do not know Georgian, they know just as much as they need for customer-to-

business relationships. Many find it very difficult to get used to Georgian cuisine and prepare Chinese food for themselves. Chinese families living abroad develop a kind of rule: they send their children born in Georgia to China to be brought by their elderly relatives and raised according to their customs. Most of the 25 Chinese companies operating in Georgia are integrated into sectors such as construction, roads, infrastructure, energy, banking. The Georgian-Chinese strategic relationship has some prospects, but it also reveals the importance and role of sentiments in today's population. Today there is the widespread fear among the Georgian population for the sale/alienation of their land to the foreigners. Here we have to highlight that they are not against the Chinese projects, business, etc. The problem is largely related not to the entry of non-profit foreign companies, but the possibilities of acquisition of their land by the foreigners. The purchase of land without problems for foreigners resulted in the sale of large quantities of land in 2011-2012 (Grigolashvili, 2016). According to the information by data taken from the official website of the National Statistics Office, which is shown in table 2, we can say that despite hindering factors, China occupies the 4th place in a direct foreign investment in Georgia, and it means that country faces a great influx of Chinese workers and capitals as well.

Table 2. Foreign Direct Investments by Countries

Source: www.geostat.ge/en/modules/categories/191/foreign-direct-investments

Chinese workers employed by Chinese companies face several problems, such as late paid salaries, 20% tax-paying, overtime, etc. Worst of all is the fact that Chinese immigrants sign a work contract before they get real information about working conditions. All these mean that labor rights are not protected as well. Economic reforms in Georgia over the past decade, along with political stability and security, have contributed to increased immigration flows. As we know the immigration has pull and push factors and Georgian pull factors can be count as the relative ease and business-oriented support for foreign investors.

As for the foreigners working in terms of market access regulation, foreigners in Georgia have equal conditions as the local citizens; the only requirement for local employers by the Labor, Health and Social Affairs of social service agency is to give to immigrant workers proper information about in employment in Georgia. It is important to say that foreigners with a permanent residence permit in Georgia also have access to the employment support program and vocational training courses of the Ministry of Labor and Social Affairs.

Indian Students in Georgia

The onset of educational migration originates from the development of modern economics, and accordingly, provide adequate illumination of the competitiveness of the labor market. Educational Migration presents a proprietary form of migration, the distinctive meaning of which is the ability of any individual to live in a defined, voluntary, short-term, predetermined time of departure.

Most important is the fact that Georgia became a part of the European educational space after joining the Bologna Declaration countries. At the Bergen Summit in 2005, Georgia officially joined the Bologna Process, thus applying all the standards and requirements of the European educational space to the European space (Sartania, 2016).

The number of Indian students studying in Georgia is increasing every year, and there is a growing competition among students from developing countries for more accessible and relevant curricula. Today it can be argued that the market for Georgian educational services has been established and the highest volume of services in this regard will be provided by higher education organizations.

It is they who contribute to the formation of important streams of educational migration. Competition in this field is increasing, and this is an important role played by the international ranking of universities. However, this alone does not affect the choice of young people.

Besides, other factors, such as the study language, are very important; Quality of education; Tuition fees; Host country immigration policy; Curriculum flexibility; Historical, geographical, cultural and trade relations between countries; Job prospects for graduates in the labor market, etc.

The majority of educational residence permits issued in Georgia over the last three years come to Indian citizens, the table reflects the interest of Indian students in the Georgian educational market for the past three years:

Table 3. The Number of Foreign Students per Year

Country	2016წ.	2017წ.	2018წ.
India	1,449	2,556	4,486
Nigeria	409	254	268
Iraq	386	327	78

Source: Migration Issues Government Commission 2019

Georgian educational space is an area of interest for Indian students. Particularly in the medical sector due to low tuition fees, low cost of living, recognition of the international diploma market, Georgia's participation in the European Higher Education Area (EHEA). These are key aspects of the interest of Indian students in the Georgian Medical University. As a rule, getting medical education in other countries is much more expensive than in Georgia, so this area is most popular with foreign and Indian students each year.

Of the foreign students studying in Georgia, one particular group of Indian students was selected in terms of research, as India is geographically distant from Georgia, so the

question arises: How do Indian students get information about Georgia and the universities? Why do they choose medical universities?

The Georgian press often publishes articles in which Indian students value living and learning in Georgia. For example, an interview with an Indian student, Rahulservi:

Why do you choose Georgia?

There are many firms in India which are engaged in so called “student business”, they help students to enroll in foreign universities. When I graduated from school, I also visited one of these firm. I asked which country was good and showed me four or five countries. I had the chance to study in Russia, Kyrgyzstan, the Philippines or Ukraine, but I chose Georgia.

Why Georgia?

I saw on the internet that the crime rate was low here. Also, the country was very beautiful. When choosing universities, I stopped at the University of Batumi. In the photos, I saw the university which is at the sea side. I read that Batumi was an attractive city for tourists and thought that there would be no racism or discrimination in a city where many tourists come. I want to add that I am a student only for university, as for people outside the university, they think that I'm a tourist.

Did you have any incidents when you felt discriminated against?

I have been living in Batumi for already three years and nothing has been like that. I haven't heard from my friends either. Very good people live here. What I see Indians are loved here.

According to them, the profession of a doctor in India is a simple and demanding job opportunity. The annual fee for a medical university in India is \$ 3300. At the same time, due to a large number of population, the number of applicants to universities is so high that

they decide to continue their studies abroad. The most important is that they do not have to pass the entrance exams in Georgia, only submitting an education certificate recognized by the National Center for Education Quality.

And most importantly, they did not feel discriminated against even though public relations are very difficult due to language barriers. At the beginning they do not have Georgian friends. They say that it is because only foreigners attend the lectures and do not have active contact with Georgians. The attitude of the lecturers toward the foreign students is also positive. As from a professional view, Georgia has very experienced and professional professors and lectures and everyone is happy with it (Georgia's Migration Profile, 2019).

Georgia is a favorite country for Indian students. They like the environment in which they live and the people they interact with.

According to ISET research, the majority of Georgian higher education institutions use recruitment agencies in Georgia and other countries to attract foreign students.

This information is also confirmed by an online survey of foreign students, according to which 30% of respondents received information about the prospect of higher education in Georgia from similar agencies. It should be noted that according to university officials, the fees for such agencies have increased significantly in recent years, and now reaches \$ 1,000 per student attracted (Kveliashvili, 2018).

63% of foreign students at Tbilisi State Medical University are from India, and a significant number are from Iraq and Sri Lanka. The share of Indian students is also high in other medical universities: 75% at Davitvildiani Medical University, 83% at Petre Shotadze Tbilisi Medical Academy and 88% at Teaching University Geomeida.

Students at Newwijen University are mainly from India (73%), Nigeria (13%) and Israel (10%), 69% of European students are also from India, and 24% from Azerbaijan.

Students from Azerbaijan are predominantly educated at Georgian Technical University (73%). Iv. Javakhishvili State University 40% of foreigners come to Iraq from Tbilisi State University, the share of Indians and Pakistanis is 14-14%.

36% of foreign students at the University of Georgia come from Iraq, 14% from Iran and 10% from Nigeria. Indian (23%) and Iraqi (21%) students are also predominant at Caucasus International University, with a relatively low share of Turkish students (15%) coming from Turkey (Migration Issues Government Commission, 2017).

Research shows that the interest of foreign students to study at Georgian higher education institutions is growing.

Foreign students make an important contribution to the country's economic development and the development of universities. According to university officials, tuition fees paid by international students allow Georgian universities to make significant investments in infrastructure and technology and to develop new educational programs.

According to the National Center for Educational Quality Enhancement, 10306 students from 89 countries attended 56 higher education institutions of Georgia in the 2017-2018 school year. Foreign students' total annual financial expenditure reaches 195 million USD, which is 0.6% of GDP and 6% of the export of services (Abuladze, 2018).

Accredited higher education institutions in Georgia have the opportunity to attract foreign students, create a European-level education environment and thus benefit more from enhancing their viability and improving their quality.

CONCLUSION

The analysis of the data used in the work has shown that the intensification of immigration processes in Georgia, in particular, the constant increase of the international educational and labor migration flows, contributes to raising awareness of Georgia in several countries

around the world. According to the above-mentioned facts, we have claimed that since we have quite a high number of migrants the country can be considered as an important scientific and educational center and a comfortable and profitable country. The dynamics of the annual increase in the flow of Indian students give us hope that not only Indian students in Georgia but also other countries around the world will come to Georgia to receive higher education.

Not less important point is hospitability and safety according to the Indian students' interview they do well in Georgia despite their nationality. They are content with the educational space and population attitudes of their chosen country, which is driving future growth in educational immigration in Georgia. So, it should be highlighted that the country has the potential to become one of the most important educational hubs in the region due to the presence of highly qualified academic staff, and the attraction for foreign workers and businessmen due to the safety and stability.

REFERENCES

Georgia's 2016-2020 Migration Policy, p.37. http://migration.commission.ge/files/migration_strategy_2016-2020_1.pdf

Georgia's 2016-2020 Migration Strategy, p.38.

Georgian Migration Portal 2015, p.31 http://migration.commission.ge/files/migration_profile_of_georgia_2015.pdf

G. Zviadadze, (1989) A Great Silk Road was passing through Georgia, Tb.

Georgia's Migration Profile 2019, Migration Issues Government Commission 2019, p. 48, Tbilisi.

J. Larsen, (2017) Georgia- China Relations: The Geopolitics of the Belt and Road.

M. Grigolashvili (2016) The Intensification of Georgia-China's Relations and Future Prospectives.

Migration Issues Government Commission 2017, p.6, Tbilisi.http://migration.commission.ge/files/migration_profile_2017_eng_final.pdf

M. Abuladze (2018), Public Information about Immigration, updated report Green Caucasus, Tbilisi.

M. Kveliashvili, (2018) 411 Indian Students- Why do they choose for Medical Education Batumi? Interview from Indian Student RahoolSeerve, to the online paper " Batumelebi".

V. Sartania (2016), "Actual Problems of Economy and Business in Modern Globalization Theory and Practice", International Trends in Higher Educational System Scientific-Practical Journal, Tbilisi.

Zh. Zhou (2012), Chinese in Georgia, p.12. Tbilisi.

www.geostat.ge/en/modules/categories/191/foreign-direct-investments

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının(NGO) Rolü ve Önemi

Ünal ACAR¹

Öz

Birçok kavramda olduğu gibi “hükümet dışı örgüt” kavramı üzerinde de uzmanların görüş birliği içerisinde olduğu bir tanım yapılamamıştır. Hükümet dışı örgüt kavramı, ulusal ve uluslararası alanda sorun olarak kabul edilen konularla ilgilenen ve faaliyet alanı olarak da çoğu zaman uluslararası alanı seçen kuruluşları tanımlamak için kullanılır. Geniş kapsamda ele alındığında ise hükümet dışı örgüt kavramı, sivil toplum örgütleri ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Özellikle sivil toplum kuruluşlarındaki “sivil toplum” kavramının İngilizce karşılığının “non-government” olması sivil toplum kuruluşları ile hükümet dışı örgütler ifadelerinin aynı anlamda kullanılıyor olmasına neden olmuştur. Hükümet dışı örgütlerin faaliyetleri değişik kriterler dikkate alınarak birçok başlığa ayrılrsa da faaliyet alanlarına göre ele alınması birçok yönden daha tutarlı çalışma yapılmasını sağlayabilir. Makalemizde, kavram kargaşasını önleyebilmek için “sivil toplum kuruluşları”, “hükümet dışı örgütler”, “demokratik kitle örgütleri”nden “NGO” diye bahsedilecektir. Özellikle küresel güçler tarafından kurulan ya da desteklenen uluslararası niteliği olan NGO’ların, “Yeni Dünya Düzeni” kurulurken, ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesinde, kamuoyu oluşumunda, etkileri hakkında bilgi sunulması çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Küresel Güç, Sivil Toplum, Hükümet Dışı, Sivil Toplum Kuruluşları (NGO)

The Role and Importance of Non-Government Organizations (NGO) in Determination of International Politics

Abstract

As in many concepts, there is no definitive agreement on the concept of non-governmental organization. The concept of non-governmental organization is used to identify organisations that are mostly interested in internationally accepted issues and they often choose international areas as their fields of activity. In the broader context, the concept of non-governmental organisation is used in the same sense as civil unions. Although the activities of the non-governmental organisations are divided into many chapters by

Atf İçin / For Citation: Acar, Ü. (2020). Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED Cilt 2, Sayı 2, 57-80. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 28.10.2019
Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.04.2020

¹Dr.; Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi. E-mail: uacar1@hotmail.com, ORCID 0000-0002-6144-7186.

considering different criteria, their handling according to their fields of activity can provide more consistent work in many ways. In our article, non-governmental organisations "non-governmental organisations "and democratic mass organisations will be referred as NGO stop revent confusion. The aim of our study is to provide information about the effects of the international organisations, which are established or supported by the global powers, in establishing the New World Order, in the determination of economic and socia lpolicies, in theformation of public opinion.

Keywords: Democracy, Global Power, Civil Society, Non-Governmental, Non-Government Organisations (NGO)

GİRİŞ

Kamuoyu oluşturma ve/veya etkileme, tarihin her döneminde önemini korumuştur. Her yönetim hedef kitleleri etkilemek ve yönlendirmek için değişik yol ve yöntemler denemiştir. Günümüzde bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin de etkisiyle, iletişim teknikleri kullanılarak, insanların düşünceleri yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Küresel güçler, izlediğimiz çizgi film, çizgi roman, bilgisayar oyunları vb. araçları kullanarak, insanların düşüncelerini çok küçük yaşlarda etki altına almaya başlıyorlar. Çocukluktan gençliğe geçiş döneminde ise demokrasi, insan hakları, özgürlük, eşitlik gibi idealize edilmiş evrensel kavramları kullanarak hedef ülke veya kitleyi kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme çalışmalarını sürdürüyorlar. Bu psikolojik operasyonları gerçekleştirmenin manivelası olan çeşitli dernek, vakıf, enstitü, düşünce kuruluşu vb. sivil toplum örgütünü kurarak veya kontrol ederek ülke genelinde halk hareketlerini büyük oranda yönlendirmeyi başarıyorlar (Yılmaz, 2006:151). Sivil toplum kuruluşları olarak anılan bu örgütlenmeler, kamuoyunun oluşumunda önemli roller üstlenen, halk ile yönetenler arasında köprü işlevi gören, kamu bilincini geliştiren, demokratik katılımın gerçekleşmesine imkân veren dernek, vakıf, düşünce kulübü, araştırma merkezleri vb. örgütlenmelerdir.

Ekonomik ve siyasal sorunlara yönelik talepleri ve çözüm önerilerini kamusal alana taşıyan sivil toplum kuruluşları, katılımcılık açısından da demokratikleşme süreçlerine önemli katkı sunarlar (Sanlı, 2005:7). Hükümet dışı örgütlerin en belirleyici özelliklerinden biri de devlet ile resmi bir bağlarının olmaması ve halkla ilişki içinde bulunmalarıdır (Jones, 1991:542). NGO'lar devletle herhangi bir ilişkisi olmadan,

örgütlenen, siyasal iktidarın bazı uygulamalarına karşı alternatif güçler olarak belli alanlarda etkinlikte bulunan kuruluşlar şeklinde de tanımlanmaktadır (Arıboğan, 1996:203). Bu nedenle hükümet dışı örgüt kavramı ağırlıklı olarak devletin dışında kalan alan için kullanılmakta ve gönüllülük esasına dayanan örgütleri ifade etmektedir (Smillie, 1997:570). Özellikle yoksulu, zayıfı, marjinal grupların haklarını korumayı, güçlendirmeyi ve halkın kendi kararlarını kendilerinin almalarını sağlayacak sistemin oluşumuna katkı sağlamayı amaçlarlar (Streeten, 1997: 198). Hükümet dışı örgütler sağlıklı bir demokratikleşme sürecinin oluşumuna önemli katkı sunan, insan haklarına saygı, demokratikleşme, uluslararası hukukun uygulanması gibi kimsenin itiraz edemeyeceği konuları savunmaları bu kuruluşları vazgeçilmez hâle getirmektedir. Devlet ile birey arasındaki ara alan olarak tanımlanan (Çaha, 1994:57) sivil toplum örgütleri olmadan demokratik sistemin arzu edildiği gibi işleminin oldukça zor olacağı yönünde yaygın bir inanış vardır. Bir başka inanış ise, NGO'ların bir kısmının bu değerleri savunmanın yanında kendilerini kuran küresel gülerin çıkarlarına da hizmet etmekte olduğudur. Bu nedenle NGO'ların her ülkede aynı düzeyde iyi niyetle çalışmalarını beklemek doğru olmakla birlikte oldukça zor görünmektedir. NGO'ların, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve siyasal operasyonlarda kullanıldıklarını da görüyoruz. Ekonomik karşılıklı bağımlılık ilişkisi de devletlerin daha fazla dış baskılara açık hale gelmelerine yol açtığı için hükümet dışı örgütlerin bu yöndeki faaliyetlerini kolaylaştırıcı bir etki meydana getirdiği bilinmektedir (Chand, 1997:544-45). NGO'ların en büyük finansörü küresel güçler olduğu sürece, gelişmekte olan ülkelerdeki NGO çalışmalarının amacı tartışma konusu olacaktır.

Makalede tarihsel süreç dikkate alınarak ulusal ve uluslararası siyasetin belirlenmesinde vazgeçilemez bir konuma gelen NGO'ların (Craplet, 1997:105) oluşumuna katkı sunan düşünürlerin görüşlerine kısaca değindikten sonra NGO'ların kamuoyu oluşturmadaki etkileri ve işlevleri ile küresel güçlerin istihbarat servislerinin yönlendirmeleri sonucu hedef ülkelerde gerçekleştirdikleri operasyonlara kısaca değinilmiştir. Çalışmada büyük oranda konu ile ilgili Türkçe, İngilizce kitap, dergi ve makalelerden yararlanılmıştır.

NGO'ların Gelişim Süresi

1990'lı yıllardan itibaren gündelik söyleme hızla nüfuz eden “sivil toplum” olgusu, siyasi tarihte köklü bir geçmişi olan ve her dönemde farklı anlamlar yüklenen bir kavramdır. Antik dönemden itibaren sivil toplum üzerine çalışma yapan düşünürlerin birçoğu, sivil toplum kavramını açıklarken kendi ideallerindeki toplum modelini ifade ettikleri görülmektedir. Sivil toplumun tarihsel geçmişini Aristoteles'in kişinin temel hak ve özgürlüklerini kullanabildiği “sivil alan” düşüncesine dayandıran görüşler vardır (Kaypak, 2012:180). Aristoteles'in bahsettiği “sivil alan”, bugün anladığımız anlamdaki sivil alandan oldukça farklıdır. Aristoteles'in sivil alanı, hayatın her alanını çevreleyen siyasal toplum ile aynı alanı ifade etmektedir (Tosun, 2008:30). Bu nedenle Aristoteles'in bahsettiği “sivil alan” aynı zamanda Antik Yunan da “Polis”i de tanımlamaktadır. Sivil toplum ile devlet arasında herhangi bir fark söz konusu değildir (Arnhart, 2002:67). Aristoteles'e göre devlet her şeydi ve her yerde idi. Dolayısıyla, sivil toplum, devletten ayrı ve/veya ona karşıt bir alanı tanımlamaktan uzaktı (Keane, 1993:31). Antik dönemdeki diğer düşünürlerin görüşleri de Aristoteles'in görüşünden farklı değildir. Sivil toplum kavramına 15. Yüzyıldan itibaren farklı anlamlar yüklenmeye başlanmıştır. 16. yüzyılda Jean Bodin, 17. yüzyılda Thomas Hobbes, John Locke, 19. yüzyılda FriedrichHegel ve Karl Marx sivil toplum kavramının gelişmesine katkı sunan düşünürlerden bazılarıdır.

Devleti aile yönetimi olarak tanımlayan Bodin, devletin ailenin özel yaşamına karışmaya ve mülklerini yönetmeye hakkı olmadığını, yurttaşların da devletin belirlediği kurallara uyma zorunluluğu olduğunu ifade ederek devlet-sivil toplum ayırımını yapan ilk düşünürlerden birisi olmuştur. Doğal hukuk geleneğinin önde gelen düşünürlerinden Hobbes'a göre “rekabet”, “güvensizlik” ve “herkesten üstün olma arzusu” insanları doğal durumda birbirleriyle çatışmasına neden olmaktadır (Akbal, 2011:44). Bu çatışmanın engellenmesi için insanlar bir sözleşme ile tüm haklarını egemen bir güce, Leviathan'a (devlet) devretmişlerdir (Hobbes, 2016:131). İnsanlar, devletin izin verdiği ölçüde haklara sahiptir. Aksi bir durum doğal yaşam halini sona erdirip çatışma ortamını doğuracaktır. Dolayısıyla Hobbes'da da Aristoteles de olduğu

gibi siyasal toplum ile sivil toplum iç içe geçmiştir. Sivil toplum, devleti doğuran toplumun kendisi olduğu varsayılarak bir bakıma devlet ile özdeşleşmiştir (Hobbes, 2016:176).

Locke, Hobbes'dan farklı olarak devleti liberal anayasal bir temelde ele alırken, bireyi ön plana çıkaran bir yaklaşım sergilemiştir. Hobbes gibi mutlak ve tekçi bir iktidarı savunmamıştır. Locke devlet otoritesini sınırlandırmıştır. Locke ile birlikte, sivil toplumun devlet ile özdeş olmuş geleneksel kullanımı değişmeye başlamıştır. Doğal yaşam halinde bulunan insanların “mülkiyet”, “yaşam” ve “özgürlük” gibi kutsal haklara sahip olduklarını ifade etmiştir. Bu değerlere sahip insanların sayılarının artması sonucu devletten bağımsız sivil toplum yapısı gündeme gelmiştir (Chandhoke, 1995:81). Devletin devamlılığı, insanların kutsal haklarını koruduğu ölçüde gerçekleşecektir (Locke, 2004:14).

Toplumdaki çatışmanın çözümünü devlette gören Hegel ise bireyin ancak bir devletin üyesi olması durumunda özgürlüğüne kavuşacağını ifade eder (Bumin, 2005:157). Hegel, sivil toplumu tanımlarken onun aile ve devlet ile birlikte etik değerlere sahip olduğunu belirtir. Ona göre, sivil toplum ekonomik bir alandır ve bu alanda bireylerin farklı ihtiyaçlarından kaynaklanan çıkar çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar bireyleri karşı karşıya getirerek birbirlerine düşman kılmaktadır. Birçok konuda görüşlerini Hegel'in düşüncelerine bağlı olarak geliştiren Marx da sivil toplumu ekonomik faaliyetler alanı olarak görmektedir. Sivil toplumu burjuva toplumu ile eş anlamlı kullanan Marx, ekonomik faaliyetlerin alt yapıyı oluşturduğunu, alt yapının da üst yapıyı yani devleti şekillendirdiğini belirtir. Sivil toplumu, alt yapı-üst yapı ilişkisi içinde inceleyen Marx, buradan devlet-sivil toplum ilişkisine gelir. Ona göre, sivil toplum alt yapı iken, devlet ise üst yapıdır (Erdoğan, 1998:221).

1937'de İtalya'da cezaevinde ölen ve daha çok ölümünden sonra yayınlanan yazılarıyla bilinen Antonio Gramsci, sivil toplum ve devlet arasındaki çatışmaya dikkati çekerek, hegemonyanın sivil toplum alanında gerçekleştiğine işaret eder. Tartışmayı üstyapıya bağlayıp, Marx ve Hegel'in fikirlerine açılım getiren Gramsci, sadece üst yapının değil

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

alt yapının da önemini vurgular. NGO'ların yeniden şekillendirilmesinde önemli katkıları olan Gramsci, devletin baskı ve zora dayalı yapısının karşısında sivil toplumu öne çıkarır ve sivil toplumu devletin karşısında konumlandırır (Dural,2007:73-75). Gramsci'nin görüşleri, hükmedenle yönetilen arasındaki çelişkiyi ortaya koyarak yeni bir tarihsel blok kurulmasını, daha sonra da yeni sınıfın yönetimi ele geçirmesini sağlaması açısından önemlidir. Gramsci'ye göre sivil toplum özel kurumlar bütünlüğünü oluşturmanın yanında egemen grubun toplum genelinde uyguladığı hegemonik işlevine karşılık düşer. Gramsci, politikanın özgüllüğüne atıfta bulunarak, sistemin kendini yeniden üretmesine değer vermektedir (Gramsci,2016:318). Gramsci'den itibaren NGO'ların siyasal amaçlı çalışmalarını artırarak, iktidarlar üzerinde bir baskı grubu olma özelliğini de oluşturmaya başladıkları görülmüştür.

Özetle sivil toplum kavramının gelişiminde 17. ve 19. yüzyıl arasında Avrupa'da yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmelerin etkili olduğu söylenebilir. Sanayi devrimi ile birlikte burjuvazinin ortaya çıkışı ve üretim araçlarında meydana gelen gelişmeler bu sürecin iki ana dinamiğini oluşturmuştur. Bu sürecin sonunda devletin dışında bugünkü anlamına yakın sivil toplum anlayışı ortaya çıkmıştır. Karmaşanın ve güvensizliğin hakim olduğu, ticaretin işlemediği, kent yaşamının önemsiz olduğu bir dönem olarak feodalizmin sonunu hazırlayan gelişmeler, sivil toplumun gelişmesine de zemin hazırlamıştır. Süreç içerisinde kamusal alanın dışında bir sivil toplum kavramı gelişerek devlet-sivil toplum düalizmi oluşmuştur. Sivil toplum zaman zaman iktidar karşıtı bir aygıt olarak algılanmıştır.

19. yüzyılın sonlarında kurulan birçok hükümet dışı kuruluşlar bugünkü gelişmelere öncülük etmiştir. Bu dönemde, "İngiliz ve Yabancı Kölelik Karşıtı Derneği, (1823)", "Aborjinleri Koruma Derneği (1832)", "Dünya Evangelistler İttifakı (1846)", "Uluslararası Jeodezi Derneği (1862)", "Uluslararası Kızılhaç Komitesi (1863)", "Uluslararası İşçiler Derneği (1864)", "Karşılaştırmalı Hukuk Derneği (1869)", "Uluslararası Hukuk Derneği (1873)", "Uluslararası Sanat ve Edebiyat Derneği (1878)", "Uluslararası Parlamenterler Birliği (1888)" ve "Uluslararası Barış Örgütü (1892)" XX. yüzyılın başında kurulan "Uluslararası Dernekler Birliği (UIA) (1907)", "Uluslararası

Ticaret Birlikleri Federasyonu (IFTU) (1919)” ve “Uluslararası Ticaret Odası (ICC) (1920)” ilk dönem NGO’ların en önde gelenleridir. Daha sonraki yıllarda Büyük Britanya’da, Amerika Birleşik Devletleri’nde, İskandinavya’da, Fransa’da ve İsviçre’de değişik alanlarda faaliyet gösteren NGO’ların kurulmasıyla birlikte, hükümetlerin üstünlük ve güç politikalarını bırakarak, kamuoyunun görüş ve düşüncesini de dikkate alması istenmiştir. Bütün bu gelişmelere rağmen 1945 yılına kadar uluslararası ilişkileri belirleyen temel aktörlerin devletler olduğu konusunda herhangi bir kuşku yoktu. Sadece devletler, uluslararası ilişkileri etkileyebilecek güce sahipti. Uluslararası ilişkileri belirleyen temel güç devletlerdi. II. Dünya Savaşı’ndan sonra özellikle Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan insanların eğitim düzeyinin yükselmesi, hak arama bilinçlerinin gelişmesi ile birlikte sivil toplum kuruluşları hak arama yöntemlerinin aracı konumuna gelmeye başlamıştır (Uğur, 1998:70).

NGO’lar, genellikle tek bir konu üzerinde çalıştıkları için kendi alanlarında uzmanlaşmış, tecrübe kazanmış ve güçlenmişlerdir. Bundan dolayı çok çeşitli sorunlara çözüm bulabilmek durumunda olan kamu ve özel kuruluşlara karşı avantajlı duruma geçmişlerdir. Bu özelliklerinden dolayı NGO’lar sorunların çözümünde doğrudan veya dolaylı bir şekilde katkıda bulunabilecek bilgi birikimine ve tecrübeye sahip olmuştur. NGO’ların kendi aralarında da bilgi alışverişinde ve deneyimlerin aktarılmasında, uluslararası işbirliğine ve dayanışmaya gittikleri, sorunların aşılmasında önemli roller üstlendikleri görülmektedir. Ayrıca NGO’lar, kamuoyunda daha iyi bir imaj sağlamak isteyen devletler tarafından da bir araç olarak kullanıldıkları görülmektedir. İnsan hakları, demokrasi, özgürlük, eşitlik, adalet, çevre, barış, kadın ve çocuk hakları gibi ortak değerlerin kamuoyu tarafından kabullenmesinde etkin rol oynayan NGO’lar, küresel politikalara etki edebilecek bir konuma geldiler (Peker, 2012:155). Bu konularından dolayı özellikle 1980’li yıllardan sonra NGO’lar, küresel güçler tarafından yoğun bir şekilde uluslararası politikaların şekillenmesinde kullanılmıştır. Örneğin Polonya’da, Macaristan’da, eski Çekoslovakya’da siyasi otorite karşıtı yaşanan toplumsal olaylarda muhalif güçler sivil toplum örgütlenmeleri olarak kullanılmış ve otoriteye karşı eylemlerde bulunmaları sağlanmıştır. Bunda da başarılı olunarak bu ülkelerde küresel güçlerin arzuladığı değişimler gerçekleşmiştir. Yine aynı şekilde

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

Gürcistan, Ukrayna gibi ülkelerde “Kadife Devrim”“Pembe Devrim” gibi adlarla yönetim karşıtı gelişmelerde bazı sivil toplum kuruluşları başat rol oynamış ve bu ülkelerde istenilen değişimler sağlanmıştır. Yakın tarihte gerçekleşen “Arap Baharı” adı altındaki muhalif hareketler de haritaların yeniden çizilmesine Suriye, Yemen, Sudan ve Libya’da uzun yıllar devam eden iç savaşa neden olmuştur.

Ülkemizde NGO’ların gelişim süreci

Ülkemizdeki NGO’ların geçmişi büyük ölçüde Osmanlı dönemine aittir. Osmanlı Devletinde büyük bir işlev üstlenen vakıflar, lonca teşkilatları, aşevleri vb. kurum ve kuruluşların birçoğu günümüzde de varlıklarını sürdürmekte, ekonomik ve toplumsal yapımıza katkı sağlamaktadır (Kocabaş, 2008:174). Bu nedenle Türkiye’de sivil toplumun tarihsel sürecini, Osmanlı dönemindeki gelişmeleri takip ederek öğrenebiliriz (Tosun, 2008:10). Osmanlı toplumunda sivil toplum talebinin Batılı anlamda aşağıdan yukarıya değil de yukarıdan aşağıya doğru bir seyir takip ettiği bilinmektedir. Bu süreçte siyasal amaçlı örgütlenme taleplerinin de kendini merkezin dışında hisseden kesimlerden geldiğini görmekteyiz. Bunları² bazı azınlık gruplarının kurduğu dernekler ve Kurtuluş Savaşı yıllarında farklı amaçlarla kurulmuş olan cemiyetler şeklinde ifade edilebilir (Abay, 2004:78).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ise çoğunlukla sosyal amaçlı ve devlet girişimiyle kurulan kurumlardan söz etmek mümkündür. Cumhuriyet döneminde, Osmanlı’dan devralınan

²Osmanlı Devletinde sosyal hayatı düzenleyen tekke ve zaviyelerden, loncalara ve vakıflara kadar birçok geleneksel kuruluşu "Batılı sivil toplum örgütleri" seviyesinde gören araştırmacılar olduğu gibi; Osmanlı Devletinde bugünkü anlamına yakın bir sivil toplum örgütünden söz edilemeyeceğini savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Osmanlı’da, esnaf ve sanatkârların bir araya geldiği loncaların (Acun, 2005:51) gönüllü kişilerden oluşması ve çalışanlarının devletten herhangi bir ücret almamaları sivil toplum kuruluşu olarak nitelendirilmelerini sağlayabilir (Cohen, 2001:194). Ayrıca loncaların eğitim-öğretim kurumları olarak da görev yapmaları sivil toplum kuruluşu olarak değerlendirilmeleri için önemlidir (Erken, 1998: 7). Loncalar ve vakıflar yardımlaşmayı, sosyal dayanışmayı amaçlayan, kâr amacı gütmeyen sosyal girişimler olması nedeniyle NGO niteliğinde değerlendirilse de vakıfların yoksulluğu ve tembelliği teşvik ettiği, Osmanlı Devletinin ekonomisini geriletmediği, malların serbestçe dolaşımını engellediği ve müsadereye karşı bir önlem olarak kuruldukları şeklindeki eleştirilerin de olduğu bilinmektedir (Sarıcaoğlu,2007: 53-61). Ayrıca Vakıfların sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyıp taşımadığı vakıflar ile devlet arasındaki ilişkilerin boyutuna ve niteliğine bağlıdır. Kişiler tarafından kurulan vakıfların sivil toplum kuruluşu sayılabileceği söylenebilir. Devlet yöneticileri tarafından kurulan vakıfların ise toplumsal hizmetlerin sunulmasında kamu politikasının bir aracı olarak kullanıldığı değerlendirilebilir (Güran,2006:1-2). Osmanlı Devletinde özellikle büyük vakıflar, padişah, sadrazam, şeyhülislam, baş defterdar ve kadı gibi üst düzey devlet görevlileri tarafından kurulması bunların sivil toplum kuruluşu olarak görülmesini tartışmalı bir konuma getirmektedir (Tabakoğlu,2007: 229-230).

üç ana kurum, devletin sosyal politikasına katkıda bulunabilmek amacıyla varlıklarını Cumhuriyetten sonra da sürdürmüştür. Bunlardan ilki bugünkü adı “Türkiye Kızılay Derneği” olan “Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti”dir. 11 Haziran 1868’de bir grup doktor tarafından “Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti” adı ile kurulan cemiyet, 1877 yılında “Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti” adını aldı. Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından 1923 yılında kuruluşun adı “Türkiye Hilali Ahmer Cemiyeti”olarak değişti. 1935 yılında kurumun ismi “Türkiye Kızılay Cemiyeti” oldu. İkincisi “Himaye-i Etfal Cemiyeti” yani “Çocuk Esirgeme Kurumu”dur. 1917 yılında İstanbul merkezli kurulan ve ulusal bir dernek statüsünde bulunan “Himaye-i Etfal” günden güne gelişim gösterdi. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kurucuları Kurtuluş Savaşı sırasında İstanbul'dan ayrıldı, Anadolu'ya geçti. Kurtuluş Savaşı sırasında öksüz ve yetim kalan çocukların korunmasını ve yetiştirilmesini hedefleyen cemiyet, 30 Haziran 1921'de Ankara'da, Hâkimiyet-i Milliyet Gazetesi'nin bir odasında faaliyetini sürdürmeye başladı. Üçüncüsü ise yetim, kimsesiz ve yoksul çocukları eğitmek amacıyla 30 Mart 1863 tarihinde Padişah Abdülaziz’in fermanıyla oluşturulan “Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye Derneği” nin 28 Haziran 1873 tarihinde kurduğu ve “şefkat yuvası” anlamına gelen “Darüşşafaka”dır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında 16 Şubat 1925'te Mustafa Kemal'in emri ile kurulan “Türk Hava Kurumu”, Türkiye'de havacılık sanayisini başlatmak, askeri, sivil, sportif ve turistik havacılığın gelişmesini sağlamak için kurulan bir dernektir. Kurulduğu dönemde “Türk Tayyare Cemiyeti” adını taşıyan kuruluş, 1935 yılında “Türk Hava Kurumu” (THK) adını aldı. Bunu takiben 1928 yılında “Yardım Sevenler Derneği”vb. birçok devlet destekli sivil toplum yapıları kurulmuştur(Uğur, 2011:29). Batı’daki anlamda ve işlevde sivil toplum örgütlerinin oluşumu için gerekli olan koşullar ülkemizde 1980’lerden sonra oluşmaya başlamıştır. Türkiye’de sivil toplum tartışmalarının özellikle son yıllarda yoğunlaştığı bilinmektedir. Bu tartışmaların nedenlerinden biri de iletişim kanallarının gelişmesiyle birlikte dünyadaki gelişmelerin ülkemizde de yankı bulmasıdır. Dünyadaki gelişime paralel olarak sivil toplumun ülkemizde de geliştiğini,

yaygınlaştığını, sayılarının ve etkinliğinin giderek arttığını görüyoruz (Keyman, 2006:4).

Türkiye’de özellikle 1980’li yıllarda başlayan ve günümüze kadar devam eden sosyo-politik, sosyo-ekonomik bir değişim gerçekleşmiştir. Bu değişim devletçi politikalar yerine neoliberal politikaların uygulanmaya başlaması yeni bir girişimci sınıfın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylece sivil toplum bağlamında çalışmalar artmış, NGO’lar etkisini daha fazla hissettirmeye başlamıştır. 1990’lı yılların sonunda, sivil toplum alanında büyük kırılmalar meydana getiren gelişmeler yaşanmıştır. İlk olarak, 1996 Habitat Kongresi Türkiye’de sivil toplum olgusunun önemini ve sivil toplumun uluslararası aktivitelerinin Türk kamuoyunda belirgin ölçüde algılanmasına imkân vermiştir (Arabacı, 2003:17). Bu organizasyon ile farklı kesimlerden sivil toplum örgütleri ortak bir etkinlikte bulunup düzenleme komitesinde birlikte yer aldılar. Bu örnek Türkiye’de ilk defa özerk bir sivil toplum sahasının oluşabileceğini gösterdi. Avrupa Birliği süreci ve bu süreçte sivil toplum kuruluşlarına verilen önem, Türkiye’de de NGO’ların gelişiminin hızlanmasına katkı sağladı (Emini, 2013:48). 17 Aralık 2004’te, Türkiye’nin Kopenhag kriterlerini gerçekleştirmek için yaptığı reformlar, Türkiye-AB ilişkilerinin gelişimine katkı sundu (Aydın ve Keyman, 2004:2). Kopenhag siyasi kriterlerinin özünü, devlet-toplum/birey ilişkilerinde yaşanan demokratikleşme, insan hak ve özgürlüklerin gelişmesi oluşturmaktadır. “Kopenhag Siyasi Kriterleri” temelinde yapılan reformlar, Türkiye’nin demokratikleşmesi ekseninde sivil toplumun önemini ortaya çıkmasını sağladı. Türkiye-AB ilişkilerinin geleceğinin şekillenmesinde sivil topluma önemli bir rol düştüğü her iki tarafça da kabul edildi. Bu anlamda, Türkiye-AB ilişkilerinde son yıllarda yaşanan gerilime karşın, Türkiye-AB ilişkileri sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunduğu gibi, sivil toplum kuruluşları da bu ilişkilerin şekillenmesinde önemli rol oynadı.

NGO’ların Küresel Sistemin Oluşumundaki Roller

Günümüzde uluslararası ilişkileri ve dünya kamuoyunu devletlerden çok daha fazla etkileyen çokuluslu şirketler, hükümet dışı örgütler, medya kartelleri, araştırma ve

düşünce (think-tank) kuruluşları, gelişmekte olan birçok devletin yıllık gayri safi milli hâsılasından (GSMH) daha fazla şahsi serveti bulunan yatırımcılar, spekülâtörler, uluslararası sistemin etkili aktörleri olarak ön plana çıktılar. İletişim teknolojisinin gelişmesi ile birlikte bireylerin de uluslararası ilişkileri etkileme ve yönlendirme olanağı eskiye oranla arttı.

Bu gün faaliyette bulunan yüzbinlerce NGO varlığından söz etmek mümkündür (Baharççek, 2008:76). Genelde NGO'ların amacı, temsil ettikleri sosyal kesimlerin görüşlerini anayasa ve yasalar çerçevesinde gündeme getirerek, demokratik oluşuma katkıda bulunmaktır. Sivil toplum örgütlerinin büyük bir çoğunluğu bu şekilde çalışsa da, özellikle doğal kaynak yönünden zengin jeo-stratejik bakımdan önemli konumda olan gelişmekte olan ülkeleri bir şekilde denetim altında tutmak isteyen küresel güçler, bazı NGO'ları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdikleri bilinmektedir. “Yeni Dünya Düzeni” olarak adlandırılan süreci yönlendirmeye çalışan hükümet dışı güçlerin çalışmaları için gerekli olan milyarlarca dolarlık maddi kaynaklarını üyelik aidatlarından finanse etmeleri inandırıcı bir açıklama değildir. Bu nedenle NGO'ların bir kısmının gelişmiş ülkelerin desteği olmadan çalıştıklarını düşünmek gerçekçi olmaz. Birçoğunun politik amaç güttüğü de bilinmektedir (Anbarlı, 2004:141). Ulusal hükümetin icraatlarına muhalefet etmek, değiştirmek veya desteklemek yönelimlerine göre hareket eden hükümet dışı örgütlerin birçoğu politik bir nitelik taşımaya da başlamıştır (Anbarlı, 2004:135). NGO'ların bir kısmı hükümetlerden fonlar almakta ve hükümet kuruluşlarıyla yurt içinde ve/veya yurt dışında açıkça işbirliğine de gitmektedir. Bu nedenle NGO'ları değerlendirirken en önemli konu, NGO'ların devletten ve sermayeden ne kadar bağımsız olduğudur. NGO'ların bağımsızlıklarını koruyabilmeleri için, ulusal ve/veya uluslararası hiçbir resmi makamdan yardım almamaları gerekir. Bu bağlayıcı özellik, onların devlet tarafından yönlendirilmelerinin de önüne geçecektir. NGO'larla ilgili önemli bir konu da, bu kuruluşların işlevleri ile ilgilidir. NGO'ların 1970'lerde askeri diktatörlüklerce mağdur edilen kişilere insani yardım sunarak insan hakları ihlallerini kınarken, günümüzde amaçlarında ve kullandıkları yöntemlerde büyük bir çeşitlilik görülmektedir. Günümüzde NGO'ların ilgilendikleri konular ve işlevleri aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

- Ülkelerin imzaladıkları uluslararası sözleşmelere uyumunu takip etme ve izleme.
- Çatışmanın tarafları arasında uzlaşma sağlanması için görüşmeler yapma ve öneri sunma.
- İlgi alanına giren bir konuyu uluslararası kamuoyunun gündemine getirme.
- Uluslararası kuruluşlardaki çalışmalara katılma ve katkıda bulunma.
- Muhtaç insanlara doğrudan hizmet ve insani yardım malzemesi temin etme.
- Uzmanlık hizmeti verme ve araştırma yapma.
- Doğal veya insan kaynaklı nedenlerden oluşan afet bölgesine resmi kurum ve kuruluşlardan çok daha süratli ulaşma.
- Hızlı karar verebilme ve uygulamaya geçirme.
- İnsanlarda tarafsızlık ve güven hissi uyandırabilme.
- Kitleleri belli hedeflere yönelik olarak harekete geçirme.
- Düzenlenen protesto gösterilerine öncülük etme gibi istihbarat servislerinin de ilgi gösterdiği çok değişik alanlarda faaliyet göstermektedir.

Görevleri çeşitlenen NGO'ların sayıları da buna paralel olarak artmıştır. Dünya genelinde 1956-86 yılları arasındaki otuz yıllık dönemde yaklaşık olarak beş bin olan NGO sayısı, 1987-2000 yılları arasında otuz bine yükselmiştir (Hart ve Negri, 2008:323). Günümüzde sayı tam olarak bilinmemekle birlikte milyonlarla ifade edilmektedir. Rusya'da 2010 yılına kadar NGO sayısı yok denecek kadar az iken bugün yetmiş bin den fazla NGO bulunduğu tahmin edilmektedir. Endonezya'da sadece çevre sorunlarıyla ilgilenen binlerce NGO bulunduğu ve bunların hemen hepsinin son on yıllık dönemde kurulduğu bilinmektedir (Bilman,2001:3). Bu artışın nedenlerini;

- Soğuk savaş döneminin sona ermesine
- Demokrasi, özgürlük, insan hakları gibi evrensel kavramları benimseyenlerin sayısının artmasına
- Sosyal medya ve iletişim kaynaklarının çeşitlenmesine
- Süratli ve yaygın iletişime imkân tanıyan teknolojik gelişime
- Küreselleşmenin getirdiği değişim olgusuna

- NGO'ların resmi kurumlardan çok daha süratli hareket etme yeteneğine
- Ulus devletin gücü ve yeteneklerinin giderek zayıflamasına bağlayanlar çoğunluktadır

NGO'ların son yıllarda artan ekonomik ve sosyal gelişimdeki rolleri, hükümetleri, uluslararası kuruluşları ve büyük şirketleri NGO'larla işbirliği yapmaya yöneltmiştir. Günümüzde hükümetler, uluslararası toplantılara katılacak resmi heyetlerine konuyla ilgili ulusal ve uluslararası NGO'lardan da temsilciler dâhil etmekte, resmi kurumlar bünyesinde NGO'larla ilgilenecek özel birimler kurmakta, özellikle çatışma bölgesine gönderilen nakdi ve/veya ayni yardımların, resmi makamlara vermek yerine, NGO'lar aracılığıyla dağıtmayı tercih etmektedirler. NGO'larla hükümetlerin bu yakın ilişkileri NGO'ların bağımsızlıklarını engellediği yönündeki eleştirilerin artmasına neden olmaktadır. Ne kadar az devlet müdahalesi olursa o kadar çok bağımsız olunur ilkesinin NGO'lar için de geçerli olduğu unutulmamalıdır.

Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'ın kuzeyinde tarım, hayvancılık, sağlık, eğitim, enerji ve daha birçok konuda çalışma yapmak amacıyla binlerce NGO'nun faaliyette bulunduğu bilinmektedir. Bu bölgede çalışan NGO'ların büyük bir çoğunluğunun ABD, Almanya, Fransa, İsrail, Rusya, İran ve İngiltere gibi ülkelerin istihbarat servislerinin çalışmalarını kamufle edici ve tamamlayıcı bir unsur olarak görev üstlendikleri medyaya yansıyan haberlerde de görülmektedir.

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde NGO'ların Rolü ve Önemi

Özellikle Soğuk Savaşın sona ermesi üzerine ABD ve bazı Batılı ülkelerin hedef olarak gördükleri ülkelerdeki yönetimleri değiştirmeye yönelik çalışmaları hükümet dışı örgütlerden büyük bir destek gördüğü bilinmektedir. İnsan hakları, özgürlük ve demokratikleşme konusunda yaşanan toplumsal bilinç hükümet dışı örgütlerin bu yöndeki çalışmalarını kolaylaştırdı ve hızlandırdı. Amerikalı milyarder George Soros, kurduğu "Soros Vakfı" ve "Açık Toplum Enstitüsü" aracılığıyla 1980 yılından itibaren birçok ülkedeki muhalif ayaklanmaya doğrudan katılmayıp, onlara sivil toplum kuruluşları aracılığıyla maddi destek verdiği kendi açıklamaları ve medyaya yansıyan

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

haberlerden anlaşılmaktadır. Açık Toplum Enstitüsü, özellikle eski SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerinde kurulan NGO'ları desteklemek üzere 1993 yılında Soros tarafından kurulan bir organizasyondur. Açık Toplum Enstitüsü, Soros Vakıflarının faaliyetlerini Avrupa, Asya, Afrika ve Latin Amerika'da bulunan altmıştan fazla ülkeyi kapsayacak şekilde genişlemesini sağlamıştır (Sobacı, 2011:193). Soros, bir yandan ABD'nin askeri güç kullanarak ülkelerde yönetimlerin değişmesine karşı çıkıyor, diğer yandan Amerika'nın Suriye ve Irak'tan ayrılmasını da istemiyor. ABD politikaları ile paralel amaçlar için dünyanın birçok bölgesindeki muhalif hareketleri destekliyor.

Açık Toplum Enstitüsü, Türkiye'de çalışmalarına 2001 yılında İstanbul'da temsilcilik açarak başladı. Türkiye Ofisi, 2001 yılından 2006 yılı sonuna kadar toplam 86 projeye 7 milyon ABD doları destek sağladı (İnce, 2008). Türkiye'nin, Avrupa'nın bir parçası olması gerektiğini söyleyen Soros, Türkiye'nin Avrupa Birliği hedefini gerçekleştirebilmek için "Akil Adamlar" projesini hayata geçireceğini ve Avrupa'nın deneyimli devlet adamlarından oluşan bu grupla, çeşitli sivil toplum kuruluşları ve uzmanların yardımından faydalanarak, Türkiye'yi Avrupa kamuoyuna daha iyi tanıtmak için çalışmalara başlayacağını 2000'li yılların başında ifade ediyor. Soros'un bu açıklamasından kısa bir süre sonra Açık Toplum Enstitüsü ve British Council'in girişimiyle "Bağımsız Türkiye Komisyonu" 2004'te, Türkiye'nin AB üyeliğine destek için kuruldu (Dartan ve Hatipoğlu, 2005:19). Başkanlığını Finlandiya Eski Cumhurbaşkanı ve 2008 Nobel Barış Ödülü sahibi MarttiAthisaari'nin yaptığı ve aralarında Fransa eski Başbakanı MichelRokard, Almanya Saksonya eyaletinin eski Başbakanı Kurt Bledenkopf, İtalya Senatosu Başkan Yardımcısı EmmaBonino, Polonya eski Dışişleri Bakanı BronislavGeremek ve London School of Economics'in eski direktörü AnthonyGiddens'inde bulunduğu heyeti bir araya getirmek Soros'un üzerindeki küresel bir gücün başaracağı bir organizasyon olduğu açıktır. Soros'unkişisel çabalarıyla bu insanları bir araya getirdiğini düşünmek çok fazla iyimserlik olur. Heyet, Diyarbakır'dan, İstanbul ve Ankara'ya uzanan bir dizi görüşme yaptıktan sonra Heyet Başkanı Ahtisaari, "...Sizi daha yakından tanıyınca tam üyeliğin Türkiye'nin olduğu kadar Avrupa'nın da yararına olduğuna inandık. "Kürt sorunu", üyeliğinizin önünü tıkayan bir engel. Sorunu anlamak için ilgilileri dinlemeye geldik..." açıklamasını

yapıyordu. Ahtisaari'nin misyonunu daha iyi açıklayabilmek için geçmişte yaptığı birkaç çalışmayı kısaca hatırlamak gerekir. Ahtisaari, Güney Afrika Cumhuriyeti ile Namibya arasında yaşanan etnik sorunu sona erdirmek üzere, BM Genel Sekreterinin özel temsilcisi olarak görevlendiriliyor. Görev başarıyla sona eriyor (!) Namibya Güney Afrika'dan kopuyor, 1990 yılında bağımsız devlet haline geliyor. 1994-2000 arasında Finlandiya Cumhurbaşkanı "Kriz Çözüm Girişimi" gurubunu kuruyor. Dünyanın neresinde etnik kriz varsa ilgileniyor. 2005'te Ahtisaari, Endonezya'da "Özgür Aceh" örgütünün eylemlerine son vermesi için Endonezya hükümeti ile "Özgür Aceh" arasında arabuluculuk yapıyor. Görev başarıyla sona eriyor(!) Aceh, Endonezya'dan kopuyor. Ahtisaari'nin ilgilendiği sorunlar ve bulduğu çözümler aşağıdaki başlıklar halinde özetlenebilir;

- Etnik ve mezhepsel sorunlar
- Sorunların çözümü, yeni bir devletin kurulmasıyla sonuçlanması
- Bulduğu çözüm önerilerinin AB ve Amerika tarafından desteklenmesi (Doğan, 2010).

Yeni bir dünya düzeni kurulurken, kendi çıkarlarını geliştirmekte olan ülkelerin çıkarları olarak sunan küresel güçlerin, koydukları kurallara uymayanları ise "terörist devlet" ilan edip cezalandırdıkları bilinmektedir. Kurulmaya çalışılan yeni bir dünya düzeni olduğu için, bütün yöntemler uygulanmakta, bazı ülkeler askeri müdahale ile işgal edilmekte bazı ülkelerde ise iktidarlar renkli devrimlerle değiştirilmektedir. Küresel güçler hangi yöntemi kullanırsa kullansın önceliği, hedef ülke vatandaşlarını ve dünya kamuoyunu yanlarına alacak algı operasyonlarını gerçekleştirmektir. Genellikle NGO'lar tarafından gerçekleştirilen algı operasyonlarında ki amaç halkı karşısına değil yanına alarak, ülke yönetimlerini değiştirmektir. Amerika'lı stratejist Fukuyama bu yöneme "ulus inşası" demektedir (Fukuyama, 2005:113).

Devletlerin egemenlik hakkının esas alındığı uluslararası sistemde egemenlik hakkının gereği olarak devletler, yasal olarak birbirlerinin iç işlerine karışmama durumundadır (Habermas, 2008:11). Ancak uluslararası ilişkilerde fiili durum her zaman yasal

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

zeminde yürütülmemektedir. Özellikle hemen her alanda ilişkilerin yoğunlaştığı küreselleşme sürecinde birçok devlet çıkarı gereği başka ülkelerin egemenlik hakkına müdahale edecek girişimlerde bulunmaktadır (Lipson, 2005:27). Özellikle uluslararası sistemde belirleyicisi olan küresel güçler, gelişmekte olan ülkeler üzerinde ekonomik ve siyasal alan başta olmak üzere birçok yönden etkili olmak için çeşitli yol ve yöntem kullanırlar (Sobacı, 2011:193).

Soros tarafından desteklendiği bilinen “Gül Devrimi” ile yönetimi değişen Gürcistan’ı 2003 Kasım ayında ziyaret eden ABD Başkanı Bush, başkent Tiflis’te halkın büyük sevgisiyle karşılaşmış, Tiflis meydanında toplanan yaklaşık üç yüz bin kişilik kalabalığa hitaben yaptığı konuşmada, ABD’nin yeni stratejisi hakkında ipuçları vererek “turuncu” “sarı” gibi renkli devrimlerin devam edeceğini, İran halkının rejimi değiştirmek için başkaldırması halinde, ABD’nin İran halkına da yardım edeceğini açıklamıştır. ABD Başkanı Obama’da, 2009 yılında İran seçimlerinde hile yapıldığı iddiası sonucu İran’da çıkan olaylardan sonra, Bush’un açıklamasının bir benzerini yapıp, İran halkına yardım edebileceklerini ifade etmiştir. 2018 yılında İran’da muhalif grupların başlattığı olaylarda Trump’da İran halkının destekleneceğini açıklamıştır. ABD Başkanları değişse de ABD’nin politikasının değişmeyeceğinin işaretini vermiştir. Bu açıklamalar ve yaşanan gelişmelerden ABD yönetiminin Soros’un politikaları eleştirmesine karşın aslında Soros’un ABD politikalarının uygulayıcısı olduğunu anlıyoruz. ABD’nin Yeni Dünya Düzenini kurarken birden fazla yöntemi aynı anda birlikte kullandığını görüyoruz. Soros, desteklediği darbeler ile ABD iktidarının izlediği politikalara öncü olabiliyor. Soros, “Amerikan Üstünlüğü Hayali” adlı kitabında, amacını ortaya koyarken aslında NGO’ların bir kısmının çalışma yöntemlerini de şu satırları ile açıklamaktadır:

“...Beni yalnızca finansal spekülör olarak tanıyan okuyucular, muhtaç ülkelere dış yardım sağlanmasında aktif olarak çalışmama ve bunu da o ülkedeki insanları güçlendirerek yapmama şaşıracaklardır. 18 yıldan daha fazla süredir bunun için çalışıyorum. İlk ulusal vakfı 1984’de komünist Macaristan’da kurdum. Bunu 32 ülkede, hem bölgesel hem de küresel girişimlerle ulusal vakıflar izledi. Bu vakıflar son 10 yılda yıllık ortalama 450 milyon dolarlık bütçelerle faaliyet gösteriyor. Bu zaman zarfında yaklaşık olarak 5 milyar dolar harcamış birisi olarak, yabancı yardımı çevreleyen bütün gizli tehlikeler konusunda kişisel tecrübem var; Bununla birlikte birçok dikkat çekici

başarıyı da nakledebilirim. Komünist Macaristan'da vakfım sivil topluma desteğin temel kaynağı olmuştur... En önemli faaliyetimiz 35 bin önde gelen bilim adamının hiper enflasyonist bir dönemde hayatta kalmasına yardım etmek oldu. Vakıflarım 1998'de Slovakya'da 1999'da Hırvatistan'da 2000'de Yugoslavya'da sivil toplumu harekete geçirerek sırasıyla, VlademirMeciar, FrankoTudjman, Slobadan Miloseviç'ten kurtulmalarını sağlayarak, demokratik rejim değişikliklerine katkıda bulundu. Bunlar ilgi çekici olaylardan birkaçıdır. Vakıfların oynadıkları rol büyük ölçüde faaliyet gösterdikleri ülkedeki hükümetin mizacına bağlıdır. Ulusal örgütlere ilaveten, vakıflarım ağ genelinde eğitim, medya, sağlık, enformasyon, kültür, adalet sistemi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi vs. gibi alanlarda birçok programı vardır. Bu programlar ulusal vakıflar kanalıyla yürütülmektedir. Ulusal vakıflar ile ağ programları arasındaki etkileşim, yerel birikimle profesyonel uzmanlığı birleştiren bir matris yaratmaktadır..." (Soros, 2003:143).

Soros, niyetini ve yaptıklarını kitabında yorumu gerek kalmayacak açıklıkta anlatıyor. Kitabında belirttiği ülkelerden sonra sırasıyla, Gürcistan ve Ukrayna'daki halk hareketlerini destekleyen, Mart 2005'te Kırgızistan'da muhalefete "lojistik destek" sağlayan George Soros, Kırgızistan'da da muhalif ayaklanmaya doğrudan katılmayıp, onlara sivil toplum kuruluşları aracılığıyla maddi destek verdiğini açıklamıştır. Ne tesadüftür ki Soros'un Kırgızistan'a demokrasi ve özgürlük götürme isteği, ABD'nin doğal kaynak zenginliği ve jeopolitik konumu nedeniyle Orta Asya coğrafyasına olan ilgisinin arttığı döneme denk gelmiştir. Soros'un desteklediği NGO'lar, ABD açısından stratejik öneme sahip Gürcistan'a 2003 yılında, Ukrayna'ya 2004 yılında ve Kazakistan'a 2005 yılında gerçekleştirdikleri "renkli devrim"lerle demokrasi ve özgürlük getirmişlerdir(!) ABD, kendisi için stratejik öneme sahip bu bölgede uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmeyecek, hedef ülke kamuoyunda ise demokrasi ve insan hakları kazanımı olarak değerlendirilecek algı operasyonlarını Soros'un desteklediği NGO'lar üzerinden gerçekleştirmiştir. Kırgızistan'da gerçekleşen "Lale Devrimi"nin de diğer renkli devrimlerde olduğu gibi ABD destekli NGO'ların uzun vadeli çalışmaları sonucu oluştuğu yönündeki güçlü iddialar bulunmaktadır (Bozkurt, 2006:160). Soros'un desteklediği bu "renkli devrimler" aslında ABD'nin izlediği hegemonya siyasetinin bir sonucudur. ABD, Rusya ve/veya Çin'e komşu olan bu ülkelerde gerçekleştirdiği operasyon ile kendisine rakip olan Rusya ve Çin'in hareket alanını da daraltmıştır (Hasanoğlu ve Mehmedov, 2017:285). Afrika'da açlıktan ölen çocuklar ile ilgilenmeyen Soros'un ilgi alanı, eski Sovyet Cumhuriyetleri'nden

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

Ortadoğu ve Türkiye'ye uzanan bir coğrafyada kurduğu NGO'lar aracılığı ile iç kamuoyunu yönlendirerek ABD'nin küresel politikalarına uygun zemin oluşturmaya çalışmak olduğu değerlendirilmektedir.

Sadece ABD değil, Rusya, İsrail, İngiltere, Fransa ve Almanya başta olmak üzere birçok gelişmiş ülke NGO'ları stratejik hedefleri doğrultusunda yönlendirmeyi başarıyorlar. Almanya'nın da dış politikasında hükümetten bağımsız gibi görünen ama bir şekilde ilgisi olan vakıflar aracılığıyla, siyasal tanıtım, kültürel enformasyon ve sosyo-politik etkinlikler gerçekleştirerek bir etki alanı yaratmaya çalıştığı bilinmektedir (Canbolat, 1999:98). NGO'ların kitleleri istenilen hedefe yöneltmek hareketine geçirme yeteneklerinin gelişmesi (Talas, 2011:391), hedef ülkedeki etki ajanlığı potansiyelini geliştirilip güçlendirmesi (Hablemitoğlu, 2003:13), birçok toplumsal hareketlerde NGO'ların sık sık görülmesine neden olmaktadır. Küresel güçlerin NGO'lardan beklentilerini şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- Hedef ülkelerde yerel kültürlerin yaşatılması kapsamında etnik ve mezhepsel farklılıkların belirginleştirilmesi
- Alt kültür kimliklerinin siyasallaştırılması ve etnik karşıtlıkların belirlenmesi
- Dinsel özgürlükler kapsamında misyonerlik faaliyetlerine karşı toplumsal tepkiyi azaltacak etkinliklerin geliştirilmesi, toplumsal ve kamusal direncin en aza indirilmesi
- “Sivil itaatsizlik” eylemlerini destekleyerek, kamu düzeni ve devlet otoritesine karşı başkaldırının geniş kitlelere benimsetilmesi
- Hedef ülkelerde iktidarın değişmesi için toplumsal gösterilerin organize edilmesi
- “Sivil denetim” stratejisi ile kamu kurum ve kuruluşlarının denetlenmesi ve hedeflenen gizli bilgilere ulaşılmasının sağlanması
- Ülkede yaşana iç karışıklıklarda farklı siyasal kamplarda yer alan siyasi örgütler, meslek odaları, medya kuruluşları, sendika, birlik, vakıf, dernek vb. örgütlerin asgari müştereklerde buluşturulması
- Hükümetlerin siyasal, toplumsal, kültürel, hukuki ve ekonomik politikalarının doğrudan ya da dolaylı etkilenmesi

- Resmi ideoloji - sivil ideoloji ayrımı yaparak, resmi ideolojiyi temsil ettiği iddia edilen kurum ve kuruluşlara olan inancın zayıflatılması ve yıpratılması
- Etnik, dinsel ve mezhepsel farklılıkların her fırsatta ön plana çıkarılması
- Hedef ülkelerdeki insan hakları ihlal iddialarının araştırılması ve gündemde tutulması
- Baskı grubu olarak hükümet politikalarının etkilenmesi

SONUÇ

NGO'ların birçoğu yaşama hakkı başta olmak üzere düşünce, ifade, örgütlenme, din ve vicdan özgürlüğü, mülkiyet hakkının korunması, insan haklarına saygı, demokratikleşme gibi kimsenin itiraz edemeyeceği konularda uluslararası alanda etkili çalışmalar yapmaktalar. Uluslararası Af Örgütü gibi hükümet dışı örgütler işkence, kötü muamele, adil yargılama hakkının engellenmesi gibi insan hakları açısından sorunlu alanlar ile silahsızlanma konusunu takip etmekte, yayınladığı raporlarla kamuoyunu bilgilendirmekte ve konuyu dünya gündeminde tutmaktadır. Ulusal ve uluslararası düzeyde yasal düzenlemelerin oluşumuna da önemli katkı sunmaktadır. Hükümet dışı örgütlerin yürütmekte olduğu sosyal ve kültürel alandaki faaliyetler de kendilerine büyük bir kamuoyu desteği sağlamaktadır.

Ulus devletin düşünsel, yapısal ve işlevsel olarak değişim ve dönüşüm yaşamasında rol alan aktörlerden biri NGO'lar, her geçen gün etkisini artırma eğilimindedir. Bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, kitlelere ulaşmada bilginin dijital ortamında dünya üzerindeki dolaşımı NGO'ların uluslararası siyasette söz sahibi olmalarına ve etkinliklerinin artmasına olanak sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında siyasetin etkili aktörlerinden hükümet dışı örgütler, ulus devleti, insan hakları ve demokrasi açısından denetleyerek ve sorgulayarak bu konularda kendisini otoritenin yeni ortağı olarak sunma çabasına girmiştir. Uluslararası sistemde meydana gelen gelişmeler hükümet dışı örgütlerin ulus devlet üzerinde çok boyutlu bir etkiye sahip olmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle sistemin belirleyici aktörü olan küresel güçler, çoğu zaman hükümet dışı örgütleri kullanarak hedef olarak gördükleri devletler üzerindeki stratejilerini gerçekleştirmek için operasyon gerçekleştirmek isterler.

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

Son yıllarda NGO'ların öncülüğünde birçok ülkede gerçekleşen eylemler, hükümet dışı örgütlerin resmi ve açık amaçları dışında, örtülü amaçları ile gizli gündemlerinin olduğu düşüncesinin güçlenmesine neden olmuştur. Bu düşünce egemenlik hakkını sürdürmek isteyen devletlerin, NGO'ların faaliyetlerini engellemesinde ve bu engellemenin de ülke yararına olduğu görüşünün kamuoyunca kabul görmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle egemen güçlerin aracı kurumu olarak, istihbari faaliyet yürütmekte olduğu algısı, hükümet dışı örgütlerin, gelişmekte olan ülkelerle olan ilişkilerine olumsuz bir etki yapmaktadır. Otoritenin yeni ortağı olma isteği ve küresel güçlerin kontrolünde oldukları iddiası ve bu yönde gelişen kamuoyu algısı çoğu zaman hükümet dışı örgütlerin meşruiyetinin sorgulanmasına ve bu örgütlere karşı mesafeli olunmasını da beraberinde getirmektedir.

Demokrasinin en önemli göstergelerinden birisi de kişinin temel hak ve özgürlüklerini kullanmasına olanak sağlayan ve devlet tarafından da yasalarla korunan sivil bir alanın varlığıdır. Ekonomik liberalizm ile birlikte siyasal liberalizmin de gelişmesi kişi hak ve özgürlüklerinin yaygınlaşması, yurttaşlık bilincinin oluşması NGO'ların gelişmesine katkı sunmuştur. Günümüzde demokrasi, özgürlük, insan hakları gibi evrensel değerlerin yaygınlaşması ile birlikte etnik ve mezhepsel çatışmalar, çok kültürlülük gibi kavramlar sıklıkla gündeme gelmektedir. NGO'ların bir kısmının da bu kavramlar üzerinden ülkelerde ekonomik ve siyasi operasyon yapılmasına zemin hazırlayan çalışmalar yaptığı unutulmamalıdır.

Sonuç olarak NGO'ların tamamının küresel güçlerin ülkeler üzerinde gerçekleştirdiği operasyonlarda görev aldığını söylemek ne kadar yanlış ise, NGO'ların sadece demokrasi ve insan hakları bağlamında çalıştığını küresel güçlerin operasyonlarında görev almadığını söylemekte o derece yanlıştır. Devletin görevi ise bu ayrımı yapacak bilgiye sahip olabilmek için gerekli organizasyonları oluşturmaktır. Küresel güçlerin kontrolünde olan ve ülkede siyasi ve/veya ekonomik operasyon yapmak isteyen NGO'lar için gerekli önlemleri alırken, demokrasi, insan hakları vb. değerleri savunan NGO'ların çalışmalarını kolaylaştırıcı destekler sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2004). Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri. 3. *Ulusal Bilgi Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, s.71-81.
- Acun, F. (2005). Osmanlı Şehirlerinde Devlet ve Sivil Toplum. *Sivil Toplum Dergisi*, 3 (10), s.51-60.
- Akbal, İ. (2011). Doğa Hukukçularından Hegel'e Sivil Toplum Devlet İlişkileri: Sivil Toplumun Siyasal Anlamından Kurtuluşu. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 8 (29), s.110-121.
- Anbarlı, Ş. (2004). Küreselleşme Karşısında Ulus Devletin Yeni Konumu: Türkiye için Bir Perspektif. *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), s. 127-146.
- Arabacı, A. (2003). Küresel Sivil Toplum Ağlarına Doğru Küresel Düzlemde ve Avrupa Birliğinde Çevreci Gruplar. *Sivil Toplum Dergisi*, 3, s.1-19.
- Arıboğan, D. Ü. (1996). *Globalleşme Senaryosunun Aktörleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Arnhart, L. (2002). *Plato'dan Rawls'a Siyasi Düşünce Tarihi*. Ankara: Adres Yayınları.
- Aydın, S. ve Keyman, E. F. (2004). European Integration and The Transformation of Turkish Democracy. *Central for European Policy Studies (CEPS), EU-Turkey Working Papers*, 2, s. 1-48.
- Baharçipek, A. (2008). Hükümet-dışı Örgütler (NGO's) ve Demokratikleşme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), s.297-308.
- Bilman, L. (2001). Hükümet-dışı Kuruluşların (NGO) Dünya Ekonomik ve Sosyal Gelişimindeki Rollerini. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 2, s.1-19.
- Bozkurt, S.G. (2006). Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da Kadife Devrimler. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 9, s. 151-167.
- Bumin, T. (2005). *Hegel*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

- Canbolat, İ. (1999). *Alman Dış Politikası (Değişen Dünyada Ulusal Çıkar, Ulusal Birlik ve Kamuoyu Tercihini Açısından Bir İnceleme)*. İstanbul: Alfa Basım-Yayın.
- Chand, V. K. (1997). Democratization from the Outside In: NGO and International Efforts to Promote Open Elections. *Third World Quarterly*, 18(3), s. 543-561.
- Chandhoke, N. (1995). *State and Civil Society: Explanation in Political Theory*. New Delhi: Sage.
- Cohen, A. (2001). *Osmanlı Kudüs'ünde Loncalar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Craplet, M. (1997). The Role of Non-Governmental Organizations. *Addiction*, 92(3), s. 103-108.
- Çaha, Ö. (1994), Sivil Toplumun Dünü ve Bugününde Kadın. *Türkiye Günlüğü*, 26, s. 52-59.
- Dartan, M ve Hatipoğlu, E. (2005). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Analizi. *2023 Dergisi*,45, s.14-25.
- Doğan, Y. (2010). Çözdüğü Her Sorundan Bağımsız Devlet Çıktı. *Hürriyet Gazetesi*, 17 Eylül.
- Dural, A. Baran (2007). Antonio Gramsci Düşüncesinde Tarihsel Blok, Hegemonya, Aydınlar ve Bunalım Süreçleri Kavramları. *Trakya Üniversitesi SBE Dergisi*,9(1), s. 73-86.
- Emini, F. T. (2013). Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecindeki Rolü: TÜSİAD Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,36, s.43-56.
- Erdoğan, M. (1998). *Liberal Toplum Liberal Siyaset*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erken, V. (1998). *Bir Sivil Örgütlenme Modeli; Ahilik*. Ankara: Seba Yayınları.
- Fukuyama, Y. F. (2005). *Devlet İnşası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gramsci, A. (2016). *Hapishane Defterleri*. İstanbul: Yason Yayınları.

- Güran, T. (2006). *Ekonomik ve Malî Yönleriyle Vakıflar, Süleymaniye ve Şehzade Süleyman Paşa Vakıfları*. İstanbul: Kitabevi.
- Habermas, J. (2008). *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*. İstanbul: Bakış Yayınları.
- Hablemitoğlu, N. (2003). *Alman Vakıfları Bergama Dosyası*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Hasanoğlu, M ve Mehmedov, A. (2017). Sivil Darbelerde Yabancı STK'ların Rolü: Gürcistan ve Kırgızistan Örnekleri. *Turkish Studies*, 12(16), s. 277-288.
- Hobbes, T. (2016). *Leviathan*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnce, Ö. (2008). Ziyafet Sofraları. *Hürriyet Gazetesi*, 11 Mayıs.
- Jones, W. S. (1991). *The Logic of International Relations*, Seventh. New York, USA
- Kaypak, Ş. (2012). Yerel Yönetimlerde Katılımcı/Müzakereci Demokrasi Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(17), s. 171-196.
- Keyman E. F. (2006). *Türkiye'de Sivil Toplumun Serüveni: İmkânsızlıklar İçinde Bir Vaha*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Keane, J. (1993). *Sivil Toplum ve Devlet*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kocabaş, F. (2008). Küreselleşme Bağlamında Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Güçlenmesinde İnternetin Rolü. *Kamu-İş*, 10(2), s. 173-195.
- Lipson, L. (2005). *Siyasetin Temel Sorunları*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Hart, M. ve Negri, A. (2008). *İmparatorluk*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Peker, H. (2012). Çevre Rejimleri ve Türkiye'de Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Akdeniz'de Sürdürülebilirlik. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 20(1), s. 151-175.
- Sanlı, L. (2005). *Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler*. İstanbul: Alan Yayıncılık.

Uluslararası Siyasetin Belirlenmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının (NGO) Rolü ve Önemi

- Smillie, I. (1997). NGO's Development Assistance: A Change in the Mind Set. *Third World Quarterly*,18(3), s. 563-577.
- Sobacı, M. Z. (2011). Politika Transferi Bağlamında Kamu Yönetiminde Neo Liberal Reformların Yayılması: Açık Toplum Enstitüsünün Rolü. *Sosyo Ekonomi*,7(16), s.191-210.
- Soros, G. (2003). *Küreselleşme Üzerine*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Streeten, P. (1997). Nongovernmental Organizations and Development. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*,554, s. 193-210.
- Tabakoğlu, A.(2007). *Türk İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. *TÜBAR*, XXIX, s.387-401.
- Tosun, T. (2008). Meşrutiyet'ten 1980'ler Türkiye'sine Sivil Toplum. *Dernekler Dergisi*,4, s. 10-17.
- Uğur, A. (1998). Yeni Demokrasinin Yeni Aktörleri. T. Ulaş (Ed). *Merhaba Sivil Toplum* (İçinde s.69-78). İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayınları.
- Uğur, S. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Yılmaz, S. (2006). *21.Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Eylem Odaklı Yaklaşım Açısından Konuşma Kaygısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

Fatma ÖZCAN¹

Celile EREN ÖKTEN²

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, eylem odaklı yaklaşım temel alınarak konuşma becerisi ve konuşma kaygısının doğal ortamda, mikro öğretim tekniği ile incelenmesi, konuşma sürecinde elde edilen verilerin iletişimsel strateji maddelerine ve Avrupa Dilleri Ortak Öneriler Çerçevesinin sözlü bildirişim çizelgesine göre değerlendirilmesidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen A2+ seviyesindeki öğrencilerin dil yeterlilikleri mikro öğretim tekniği kullanılarak incelenmiştir. Araştırmada İstanbul'da yaşayıp yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenmekte olan A2+ seviyesindeki üç yabancı yetişkin öğrenci çalışma grubu olarak seçilmiştir. Örnek olay araştırma yöntemi çerçevesinde veriler yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem, video çekiminden elde edilen görsel ve dokümanlar aracılığıyla toplanmıştır. Öğrencilerden toplanan veriler, Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı Bildirişimsel Dil Yeterlilik Tablosuna göre değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi A2+ bildirişimsel dil tanımlarına ve iletişimsel strateji ölçütlerine uygun cümleler kurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu etkinliğin öğrencilerin dilsel becerilerine, dil dışı becerilerine, sosyo-duyuşsal boyuta, öz değerlendirmeye yönelik görüşlerine olumlu katkılar getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eylem Odaklı Yaklaşım, Konuşma Kaygısı, Görev

Atf İçin / For Citation: Özcan, F. ve Eren Ökten, C. (2020). Eylem Odaklı Yaklaşım Açısından Konuşma Kaygısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED Cilt 2, Sayı 2, 81-103. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 24.01.2019
Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.04.2020

¹ Yüksek Lisans Öğr. – Uz. Öğrt., Toki Örnek Ortaokulu, Türkiye. E-mail: f.zcn@hotmail.com, ORCID: 0000 – 0002 - 2108 – 8086

² Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye, E-mail: celileokten@gmail.com, ORCID: 0000 – 0002 – 5541 – 648X

A research On The Evaluation Of Speech Anxiety In Accordance To Action-Oriented Approach

Abstract

The aim of this study is to examine speech skill and speech anxiety in the natural environment, based on an action-oriented approach, using micro-teaching technique, and evaluate the data obtained in the speech process according to the communicative strategy items and the Oral Communication Framework of the Common European Framework of Reference. The language proficiency of students at A2+ level who learn Turkish as a foreign language has been examined by using micro teaching technique. Three foreign adult students at A2+ level who were living in Istanbul and learning Turkish as a foreign language were selected as the study group. Within the framework of the case study method, the data were collected through images and documents obtained from semi-structured interview, observation, and video shooting. The data collected from the students were evaluated according to the Communicative Language Proficiency Table of the Common European Framework of Reference for Languages. The findings were analyzed with the descriptive analysis method. According to the findings of the research, it was concluded that the students formed sentences in accordance with the European Common Suggestions Framework A2+ communicative language definitions and communicative strategy criteria. In addition, it has been concluded that this activity has positively contributed to students linguistic skills, non-linguistic skills, socio-affective dimension, and self evaluation.

Key Words: Action Oriented Approach, Speech Anxiety, Task

GİRİŞ

Dil, dünyayı değiştiren en güçlü araçtır. Dil öğrenmenin kalbi ve insan beyninin sınırsız bir becerisidir (Güneş, 2014). Dil, duygu ve düşüncelerimizi, isteklerimizi, yaşamı en etkin şekilde aktarabildiğimiz, sosyal, canlı, süregelen ve gelişen bir varlık olup, bildirişimin temelini oluşturan dizgedir.

Dünya üzerinde bu kadar çok dilin bulunmasına karşın gittikçe artan uluslararası ilişkiler ulusların kendi ana dilleriyle iletişim sağlamalarını yetersiz kılmakta ve bu nedenle diğer ülkelerin dillerini öğrenme gereksinimi ortaya çıkmaktadır (Demirel, 2004:3). Bunu göçler, eğitim, kültürel ve ticari ilişkiler izlemektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, son yıllarda gittikçe önem kazanmaktadır. Bir yandan Türkiye'deki üniversitelerin yabancı öğrenciler tarafından rağbet görmesi diğer yandan göç sayısındaki hızlı artış Türkçe öğrenme talebini en üst seviyeye çıkarmıştır

(Yıldırım ve Tüfekçioğlu, 2016). Bu bağlamda çok dillilik ve çok kültürlülüğün yaygınlaşması Türkçenin ikinci dil olarak öğretilmesine işlevsel bir alan kazandırmaktadır. Bu durum Türkçe Eğitimi Bölümlerinde Yabancılara Türkçe Öğretimi dersi ve bazı üniversitelerde Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi yüksek lisans programlarının açılması gibi alanı destekleyici çalışmaları gündeme getirmektedir (Güneş, 2014). Açılan lisans programlarında eğitim alan öğretmen adaylarının, dil öğrenenlerin hem de dil öğretimi ve değerlendirme sahasında çalışma yapanların, öğrenim, öğretim ve değerlendirme yapıtlarını daha etkili kullanabilmelerine yönelik 2001 yılında yayımlanan Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Programı (AOÖÇ) kaynak oluşturması bakımından önem taşımaktadır.

AOÖÇ, Avrupa ülkelerinde yabancı dil öğretim programlarına yönelik, eğitim-öğretim program yönergelerinin, sınav ve ders kitaplarının vb. hazırlanmasında önemli temel oluşturmaktadır. Yabancı dil öğrenenlerin, hedef dilde bildirişimsel dil ihtiyaçlarını karşılamak için neler öğrenmeleri ve bu bağlamda neler yapmaları gerektiğini kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır. Yabancı dil öğrenenlerin öğrenim sürecinin her basamağında elde ettikleri kazanımlarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi için gerekli bildirişimsel dil yeterlilik düzeylerini de tanımlar. AOÖÇ, eğitim yöneticilerine, ders kitabı tasarlayıcısına ve yazarlarına, öğretmenlere, sınav kurullarına vb. birimlere materyal hazırlamak için ölçütler sunmaktadır; bu ölçütlerle birimlerin gerçekleştirdikleri çalışmalarını yeniden gözden geçirmelerini, bir programa bağlı şekilde dil öğretme sürecini yürütmelerini, yabancı dil öğrenenlerin gerçek ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini amaçlamıştır (AOÖÇ, 2013:11).

AOÖÇ, bu çalışmada temel alınan A2+ seviyesini şu özelliklerle nitelemektedir:

A2'nin bir üst düzeyi olan Waystage (A2+) kendi düzeyinden daha üstün bir dil performansını kapsar. Sık sık dil yardımı yapmak gerekse de öğrencinin konuşmaya katılımı daha etkindir. Örneğin; karşılıklı, kısıtlı da olsa sohbet başlatabilir, sohbeti başlatıp sonlandırabilir. Konuşmalarda soru sorup cevaplayabilir ve alışagelmış günlük durumlarda bilgi alışverişinde bulunabilir. Günlük konuşmalarda konuşma

arkadaşlarından yardım alarak istediklerini ifade edebilir. Temel dilsel dağarcığına sahiptir; fakat genellikle düşüncelerini ve istediklerini ifade ederken uzlaşmak ve kelime aramak zorunda kalabilir. Açık tartışmalara sınırlı bir şekilde katılabilir. Basit kelimelerle kendisini nasıl hissettiğini ifade edebilir ve teşekkür edebilir. Kendi günlük yaşamı hakkında; insanlar, mekânları, işini ya da eğitim deneyimlerini ayrıntılı bir şekilde bilgilendirebilir. Planlarını, alışkanlıklarını, ya da geçmişindeki etkinliklerini ve kişisel deneyimlerini anlatabilir. Neleri beğenip neleri beğenmediğini ifade edebilir. Basit bir dille bir olay hakkında kısa da olsa bilgi verebilir. Sahip olduğu nesnelere betimleyebilir ve karşılaştırmalar yapabilir(AOÖÇ,2013). Basamak kümelerinde tanımlanan bildirişimsel görevlerin yerine getirilmesi için gerekli olan dil işlev ve öğelerinin, dil bilgisi ve söz dağarcığının analizi, dil öğrenimi için gerekli olan yeni öğrenim amaçları kataloğunun geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir (AOÖÇ,2013: 39).

AOÖÇ’ye göre yabancı dil konuşanların analizi, Öneriler Çerçevesi’nin kullanılmasına temel oluşturur, çünkü burada kategoriler dizisi yer almaktadır. Kategoriler dizisi, dil öğretiminin yöntemlerini sunmakla beraber, kullanılacak olan metotların basamaklarını sunar. Buna göre belirlenen yöntem etkin bir şekilde modellenerek kullanılır. Bu ölçütü dikkate alarak eğitim yöneticilerinin, sınav kurullarının, öğretmenlerin, vb. birimlerin sorumlu buldukları yabancı dil öğrenenlerin hedef dilde neleri yapabilecekleri ve bir eylemde bulunabilmeleri için nelerin gerektiği gibi beklentileri ifade edebilmelerini öngörmektedir (AOÖÇ, 2013). Bu durumda, öğrencilerin dil çıktılarını analiz etmek için dil yeterlik basamaklarındaki tanımlayıcıları bilmek gereklidir.

Bu bağlamda, AOÖÇ’de yer alan “Dili öğrenen, öğrendiği dili ne için kullanmak zorunda olacaktır?” sorusu temel alınmıştır. Ayrıca öğrencilerden elde edilen veriler değerlendirildiğinde ders sırasında kullanılacak etkinliklerinsosyal konuşma becerisine yönelik olması gerekliliği bu çalışmanın kaynağını oluşturmuştur. Örneklem grubunun kültürlerarası beceriler kapsamında hedef dilin kültüründe bulunanlarla ilişki kurmak için farklı stratejiyi bilme ve kullanabilme

yeteneklerinin yetersizliği, bağlamsal yönden dil bilgisindeki yetersizlik (biçim, anlam, kullanım) birbirini tamamlamaması kalıplaşmış ilişki boyutlarını aşma yeteneklerinin zayıf olması gibi durumları yaşaması öğrencilerde konuşmada suskunluğa, çekingenliğe, korku ya da mahcubiyete ve konuşma kaygısına neden olmaktadır (Değer, Çetin ve Köleci, 2017).

Kendi içinde gelişen, doğal bir döngüye sahip dil konuşma ile birlikte tabii bir bildirişim aracına dönüşür. Dil aracılığıyla duygu ve düşüncelerin dönüştüğü konuşma üzerine birçok tanımlama yapılmıştır. Konuşma davranışı için yapılan tanımlamalara bakıldığında Fidan (2016) konuşmayı, “katılımcıların hem dil için hem de dil dışı kimi hamlelerle ortaklaşa geliştirip yürüttükleri sosyal bir etkinlik” olarak açıklar. Güneş(2016)’e göre konuşma, genel olarak duygu ve düşüncelerin sözlü olarak aktarılmasıdır. Köksal ve Pestil (2014)’e göre ise konuşma, bir iletişim ve aktarım yöntemidir. Gündüz ve Şimşek (2014) konuşmayı, düşüncenin ses organları yardımıyla anlamlı söze dönüştürmesi olarak tanımlamaktadır. Yapılan tanımlara eklenecek ayrıntılar ise ses, telaffuz, vurgu, üslup, tonlamadır. Konuşmaya bir diğer tanımla dil ile iletme de denilebilmektedir.

Birçok faktör, bildirişimin şekillendirmede oldukça etkilidir. Bu etkileşim içerisinde kaygı önemli bir faktördür. Her birey duygularını, görüşlerini, bilgilerini ve izlenimlerini doğru bir biçimde ifade etmek ister. Ancak bu her koşulda ve zamanda mümkün olmamaktadır. Bunun neticesinde konuşma kaygısı ortaya çıkmaktadır. Kaygı, “Üzüntü, endişe duyulan düşünce” olarak tanımlanmaktadır(TDK, 2018). Zengin ve Aydın (2008: 84) kaygıyı, geniş anlamı ile sezilen bir tehlikeye hazırlanma esnasında algılanan güçsüzlük duygusunun hissedildiği bir durum olarak tanımlamaktadır. Koçer ve Şahin (2014: 37)’e göre kaygı iç gerilimin bir yansıma biçimidir.

Kaygının, insan yaşamının her alanında var olduğunu söyleyebiliriz. Birçok değişkenle şekillenen ve farklı düzeyde herkesçe yaşanan bir duygu olan kaygının, öğrenme üzerinde etkisi mutlakdır. Dil öğreniminde de etkili olan konuşma kaygısı, kültürel etkiyle birlikte ivme kazanır.

Konuşmaya istinaden geliştirilen bir tepki olarak ortaya çıkan konuşma kaygısı; üzüntü, tedirginlik, konuşma korkusu şeklinde duygusal boyut dışında, kalbin hızlı bir şekilde atması şeklinde fiziksel boyutta da ortaya çıkabilir. Konuşma becerisine karşı gelişme gösteren bu tepki, hazırlıklı/hazırlıksız konuşma etkinliği, sınav amacı güdülerek yapılan konuşma gibi konuşmanın zorunlu kılındığı durumlarda kendini gösterdiği üzere konuşmanın zorunlu olmadığı hâllerde de ortaya çıkabilir (Melanlıoğlu ve Demir, 2013).Varışoğlu ve Varışoğlu (2018) kaygının, değişen durumlar karşısında ve farklı düzeylere sahip olan herkesçe yaşanan bir duygu durumu olduğundan kaygı seviyesi yüksek olan kişilerin öğrenme başarılarını da etkilediğini dile getirmektedir. Öğrenme kaygısının hem genel öğrenme biçiminde hem yabancı dil öğreniminde etkisi olduğuna dair araştırmacılar tarafından çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde yabancı dil kaygısıyla ilgili çalışmalar, kaygının en çok yabancı dil sınıflarındaki konuşmalarda ortaya çıktığını göstermektedir (Sallabaş, 2012). Öğrenilen dilin kültürü, kültüre ait değerler, dilin yapı ve biçimi, rengi, ahengi ve daha sayılabilecek birçok özellik konuşma kaygısının temellerini oluşturur. Kişiler aynı zamanda dilin kültürel niteliklerini tanımak ve bilmek isteyeceği için dil öğrenmede, o dili konuşmada bu kaygılar paralel olarak biçimlenir.

Konuşma kaygısı yüksek olan öğrenciler sınıf ortamındaki konuşma becerisinde soru-cevap ve drama gibi etkinliklere katılmaktan kaçınırlar. Öğrencide yaşanan konuşma kaygısı hata yapma ve öğretmen tarafından olumsuz değerlendirme korkusundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca öğrenciler sınıf dışı ortama maruz kaldıklarında konuşma kaygısını daha fazla yaşamaktadırlar. Bu tip ortamlarda öğrenciler hazırlıksız konuşmaya maruz kalmaktadır. Öğrenciler bu durumda alay edilmemek için konuşurken mükemmel olma kaygısı taşımaktadır. Bunun beraberindedoğru telaffuz etme endişesi ve kendini ifade edememe çekincesi gelmektedir (Varışoğlu ve Varışoğlu, 2018).

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde konuşma becerisinin geliştirilmesi ve bu konuşma becerisine yönelik kaygı düzeyinin artmamasını sağlamak için sınıf dışı etkinliklerin de önemli bir yer tuttuğu gerçeği unutulmamalıdır (Melanlıoğlu ve Demir, 2013). Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metninin dil öğretiminde önerdiği metin türleri

konuşma başlığı adı altında dersler, sunumlar, kamu ilanları, drama, gösteriler, okumalar, şarkılar, spor yorumları, haber yayınları, münazaralar, iş görüşmeleri sıralanmaktadır. Bu bağlamda metin türleri incelendiğinde genelinin sınıf dışı etkinlikleri kapsadığı görülmektedir (Melanlıoğlu ve Demir, 2013).

İstanbul Yabancılar İçin A2 Türkçe Ders Kitabında bulunan konuşma becerileri ve yabancı dil olarak Türkçe öğrenen A2+ seviyesindeki öğrencilerin dil ölçütleri dikkate alınarak görev nitelikli konuşma etkinlikleri oluşturulmuştur. Uygulanan etkinlikler esnasında öğrencilerin sınıf ortamında rahat konuşurken doğal ortamda (otantik) zorluk çektikleri gözlemlenmiştir. Konuşma kaygısının sınıf dışı ortamda artması bir problem teşkil etmektedir. Öğrenciler, bu durum için hata yapma, sosyokültürel ortamda olumsuz değerlendirilme, alay edilme, komik duruma düşme kaygı durumlarını neden göstermişlerdir. Bu durumun analizi için Avrupa Dilleri Ortak Çerçevesinde temel alınan eylem odaklı yaklaşım kullanılmıştır. Çünkü eylem odaklı yaklaşım, bildirişimsel görevleri de kapsamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Eylem Odaklı Yaklaşım (AOÖÇ, 2013) temel alınarak konuşma becerisi ve konuşma kaygısının doğal ortamda, mikro öğretim tekniği üzerinde incelenmesi, konuşma sürecinde elde edilen verilerin iletişimsel strateji ölçütleri ve Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinin sözlü bildirişim çizelgesine göre değerlendirilmesidir.

Mikro öğretim tekniği her ne kadar öğretmen adaylarına yönelik olsa da bu çalışmada uygulanma amacı, örneklem grubunun dil yeterliliklerini gözlem yoluyla kendilerinin değerlendirmesi, öğrencilerin dil yeterliliklerine yazılı ve sözlü dönütler sağlanarak, öğrencilerin konuşma kaygılarının giderilmesine katkı sağlamaktır. Çünkü “Mikro öğretim, öğretmenlerin belirli görevleri başarmasını sağlamak, uygulamaların sonuçlarını dönütler yoluyla sınamasını kolaylaştırmak amacıyla doğal sınıf ortamındaki güçlükleri azaltan, olabildiğince gerçeğe uygun bir ortamda öğretmen adayı yetiştiren bir tekniktir.” (Demirel, 2004:76).

Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinin Yaklaşımı Eylem Odaklı Yaklaşım

2000’li yıllardan itibaren bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, özellikle yabancı dil öğretim alanlarına yönelik yeni bir yaklaşım olan eylem odaklı yaklaşımı gündeme getirmiştir. Bu bağlamda AOÖÇ, dilsel etkinliklerin bir eylem çerçevesinde gerçekleştirilmesine dayanan, eylem odaklı yaklaşımı temel almaktadır. Bu çerçevede amaç çok dilli kültürlerin oluşturduğu ortamların ihtiyaçlarına cevap vermek, yeni dil düzeylerini belirlemek ve ortak dil portfolyosunun özelliklerini saptamaktır (Aydoğu, Ercanlar ve Aydınalp, 2017).

AOÖÇ, eylem odaklı yaklaşıma önem verilmesinin sebebini şöyle açıklamıştır:

Kapsamlı, saydam ve tutarlı bir dil öğrenim, öğretim ve değerlendirme amacıyla hazırlanmış olan Öneriler Çerçevesi, dil kullanımı ve öğrenimi açısından çok kapsamlı bir anlayıştan yola çıkmalıdır. Temel alınan bu yaklaşım, dil kullanan ve öğrenenleri öncelikle sosyal aktörlerini, belli koşullarda, belirli çevrelerde ve eylem alanlarında, salt dilsel olmayan, bildirişimsel görevleri üstlenen toplum üyeleri olarak ele aldığı için, genel anlamda eylem odaklı bir yaklaşımdır. Belirli bir sonuç elde etmek için bireyler, üstlendikleri görevleri yerine getirirken kendilerine özgü yeterliliklerini stratejik ve planlı bir şekilde kullandıklarından dolayı, burada bildirişimsel görevlerden bahsedebiliriz. Bundan dolayı eylem odaklı yaklaşım, bireylerin bilişsel ve duygusal olanak ve niyetlerini, sahip oldukları ve sosyal aktör olarak kullandıkları tüm yetenekleri kapsar (AOÖÇ, 2013: 18). Eylem odaklı yaklaşım, ortak bir proje çerçevesinde gerçekleştirilecek görevlere odaklanmayı önermektedir (Coşkun, 2017). Bu durumda eylem, dinlediğini ve okuduğunu anlama gibi algılayıcı dil becerilerini, karşılıklı konuşma/ yazılı üretim gibi iletişimsel becerilerin geliştirilmesini sağlamak için etkileşimi ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlama göre, yabancı dil öğrenen bireyler bir görevi yerine getirmek ve etkileşimi sağlamak için dili kullanır.

“Görev”, eylem odaklı yaklaşımın temel kavramıdır. O hâlde görev kavramı nedir? Görev, belirli bir sonuç elde etmek için, bir birey tarafından gerekli görülen her türlü amaç odaklı eylem olarak tanımlanabilir. Bu, çözülmesi gereken bir sorun, karşılaşılan

bir zorunluluk ya da kendisi tarafından belirlenmiş bir amaç olabilir. Bu tanımlama, bir dolabın yerini değiştirmek, bir lokantada yemek ısmarlamak, yabancı dilde yazılmış bir metni çevirmek ya da ekip çalışmasıyla bir sınıf gazetesi çıkarmak gibi birçok eylem için geçerlidir (AOÖÇ, 2013: 19).

YÖNTEM

Araştırmada amaçlı örneklem ile konuşma kaygısı üzerinden AOÖÇ Sözlü Bildirişim çizelgesi değerlendirilmiş, iletişim stratejileri belirlenmiş ve akabinde etkinlikler oluşturulmuştur. Etkinlikler sonrasında öğrencilerin edindikleri dilsel, iletişimsel ve kültürel deneyimleri üzerine sonuçlara varılmıştır. Bu anlamda, amaçlı örneklem pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 118). Bu bağlantıda araştırma kapsamında şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

1.A2+ düzeyinde Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin dil yeterlilikleri, Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi A2 bildirişimsel dil ölçütleri çizelgesinin hangi bölümlerini etkin bir şekilde kullanmıştır?

2.Yabancı dil öğrenenler, yabancı dil öğreniminin dinamiğini oluşturan ve pek çok maddeyi barındıran iletişimsel stratejilerin hangilerini kullanarak etkin öğrenmeyi gerçekleştirir?

Bu çalışmada örneklem grubunun kaygı problemlerinin çözümlenmesi için daha sonra kendilerine izletilmek üzere tüm etkinlikler, öğrencilere kamere çekimi eşliğinde yaptırılmıştır. Bu etkinliklerde öğrencilere sohbet etme görevi verilmiştir. Bu görevle, eylem odaklı yaklaşım merkeze alınarak etkileşimsel etkinlikleri, stratejileri ve dil yeterlilik ölçütlerini ne düzeyde karşıladığı amaçlanmıştır. Bu amaç, öğrencilerin karşılıklı konuşma etkinliği ile gerçekleşmiştir.

Çalışmada, sohbet metni olarak sözlü etkileşim etkinlik örneklerinden “hoşsohbet” seçilmiştir. Kamera çekimi esnasında oluşturulan diyaloglar, sınıf dışı ortamda hazırlıksız ve doğal konuşmayı içermektedir. Bunun yanı sıra etkinlik esnasında

Eylem Odaklı Yaklaşım Açısından Konuşma Kaygısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

örneklem grubuna yazılı metinler okuma ve kendi siparişlerini verme gibi görevler verilmiştir.

Sohbet etkinliği tamamlandıktan sonra konuşmalar transkript edilmiş ve öğrencilere elde edilen verilerle AOÖÇA2+ seviyesi dil ölçütlerini karşılaştırma görevi verilmiştir. Bu görev öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirmesi amacını taşımaktadır.

Çalışmanın evrenini İstanbul Esenyurt Halk Eğitim Merkezi'nde A2+ seviyesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenmekte olan 27 yetişkin öğrenci oluşturmaktadır. Cinsiyet kategori sınıflamasını 17 kadın öğrenci, 10 erkek öğrenci oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem olarak İstanbul'da yaşayıp, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmekte olan A2+ seviyesinde üç yabancı yetişkin öğrenci çalışma grubu olarak seçilmiştir. Üç öğrencinin seçilmesinin nedeni bu öğrencilerin konuşma kaygısını en fazla yaşayan öğrenci olmalarından kaynaklanmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kendi isimleri kullanılarak demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek	Ülke	Seviye
Eman	32	Kadın	Üniversite	Öğrenci	Mısır	A2+
Fatima	40	Kadın	Üniversite	Hemşire	İran	A2+
Rezah	35	Erkek	Üniversite	İşletmeci	İran	A2+

Tablo 1'de görüldüğü üzere çalışma grubunda yer alan katılımcıların ikisi kız biri erkek olup yaşları 32 ile 40 arasında değişmektedir. Öğrencilerin 2'si üniversite mezunu, 1'i üniversite öğrencisidir. Katılımcıların mesleklerine bakıldığında zaman 1'nin hemşire, 1'nin işletmeci, 1'nin üniversite öğrencisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların 1'i Mısır'dan, 2'si İran'dan gelmektedir.

Dersler Halk Eğitim Merkezinde yapılmıştır. Araştırma gerçekleştirilmeden önce öğrencilerle yapılan dersler ve görüşmeler sonucunda sınıf ortamında gerçekleştirdikleri konuşma becerilerini, sınıf dışı ortamda gerçekleştiremedikleri gözlemlenmiştir. Araştırma örnek olayına, bu gözlemler sonucu karar verilmiştir. Örnek olay çalışması yapan araştırmacı verisini toplarken, mümkün olduğu ölçüde birden fazla veri kaynağı kullanmalıdır (Yin,1984; aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2016: 289-296). Bu nedenle video çekiminden elde edilen görsel ve sözel veriler, yarı yapılandırılmış görüşmeler, eğitim ortamındaki gözlemler aracılığıyla veri toplama yoluna gidilmiştir.

Nitel araştırma kapsamında araştırma verileri, betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür sözü edilen analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçim boyutunda okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). Bu çerçevede, öncelikle video çekiminden elde edilen konuşmaların tamamı bir değişiklik yapılmadan yazıya dökülmüş, ardından verilerden temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar sınıflandırılarak ve tablolaştırılarak katılımcılardan elde edilen alıntılar doğrultusunda sunulmuştur.

Etkinlik, İstanbul Esenyurt Halk Eğitim Merkezinde A2+ seviyesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenmekte olan üç öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu ulaşılan veriler 2 İranlı, 1 Mısırlı olmak üzere 3 öğrenciyle sınırlıdır. Araştırma, doğal ve hazırlıksız konuşma becerisi esnasında çekilen video ile sınırlıdır.

Çalışmanın İşlem Basamakları

Bu çalışma 1,5 saat süren kamera çekimi ile gerçekleşmiştir. Etkinlik esnasında öğrencilere Türk Edebiyatı dergileri sunulmuştur. Türk ressamlarının tabloları öğrencilere tanıtılmıştır. Sunulan edebiyat dergileri öğrencilerde çağrışım yaratmış ve sohbetin bir kısmı bu çağrışımlar üzerinden devam etmiştir. Örneğin, dergide gördükleri Türkan Şoray ve Kadir İnanır'ın fotoğrafları öğrencilerde "Selvi Boylum Al Yazmalıım"

filmini çağrıştırmıştır. Dergide gördükleri bir şiirin Nâzım Hikmet'e ait olduğunu anlamış ve Nâzım Hikmet'in esir düştüğünü dile getirmişlerdir.

Çalışmada uygulanan 1,5 saatlik sohbet etkinliğinde öğrencilerin ana dili Türkçe olan kişilerle Türkçe konuşmalarının konuşma kaygılarının azalmasına etki gösterdiği tam olarak gözlemlenememiştir. AOÖÇ dikkate alındığında öğrencilerin anadil konuşucuları ile karşılıklı iletişime geçmeleri, ancak B1 düzeyinde, sağlıklı olarak gerçekleşebilmektedir. Şen ve Boylu (2015) tarafından yapılan çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin 1 saatten fazla anadili Türkçe olan biriyle konuşmaları Türkçe konuşma kaygılarının azalmasında etkili olduğu ifade edilmiştir. Elde edilen bu sonuca göre kamera önündeki etkinliğin ilk dakikalarında kameranın vermiş olduğu etkiye dayanarak öğrencilerde konuşma kaygısının yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

BULGULAR

Tablo2, A2+ düzeyinde dil kullanım kategorisini gösteren bir tarama düzeni şeklindedir. Tablo2'deki Çeşitlilik/Alan, Doğruluk, Akıcılık, Etkileşim, Tutarlılık bölümleri dil öğrenenleri, kendi kendini değerlendirmeye yönlendiren bir aracın taslağını oluşturmaktadır. Dil öğrenenlere, bildirişimsel dil yeterlilik düzeylerine ilişkin bir değerlendirme yapabilmelerine olanak sağlamaktadır.

AOÖÇ'nin Bildirişim Değerlendirme Çizelgesinde (2013) yer alan tanımlara uygun cümle örnekleri aşağıda tablo şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 2. Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi A2 Bildirişimsel Dil Ölçütleri

	Çeşitlilik/Alan	Doğruluk	Akıcılık	Etkileşim	Tutarlılık
A2+	Basit günlük durumlarda sınırlı bilgi alışverişi yapabilmek için, kısa sözcük kümelerini,	Bazı kolay yapıları doğru kullanır,	Fark edilir şekilde sık sık duraklamasına ve yeniden başlamasına ya da farklı tanımlamalar kullanmasına rağmen, kendini çok kısa anlatımlarla ifade edebilir.	Soru sorabilir ve soruları yanıtlayabilir, aynı zamanda basit saptamalara tepki gösterebilir. Ne zaman anladığını belirtebilir, ancak konuşmayı kendisi sürdürebilecek kadar anlamaz.	Sözcük kümelerini ve, ama, çünkü gibi basit bağlaçlarla bağlayabilir.
A2	konuşma kalıplarını ve temel tümce yapılarını ezberlenmiş deyimlerle birlikte kullanır.	ancak düzenli olarak temel hatalar yapar.			
	Cümle Ör.	Cümle Ör.	Cümle Ör.	Cümle Ör.	Cümle Ör.
	Rezah: Orta şekerli Türk kahvesi ama sütlü istiyorum.	Fatma Hoca: Evet ne içiyoruz gençler? Kim neyi seviyor?	Eman: Makarna, pılav, tohum, soğan ve yani hepsi karıştırıyorum ve yiyoruz. Halk yani halkı Mısır'da halk yemek. En meşhur yemek Mısır'da kuşari, çok güzel	Eman: Kim bu şiiri söyledi? Fatma Hoca: Atilla İlhan. Ben sana Mecburum duydun mu?	Eman: Bir dizi var zaten hem dizi hem film
	Fatma Hoca: aaa sütlü Türk kahvesi	Eman: Ben çay olsun orta	Fatima: Tohum hangisi oluyor tohum?	Eman: Yok duymadım.	Rezah: Evet var
	Rezah: Evet		Fatma Hoca: Var mı size özel bir şey Mısır'a özel bir şey?	Rezah: Bir şey soracağım	Fatma Hoca: Gittiniz mi?
	Fatma Hoca: Ben bir kere içtim öyle, biraz daha yumuşak yapıyor. Hiç içtin mi öyle sütlü Türk kahvesi?	Fatma Hoca: Mesela İlyas ile Asya'nın hangi sahnesi daha güzel, seni etkiledi?	Eman: Hayır, Hayır burada var sarı	Fatma Hoca: Efendim	Rezah: Yok gitmedik ama çok iyi
	Eman: Hayır içmedim	Eman: İkisi de güzel ama her şey onun bakışları yani çok iyi ama yani hakikaten de ben çok etkilendim Asya	Fatma Hoca: Nohut mu?	Rezah: Yani göz göze bakıyor ilk göze böyle inanıyor musunuz buna?	Rezah: Ben çok seviyorum ama kendimi kontrol ediyorum.
	Rezah: Biraz o şey ağırlığı alıyor		Eman: Evet nohut	Fatim: Ben çok enerjik biriydim ama şimdi	Fatima: Bu adamı tanıyorum ama onun ismini bilmiyorum.
				Fatma Hoca: Niye aslında konuşmayı seviyorsun.	Rezah: Orta şekerli Türk kahvesi ama sütlü istiyorum.
				Fatima: Evet şu anda öyleyim biraz	
				Fatma Hoca: Yeni alıştıyorsunuz buraya belki o yüzden	
				Rezah: Yok o kendi enerjisi diyor. Dil konuşmayı demiyor. Kendi heyecanı diyor. Kendi heyecanım az oldu diyor.	

Kaynak: Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, 2013: 34.

Eylem Odaklı Yaklaşım Açısından Konuşma Kaygısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

Çeşitlilik/Alan bölümünde, öğrenci sütlü Türk kahvesi sipariş etmektedir. Sütlü Türk kahvesini sipariş etme nedenini “acımasını almak” deyimi yerine “ağırlığı alıyor” ifadesini kullanarak açıklamıştır.

Doğruluk bölümünde; “İlyas ile Asya’nın hangi sahnesi seni etkiledi?” sorusuna öğrenci kendi anadil dizimi yapısını düşünerek “Çok etkilendim Asya” olarak cevap vermiştir. Verilen cevaba istinaden dilin kural dışı kullanıldığı görülmüştür.

Akıcılık bölümünde öğrenci Mısır Ülkesine özgü “Kuşari” yemeğinin malzemelerini makarna, pilav, tohum, soğan olarak vermektedir. Tohum kelimesinde anlatılmak istenen aslında nohuttur. Tohum kelimesi diğer öğrenciler ve öğretmen tarafından anlaşılmamış, öğrenci bunu “Küçük sarı” şeklinde açıklamıştır. Dolayısı ile D2 (Öğrenilen ikinci dil) kelimeyi doğru kullanmayıp farklı bir tanımlamaya başvurmuştur.

Etkileşim bölümünde öğrenci “Bir şey soracağım, aşk gözden geliyor sizce” şeklinde bir soru yönelmiş, öğretmen tarafından bu soru algılanmamıştır. Öğrenci “Yani göz göze bakıyor ilk göze böyle inanıyor musunuz buna?” şeklinde değiştirerek tekrar sormuştur. Bu soruda anlatılmak istenen aslında “İlk bakışta aşktır.” Bazen konuşmacı anlamını bilmediği kelimeleri cümleler kurarak ve yorum yaparak karşıdaki kişiye anlatır. Öğrenci burada ilk bakışta aşkı doğrudan söylememiş, açıklama yaparak ifade etmiştir.

Etkileşim bölümünde öğrenci “Ben eskiden çok enerjik biriydim ama şimdi...” cümlesini kullanmış, öğretmen bu durumun saptamasını ortama ve dil konuşmaya yeni alıştıkları şeklinde açıklamıştır. Diğer öğrenci “Yok. O kendi enerjiyi diyor, dil konuşmayı demiyor. Kendi heyecanı diyor. Kendi heyecanım az oldu diyor.” diyerek bu saptamaya tepki göstermiştir.

Tutarlık bölümünde öğrencilerin sözcük kümelerini ama bağlacıyla bağladıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra yani, ya, da/de, ve, ya da bağlaçlarını da kullandıkları tespit edilmiştir.

“Süt yok mu? O zaman orta şekerli eşim **de** aynı hocam”

“Çok iyi **ya**, bu Eman her şeyi yapar **ya**”

“İkisi de güzel **ama** her şey onun bakışları **yani** çok iyi **amayani** onun hakikaten **de** ben çok etkilendim Asya”

“Çok güzel hocam **yani**...”

“Onun hayatı çok felaket oldu **ve** çok zor bir hayat yaşıyor **yani**”

“Tamam. Ben **de** merak ediyorum”

“Sonra **yani** ödevlerimi yapıyorum başka bir şey yapmıyorum. Mesela spor yapıyorum, **ya da** yürüyorum evde dolaşıyorum. Sonra mesela bir film **yani** yarım saat mesela izliyorum”

“Daha önce bir film izledim. Öğretmen için **yani**. Bir kız kör **ve** sağır işitmiyor, hiçbir şekilde görmüyor **ama** öğretmen **yani** onu çok etkin...”

İletişim stratejileri çeşitli dil yeterliliklerin dengelenmesini içermektedir. Yabancı dil öğrenenler iletişim gücünü belirli bildirişimsel görevler doğrultusunda kullanabilmek için dilin güçlü yanlarından yararlanıp, zayıf yanlarını arka planda bulundurur. Yabancı dil öğrenen bireyler, dilsel yeterlilik alanları yetersiz olduğunda, anlatmak istediklerinden taviz vermek zorunda kalabilirler. Dil açısından, daha sonra düzeltme sağlamaları için ek destek almaları düşüncelerini daha etkin bir şekilde ifade etmelerini sağlayabilir. Kazanılan dilbilgisinin bir eylemde gerçekleştirilmesi iletişim stratejilerinin hedef dilde kullanılmasıyla mümkün olmaktadır. Dil kullananlar iletişim stratejilerinden yararlanırken dil olanaklarını olumlu şekilde kullanırlar. Bu gibi iletişim stratejileri şu şekilde olabilir: Bir kelimenin hedef dildeki karşılığını anımsayamama, bir sözcüğün bağlamını, hedef dilde uygunluğunu bilememe gibi iletişimi etkileyecek sorunları giderme ve iletişimi sürdürmek için yapılan kimi dilsel hamlelerdir. Bu alt probleme ilişkin kamera çekiminden elde edilen iletişim stratejilerine ait bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Eylem Odaklı Yaklaşım Açısından Konuşma Kaygısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

Tablo 3. İletişim Stratejileri Örnekleri

Strateji	Tanım	Örnek
Yaklaşık olanı seçme	Kullanılması gereken uygun sözcüğün hatırlanmadığı ya da bilinmediği durumlarda yaklaşık olanı seçme	Eman: Onun hayatı çok felaket oldu ve çok zor bir hayat yaşıyor yani. “Kötü oldu ” yerine “felaket oldu” “Uykum çıkıyor” “kaçıyor ” yerine “ çıkıyor”
Sözcük uydurma Kod kaydırma	D2’de olmayan sözcük üretme. Bu üretimlerin D2’de karşılığı olmasa da D2’ye ilişkin belli bir farkındalığın ürünüdür. Hedef dil dışında ortak bir başka dil kullanma	Eman: Onu bir şair yazdı. O esirgendeymiş Esir yerine esirgen Fatima: Evet. Şey Situation Situationne demek? Belki orta derler. Rezah: Bunları da izledik biz Zeki... şey bu Fatma Hoca: Metin Akpınar Zeki Alasya Fatima: Böyle isimlerini bilmiyorum ama biz çok etkileniyor. Çok zevk alıyorum. Özellikle şey arabada eşimle beraberken beraber şey (Eli ile kulağını gösterir.) Fatma Hoca: Dinliyorsunuz. Eman: Daha önce bir film izledim. Öğretmen için yani. Bir kız kör ve sağır işitmiyor, hiçbir şekilde görmüyor ama öğretmen yani onu çok etkin Fatma Hoca: Etkiliyor
Yardım isteme	İfadeyi yarım bırakarak diğerinin tamamlamasını bekleme.	Fatma Hoca: Polisiye mi? Eman: Polis polisiye evet Eman: Uyumak çok seviyorum Fatma Hoca: Neyi anlamadım Eman: Uyumak Fatma Hoca: Uyumak, uyumayı Eman: Uyumayı çok seviyorum
Kendini düzeltme	Hata yaptığını fark edip kendini düzeltme	Fatma Hoca: Bizim için çok şey yani çok güzel bir şey öğreniyoruz. Fatma: Ama ben şey yapıyorum o ödevi Fatma: Özellikleşey arabada eşimle beraberken
Dolgu sözcüğü kullanma	Akıcılığın kesintiye uğradığı durumlarda konuşmadaki boşlukları açık gönderimi olmayan kimi sözcük ya da sözcük öbekleriyle doldurma	

Kaynak: Fidan, 2016: 139.

Yaklaşık olanı seçme bölümünde, bazı durumlarda konuşmacı herhangi bir kelimeyi ve kalıbı dener ve doğru yerde kullandığını umar. Bu durum bazen işe yararmakta bazen de anlamı belirsiz kılmaktadır. “*Kötü oldu*” yerine “*Felaket oldu*” “*Uykum çıkıyor*” cümlesinde “*Kaçıyor*” yerine “*Çıkıyor*” kelimelerinin kullanılması anlatılmak istenen ifadeyi belirsiz kılmaktadır.

Sözcük uydurma bölümünde, öğrenci “*esirde*” yerine “*esirgende*” ifadesini kullanmıştır. Bazen dil konuşurlar tam hatırlayamadıkları ama doğru olacağını umdukları sözcükler kullanarak riske girerler. Öğrenci bu bağlamda deneme yaparak sözcüğü aşırı kurallaştırmıştır.

Kod kaydırma bölümünde, öğrenci hedef dil dışında ortak dil olarak İngilizceyi tercih etmiştir. Türkçede ifade etmek istediği “durum” kelimesini bilmediği için İngilizce karşılığı olan “situation” kelimesini kullanmıştır.

Yardım isteme bölümünde, dil öğrenenler dil araçları yetersiz olduğunda, ifade etmek istediklerinden vazgeçmek zorunda kalabilirler. Bu bazen sorun çözme stratejisini olumsuz etkileyebilir. Bu olumsuzluk öğrencilerin üretim stratejilerinde kelimelere dökemediği düşüncelerini karşısındaki dinleyiciden gizlediği durumlara yol açabilir. Öğrenciler ifade etmek istediklerinden ödün vermemişler, ifadelerinin tamamlanması için yardım istemişlerdir. Bu durum onların dil açısından, daha sonra düzeltme yapabilmek için destek istemeleri ve kendi düşüncelerini daha etkin şekilde ifade edebilmelerine yardımcı olabilir.

Kendini düzeltme bölümünde, hata yaptığını fark edip kendini düzeltme dil öğrenenler tarafından çok sık kullanılmamıştır. Bildirişimsel dil etkinliklerinde bu gibi sorunlar söz konusu olduğunda öğrencilerin daha çok yardımcı bulma eğilimine geçtikleri görülmüştür.

Dolgu sözcüğü kullanma bölümünde, öğrenciler akıcılığın kesintiye uğradığı durumlarda konuşmalarındaki boşlukları “şey” sözcüğünü kullanarak doldurmuşlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu çalışma ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin Türkçe A2+ düzeyleri, AOÖÇ Sözlü Bildirişim Çizelgesine göre çalışılmış ve aynı zamanda iletişimsel strateji ölçütleri açısından ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın kaynağını oluşturan kaygı problemini ortadan kaldırmak için eylem odaklı yaklaşıma uygun olarak etkinlikler hazırlanmıştır.

Kamera çekimi ile gerçekleştirilen sınıf dışı doğal konuşma etkinliği öğretmen ve öğrenciler tarafından başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Bu etkinlik içinde uygulama stratejisi olarak öğrencilere görevler sunulmuştur. Eylem odaklı yaklaşımın ana kaynağı olan “görev” kavramı özel olarak ele alınmıştır. Öğrencilerin görevleri, uygulama aşamaları ile açıklanmıştır. Uygulanan etkinlik gerçek bir ortamda, günlük hayatın içinden iletişimsel etkileşim içermektedir. Eylem odaklı yaklaşımın içeriğini sunan AOÖÇ, görev kavramını yabancı dil kullanıcısının hedef dilde eyleme geçme becerilerini harekete geçirmek için bir araç olarak görmektedir. Aynı şekilde Coşkun(2017)’un çalışmasında da görevin karakteristik özellikleri verilir. Görevlerin, öğrencilerin yaratıcılığını teşvik edici, gündelik hayatın içinden, gerçek, iletişimsel, eğitim ortamında uygulanabilir olması vurgulanır.

Birinci amaç sorusuna dayalı olan “A2+ düzeyinde Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin dil yeterlilikleri, Avrupa ortak öneriler çerçevesi A2 bildirişimsel dil ölçütleri çizelgesinin hangi bölümlerini etkin bir şekilde kullanmıştır?” sorusu video kaydına alınan konuşmaların transkribe edilmesiyle cevap bulmuştur. AOÖÇ’nin Bildirişimsel Dil Ölçütleri çeşitlilik/alan, doğruluk, akıcılık, etkileşim, tutarlılık bölümlerinden oluşmaktadır. Bu bölümlere uygun cümle örnekleri verilmiştir.

Çeşitlilik/Alan bölümünde, öğrencilerin günlük konuşma durumlarında basit ve sınırlı şekilde iletişim kurabilmeleri için, konuşma kalıplarını ezberlenmiş deyimlerle doğru olarak kullanamadıkları sonucuna varılmıştır.

Doğruluk bölümünde, öğrencilerin düzenli olarak hata yapmalarının sebebinin kendi anadil dizim yapılarını düşünerek cevap vermelerinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Etkileşim bölümünde, karşılıklı olarak kısıtlı bir şekilde sohbet başlatabildikleri görülmüştür. Basit kelimelerle kendilerini nasıl hissettiklerini, ruh hâllerini ifade edebilmiş, fakat ifade etme esnasında kelime aramak zorunda kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tutarlılık bölümünde, öğrencilerin sahip oldukları sözcük kümelerini *ve, ama, çünkü* gibi basit bağlaçlarla rahat şekilde bağladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın ikinci amaç sorusu olan “Yabancı dil öğrenenler, yabancı dil öğreniminin dinamiğini oluşturan ve pek çok maddeyi barındıran, iletişimsel stratejilerin hangilerini kullanarak etkin öğrenmeyi gerçekleştirir?” sorusudur. Yaklaşık olanı seçme, sözcük uydurma, kod kaydırma, yardım isteme, kendini düzeltme ve dolgu sözcük kullanma maddelerinden oluşan iletişim stratejileri Fidan (2016) çalışmasına uygun cümle örnekleri şu şekildedir:

Yaklaşık olanı seçme maddesinde, Müslüm Gürses’in filminden söz edilmiştir. Öğrenci Gürses’in hayatı için kötü demek yerine “felaket” kelimesini kullanmıştır. Bu durum öğrencinin kullanması gereken sözcüğü hatırlamadığı durumda yaklaşık olanı seçtiği sonucunu göstermektedir.

Sözcük uydurma maddesinde, Nâzım Hikmet’in bir şiirinden söz edilmiştir. Öğrenci, Hikmet hakkında konuşurken esir düşmek ifadesi yerine “esirgendeymiş” kelimesi kullanmıştır.

Kod kaydırma maddesinde, öğrenci burada kendi kişisel durumundan söz etmeye çalışmış fakat “*durum*” kelimesini hatırlayamadığı için ortak dil kabul edilen İngilizceyi tercih ederek *durum* kelimesini “*situation*” olarak ifade etmiştir.

Yardım isteme maddesinde, bu maddenin tanımına uygun olarak üç cümle sonucuna ulaşılmıştır. 1.cümlede, öğrencinin dikkatini Zeki Alasya ile Metin Akpınar’ın fotoğrafı olan bir dergi çekmiştir. Öğrenci, sadece Zeki Alasya’nın adını söylemiş, soyadının söylenmesi için sözünü yarım bırakmıştır.

2.cümlede, Türk müziklerinden söz edilmektedir. Öğrenci Türk müziklerini dinlediğini ifade ederken “*dinlemek*” fiili aklına gelmemiştir. “*Dinlemek*” fiilini eli ile kulağını göstererek tamamlanmasını istemiştir.

3.cümlede, “Benim Dünyam” filminden söz edilmiştir. Öğrenci “*Daha önce bir film izledim. Öğretmen için yani. Bir kız kör ve sağır işitmiyor, hiçbir şekilde görmüyor ama öğretmen yani onu çok etkin...*” cümlede görüldüğü gibi öğrenci etkilemek fiilini

Eylem Odaklı Yaklaşım Açısından Konuşma Kaygısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

etkin... şeklinde yarım bırakmıştır. Bu durumda öğrencinin fiili şimdiki zamanda çekimleyerek kullanamadığını göstermektedir.

Kendini düzeltme ölçütüne uygun iki cümle örnek teşkil etmektedir. 1.cümlede, sohbet esnasında bir polisiye romanından bahsedilmesi dikkat çekmiştir. Öğretmen tarafından romanın türü öğrenciye sorulmuştur. Öğrenci “*Polis...polisiye*” olarak hata yaptığını fark edip kendini düzeltmiştir.

2.cümlede, öğrenci “*Uyumak çok seviyorum*”cümlesini kullanmış fakat hata yaptığının farkına varmamıştır. Öğretmenin iki seçenek sunması ile hata yaptığının farkına varıp kendisini düzeltmiştir. Bu ölçüt için öğrencilerin çoğunlukla uyarıldıkları zaman kendilerini düzeltme stratejisini uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Dolgu sözcüğü kullanma ölçütünün uygulanan etkinlikte en sık kullanılan iletişimsel strateji olduğu sonucuna varılmıştır.

Katılımcıların etkinlik süresince ders öğretmeninden aldıkları destek ile etkinliğe alıştıkları ve bunun akabinde sohbe katılımlarının arttığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda günlük yaşamları hakkında alışkanlıklarını, mesleklerini, eğitim deneyimlerini ayrıntılı bir biçimde anlatarak bilgi vermişlerdir. Hayata dair planlarını, kişisel deneyimlerini ifade edebilmişlerdir. Neyi beğenip neyi beğenmediklerini anlatabilmişlerdir.

Kamera çekimi ile gerçekleşen sohbet etkinliğinin uygulanma amacı öğrencilerin dil yeterliliklerini gözlem yoluyla kendi kendilerine değerlendirebilmeleridir. Bunun yanı sıra öğrencilerin dil yeterliliklerine yazılı ve sözlü dönütler sağlanarak konuşma kaygılarının giderilmesine katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda kamera çekimi öğrencilerle birlikte izlenmiştir. Konuşmanın transkribi öğretmen ve öğrencilerle birlikte yapılmıştır. Sonuç olarak ne kadar doğal olduklarını ve dışarıdan normal karşılandıklarını görmüşlerdir.

Bu çalışmadan ve araştırma bulgularından hareketle öğrencilerin dil öğrenme süreci içinde yaşadıkları sorunların giderilmesi amacıyla şu önerilerde bulunabilir:

- 1.Yapılan etkinlikler, bildirişimsel görevler ve yabancı dil öğrenim/öğretim programı için stratejilerin ne kadar önemli olduğu belirtilmelidir.
- 2.Öğrencilerin bağımsız yabancı dil öğrenenler ve dil kullananlar olabilmeleri için hangi adımların atılması gerektiği belirtilmelidir.
- 3.Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Bildirişimsel Dil Ölçütlerinin hangi alanını kapsadığı bu bağlamda nasıl çalışılması gerektiği, hangi dil aktarım etkinliklerine katılmaları ve onlara yöneltilen beklentilerbelirtilmelidir.
- 4.Dil öğrenenin çeşitli yeterlilikleri, onun bilişsel, duygusal ve dilsel özellikleriyle yakın ilişki içindedir; bunlar dil öğrenene verilecek bir görevin zorluk derecesini belirlerken dikkate alınmalıdır.
- 5.Yabancı dil öğrenme sürecinde hedef dilin konuşulduğu ülkeyle ilgili hangi yenedünya bilgisini edinmeleri gerektiği ve bunun öğrencilere nasıl aktarılabilceği belirtilmelidir.
- 6.Öğretmenlerin sınıf ortamında, öğrenciler birbirleriyle iletişim kurarken, iletişim stratejilerini uygulamaya, yanlış ifadelerini düzeltmelerine yardımcı olacak özgün materyaller hazırlamaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aslan, F. (2013). İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı. İstanbul: Kültür Sanat Yayınevi
- Aydın, S., Zengin, B. (2008), “Yabancı Dil Öğreniminde Kaygı: Bir Literatür Özeti”, *Journal of Language and Linguistic Studies*, 4: 1-14.
- Aydoğu, C., Ercanlar, M. ve Aydınalp, E. B. (2017), “Fransızca Yabancı Dil Öğretiminde Eylem-Odaklı Yaklaşım Dayalı Bir Uygulama Örneği: Nitel Bir Durum Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*,32: 760-770.
- Coşkun, O. (2017), *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 16: 83-101.
- Değer, A. C., Çetin, B. ve Köleci, E. O. (2017). Yabancılar Türkçe Dilbilgisi Öğretimi. Ankara: Pegem Yayıncılık

Eylem Odaklı Yaklaşım Açısından Konuşma Kaygısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

- Demirel, Ö. (2003). Yabancı Dil Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi
- Fidan, Ö. (2016). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi. (Editörler: Faruk Yıldırım, Burak Tüfekçioğlu).
- Günday, R. ve Atmaca, H. (2017). International Black Sea Conference on Language and Language Education. Samsun: Ondokuz Mayıs University.
- Günday, R. ve Aycan, A. (2018), “Eylem Odaklı Yaklaşım Göre Sosyal Bağlama Dayalı Yabancı Dil Öğrenme”, *International Journal of Language Academy*, 6: 146-159.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2014). Konuşma Eğitimi. Ankara: Grafiker Yayınları
- Melanlıoğlu, D. ve Demir, T. (2013), “Türkçe öğrenen yabancılar için konuşma kaygısı ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6: 389-404.
- Sallabaş, E. (2012). “Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin konuşma kaygılarının değerlendirilmesi”, *Turkish Studies- İnternational Periodical For The Languages, Litarature and History of Turkish or Turkich*, 7: 2199-2218.
- Şen, Ü. ve Boylu, E. (2015), “Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen İranlı Öğrencilerin Konuşma Kaygılarının Değerlendirilmesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12: 13-25.
- TELC GmbH. (2013). Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi. <https://tdk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir. (Erişim tarihi: 04.11.2019).
- Varışlıoğlu M. C. Ve Varışlıoğlu, B. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi / Kuramlar Yaklaşımlar Etkinlikler. Abdullah Şahin (Ed.). Ankara: Pegem Akademi

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.

Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yıldırım, F. ve Tüfekçioğlu, B. (2016).Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi.

Ankara: Pegem Akademi

Interconnection Between Migration and Security in the World and in Georgia

Sopo CHKOPOIA¹

Abstract

In the 21st century, the modern world has been confronted not only by the challenges of centuries-old antiquity but also by the new era with new challenges, such as the migration factor, which has become one of the major problems for the modern developed world. Voluntary or forced migration has an increasing impact on the social, political or economic life of the recipient and the recipient country. Voluntary migration is increasing day-to-day in developing countries from developing countries, which are contributing factors to technology development, cheaper travel, access to information, diversity of labor markets, different pay and other factors. In the modern global world, everyone has the right to choose their own place of residence, but with voluntary migration, we have another extreme form of forced migration. Even today, millions of people are forced to flee their homeland for various reasons. The causes, forms, and duration of involuntary migration are different, and the outcome must be different.

Keywords: Illegal, Coercive, Voluntary, Violent, Regional, Global, Security.

INTRODUCTION

The term "migrant" was used in the context of international law after World War II when millions of people were forced to move by force or voluntarily. In modern international space, there are many legal norms that protect their rights. The rights of migrants are recognized at both the universal and regional levels. In the modern world, the number of migrants has increased significantly and has become a global problem that has created

For Citation: Chkopoia, S. (2020). Interconnection Between Migration and Security in the World and in Georgia. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED Volume 2, Issue 2*, p.104-112. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 25.12.2019
Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.04.2020

¹Assoc. Prof. Dr., David Agmashenebeli University, Georgia. E-mail: sopo-chkopoia@mail.ru, ORCID: 0000 – 0001 – 5167 – 3481

difficulties not only in demographics but also in social, economic and political terms. A large number of them never return home.

Millions of people are forcibly or voluntarily leaving their homes because of conflict, political crises, and disasters, as well as climate change and development projects, and now live as migrants in various countries. According to the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), around 44 million people are displaced worldwide today. A man of whom 15.4 million. They are refugees, and 27.5 million internally displaced persons (IDPs) have settled within their own territory. 800,000 people are asylum seekers seeking the right to live and obtain refugee status legally. They are 12 million of those people who have no citizenship at all. It is very difficult to find information on these types of people, but it should be noted that if in 2004 there were 30 countries providing information on these people, the number of those countries has increased to 65 times more today (Eco, 2015).

The 2012 World Disaster Report says that internally displaced migrants are seeking more flexible approaches from humanitarian agencies and a number of states. As Professor Roger Zether points out at the modern stage, "the nature of forced displacement is much more unpredictable than in the past and much more complex." His statement was conditioned by the increasing number of people leaving the country as a result of the conflict, but also by natural disasters, severe socio-economic backgrounds and other causes (BBC, 2019).

Forced migration is increasingly 'urbanized', with about half of the IDPs living in cities. Forced migration is a negative form of migration that is often caused by persecution, development or exploitation. The largest and most devastating forced displacement in human history was the African slave trade, which killed 12 to 30 million African families, moving them to North America, Latin America, and the Middle East against their will.

Forced migration, however, is not always violent. One of the largest forced migrations in history, during the construction of three gorges in China, about 1.5 million people were forced to flee. While the state often provides them with new housing, it is often the case that some new settlements are geographically less than ideal.

Migration processes have been a major challenge for a number of states in the 21st century, though this process is not new. In 1948, 492 immigrants left Jamaica for London, where they began a new life (an example of voluntary migration).

In 1972, President Idi Amin forced the Asiatic population of Uganda to flee. A large number of migrants have moved to the UK (this is an example of forced migration).

At the present stage, EU countries face major challenges, as a large wave of migrants has pushed EU countries, both voluntary migrants from developing countries, and a wave of events in Syria.

In 2004, when Poland, Hungary, and the Czech Republic joined the EU, most of their citizens moved to Britain, where they lived and worked. In 2004 and 2006, Britain became the host country of 600,000 migrants from Eastern Europe (BBC, 2019). Many were able to find employment, especially in construction and retail, more than five times the number of jobs in their home countries. However, many Eastern Europeans returned to their home countries (Gurer, 2015). This means that their migration was temporary.

Globalization and Migration

Globalization is considered one of the contributing factors to migration processes. It has its advantages and disadvantages as well. Migration processes from developing and poorer countries to the developed countries are a problem for both parties. One of the main factors of voluntary migration is remuneration, which differs from country to country.

One of the forms of voluntary migration is the migration of students who are leaving their country in order to gain skills and develop technology, knowledge, and knowledge of developed countries because their high level of competitiveness depends on their ability to gain employment and remuneration in the international market. Despite a number of problems and a high interest in migration processes, statistics on migration processes are scarce. However, it is clear that a large number of graduates abroad rarely return from

developing economies to developing or poor countries, as they are not able to fully realize their skills and receive appropriate remuneration.

This is due to the fact that developing countries devote very little resources to research and development.

Although migration has its disadvantages, it can also benefit the country's economy, which is in remittances, which is a major source of foreign currency inflows in the country and promotes local currency appreciation.

During legal migration, it is necessary to address a number of processes, including visa procedures, insurance, etc. In his book, *International Migration*, Khalid Koser, a researcher and professor at the University of Maastricht, points out that the popularity of illegal migration is explained by the complexity of the bureaucratic mechanisms necessary for legal migration (Koser, 2017).

As for illegal migration, irregular migration involves several important and diverse components, such as:

- An illegal migrant, that is, a person who enters the territory of another country in violation of appropriate procedures, which violates state sovereignty, since sovereignty is interpreted as the sovereignty of the State in its internal and external relations, and in the event of illegal migration crosses the state border without authorization.

- Illegal migrants entering the territory of another state With forged documents.

- Illegal migrants who travel to the host country legally but remain unauthorized after the visa expires. Fictitious marriages, fictitious adoptions, etc.

The NGOs' agenda is actively studying and reporting on migration issues, publishing their findings and research findings, which show that statistics on irregular migration are not very favorable. Migrants are often victims of human trafficking and trafficking. Trafficking is a threat to the citizens of any country, though its victims are becoming more and more citizens

of developing and poor countries. The most common types of trafficking are trafficking of children and women for sexual exploitation, forced labor, trafficking in human beings. Voluntarily, though irregularly migrant workers are without a job, it is very difficult to get an apartment, and it is also difficult for them to rent an apartment, so they are most often victims of trafficking.

There is no generally accepted definition of the term "migrant"; this term refers to all cases where a person makes a self-imposed decision on migration for the sake of personal welfare. migrants in any country to unite in the country of residence of stateless persons (foreigners) category, but its status is different from the applicant category, which means that a migrant is a person who does not have a country of citizenship and has no refugee or humanitarian status and seeks or has been gained in the receiving country prevent Nathan residence permit. It is necessary to establish a general and general definition of the term "migrant", as they do not often diverge with other legal statuses.

Middle East situation, the Islamic states from threats and ways to fight the Defense and Security Conference, the sixth panel of the subject of discussions, still in 2015, while it still had not been informed of a terrorist organization "Islamic State" posed a real threat and its consequences, and to the Ada millions of people were forced to leave their places of residence. This issue has been very touching for Turkey as well, said Kuneit Gurer, head of the Department for Migration Management and Services for Foreigners of Turkey. The migration crisis is also a security problem for the Western Balkans. This problem also applies to EU countries other than the Balkans, as most refugees seek to enter European countries for a better life. But let's not forget that migration can also create potential problems for Europe. Among the refugees maybe those who have participated in the Middle East conflicts and have relevant experience in infiltrating Western European countries. " (Eco, 2015).

In March 2011, a group of 5,000 people who fled the violence crossed the Lebanese border. There are currently about 5 million Syrian refugees registered. A quarter of a million

refugees have been sold, but 90% of Syrian refugees do not live in tents, unlike the situation in East Africa. They captured urban, peri-urban and rural-type settlements in the host country. Their ages range from 18 to 59 years. Gender parity is almost equal to 51.5% for males and 48.5% for females. Turkey, Lebanon, Jordan, Iraq, and Egypt are the leaders in terms of refugee numbers. Turkey strives to implement a coherent and effective policy, with any action taken inside and outside the refugee camp coordinated by the Directorate of Migration Management of the Turkish Ministry of the Interior. The Turkish government has spent \$ 12 billion over the past six years to help Syrian refugees, who make up 4% of the country's population (Garriaud-Maylam, 2017).

There are a large number of Syrian refugees in Lebanon, where they make up 20% of the local population. Before the Syrian civil war in Lebanon, there were already 450,000 Palestinian asylum seekers. The country is not in favor of the 1951 Convention and the 1967 Protocols, which makes it difficult to fully guarantee refugee rights. There is also a difficult situation in Jordan, where refugees make up 10% of the country's population, and there are also Palestinian refugees who now have citizenship. The Jordanian Ministry of International Cooperation and Planning, the UN and NGOs are actively working to develop an individual action plan for the country. Jordan is seeking to create a special economic zone that will make life easier for refugees. Importantly, the country's government has issued 30,000 work permits (Garriaud-Maylam, 2017).

The situation is very difficult in Iraq, where both Syrian refugee flows and local IDPs have to deal with it. The Iraqi Ministry of Migration and Refugees and the Kurdish Regional Government are currently working closely with the UN Human Rights Council to assist Arab and Kurdish refugees. The Kurds' involvement in the matter is quite significant, as there are many refugees in the Kurdish-populated northern region and a large number of Kurdish refugees from Syria. As for Egypt, it received a limited number of refugees. Most of them are located in Cairo and Giza. The Egyptian authorities support the 1951 Refugee

Convention and ensure that refugees have free access to universal education, health care, and all services available to Egyptian citizens.

The immigration policy of the United States has become very important in recent years. The country, which is the home of immigrants and where every human right is recognized as a malevolent value, faces great challenges. Trump has tightened immigration policy against terrorism and heightened crime, which, along with all this, has motivated the need to increase jobs for US citizens.

According to the US Department of State, 20.35 citizens of Georgia were granted US citizenship in the period 2000-2015. However, the majority of Georgians living in the US also live without a legal basis, which impedes accurate numbers.

International security has also been actively discussed recently, with experts arguing that receiving large numbers of refugees endangers national security. Since all this is followed by internal conflict with each other and with the refugees it is quite possible for terrorists to cross the border, for example, fighters of the Islamic State. Along with all this, the number of crimes committed against refugees is increasing.

Migration and Georgia

Lately, Georgia has been actively involved in global migration processes. The role of migration in the economic, political, cultural and demographic aspects of Georgia has come to the forefront. Managing migration processes is one of the conditions for the country's security. It also promotes the rapprochement with the European Union and the country's economic development. Georgia has the third document in this regard, the 2016-2020 Migration Strategy is the defining document for migration policy (State Commission of Migration Issues, 2015). The first document highlighting similar goals was the 1997 document, the Georgian Migration Policy Concept, approved by the President of Georgia, which presented the vision of the state on immigration processes, international protection, and internal migration, but lacked a specific action plan.

Georgia, as well as the rest of the world, is currently facing a security issue, reinforcing measures to prevent transnational and cross-border organized crime, such as illegal migration, terrorism, drug trafficking, money laundering and more. Georgia is actively cooperating with Interpol and has signed agreements with 30 states on joint crime-fighting and information sharing.

RESULT

It is very interesting how international organizations and states are involved in resolving and resolving problems caused by migration processes. International governance at the institutions of government to regulate a variety of public policy issues, and the "global governance" at the non-governmental, international and transnational institutions, which means that they are opposed to international governance standards and rules are more involved in the formulation of the Ara elmtsipo of actors. However, we should not confuse global governance with the global government.

The globalization process has brought the world closer together, the state border today is less of a barrier to moving from one country to another, so people have the opportunity to work and study in different countries around the world. Information on current processes, which may reflect the development strategy of each country.

REFERENCES

BBC. (2019). Causes and Impacts Relating to Forced and Voluntary Migration Web: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z8g334j/revision/1>

Eco, U. (2015). Migration Tolerance and Intolerance, News site "Liberal".

Gurer, K. (2015). Changes in the Middle East: ISIS and Other Threats, Speech from the Conference held in the Ministry of Defense Georgia.

Garriaud-Maylam, J. (2017). The war in Syria and Iraq: Humanitarian Aspects. Tbilisi.

Koser, K. (2007). *International Migration, a very short introduction*, Oxford.

Migration Strategy of Georgia 2016-2020 (2015), State Commission of Migration Issues,
Tbilisi.

http://www.migration.commission.ge/files/saqartvelos_2016-2020_ww_migraciis_strategia.pdf

Türkiye’de Lojistik Sektörünün İncelenmesi ve Sektör Araştırmasının Bulguları¹

Belis GÜLAY ŞAHİN²

Soner ÖZKAYA³

Öz

Ulaştırma sektörünün gelişimi incelendiğinde geçmişten günümüze kadar olan süreçte her alanın gelişimini yakından ilgilendiren bir hizmet sektörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi gelişimlerini önemli derecede şekillendirmesine neden olmuştur. Dünya üzerinde özellikle küreselleşmenin yaygınlaşması ile birlikte ülkelerin ulaştırma alanlarını geliştirmesi gün geçtikçe önemli hale gelmiştir. Ulusal ve uluslararası taşıma yollarının birbirine entegre olacak şekilde altyapı yatırımlarının yapılması insanların ve nesnelerin bir yerden bir başka yere naklini tam anlamıyla ulaştırmanın yer ve zaman faydası sağlamasına yardımcı olmaktadır. Günümüzde taşımacılık kavramı aklı gelince lojistik olarak da ifade edilebilmektedir. Lojistik sektörü tüm dünyada son yıllarda gözde olan sektörlerin başında gelmektedir. Lojistik sektörünün tüm dünyada büyüme potansiyelinin olması kendi sektör gelişimine katkı sağladığı gibi diğer sektörlerinde gelişimine katkısı bulunmaktadır. Bununla birlikte ülke ekonomilerine doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Ulaştırma ve depolama kavramı lojistik sektörünün alt birimlerinden biri olduğu için bu çalışmaya konu olmuştur. Buradan yola çıkarak bu çalışmada lojistik ve ulaştırma kavramları hakkında genel olarak bilgilere yer verilmiştir. Lojistik sektörünün alt birimi olan ulaştırma kavramı incelenerek önemi ortaya konulmuştur. Türkiye’de lojistik ve ulaştırma sektörünün tarihsel gelişim süreci incelenmiş ve lojistik işletmelerinin ulaştırma ve depolama bakımından Türkiye ekonomisindeki payı ve katkısı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik, Ulaştırma, Ulaştırma Sistemleri, Taşımacılık, Ekonomi.

Atıf İçin / For Citation: Gülay Şahin, B. ve Özkaya, S. (2020). Türkiye’de Lojistik Sektörünün İncelenmesi ve Sektör Araştırmasının Bulguları. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED Cilt 2, Sayı 2, 113-137. <https://dergipark.org.tr/pub/usbed>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 30.08.2019
Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.04.2020

¹“Türkiye Ekonomisinin Gelişmesine Lojistik İşletmelerinin Katkısı” başlıklı Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Mart 2018 Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğrt. Üyesi; Maltepe Üniversitesi, Türkiye. E-mail: belisgulay@maltepe.edu.tr, ORCID: 0000 – 0002 – 0204 – 5507

³ Yüksek Lisans Öğr.; Maltepe Üniversitesi, Türkiye. E-mail: ozkayasoner@hotmail.com, ORCID: 0000 – 0002 – 0618 – 9495

Results and Industry Research of Examination of Logistics Industry in Turkey

Abstract

When the development of the transportation sector is examined, it emerges as a service sector which closely related to the development of every field from the past to the present. Therefore it affects forming of countries economic, social and politics improvements. With globalisation process progress of transportation areas of countries becomes significant day by day. Infrastructural investments such as integrating national and international transport routes are helping to ensure that transferring people and objects from one place to another and benefit from the space and time to transport. Nowadays, the concept of transportation can be expressed as logistics. The logistics sector is one of the most popular sectors in the world in recent years. The fact that the logistics industry has growth potential all over the world contributes to the development of its own sector and contributes to its development in other sectors. However, it has a director in direct impact on the countries’ economies. The concept of transportation and storage has been the subject of this study because it's of the sub-units of the logistics sector. From this point of view, this study provides general information about logistics and transportation concepts. The concept of transportation, which is the sub-unit of the logistics sector, has been examined and high lighted. Historical development of logistics and transport sector in Turkey has been examined and share and contribute of logistics business on economy of Turkey in terms of transport and storage is evaluated.

Key Words: Logistics, Transport, Transportation Systems, Transportation, Economy.

1. TÜRKİYE’DE LOJİSTİK SEKTÖRÜNÜN İNCELENMESİ

1.1. Türkiye’de Ulaştırma Sektörüne Genel Bir Bakış

1.1.1. Karayolu Taşımacılığı

Karayolu ulaştırması ülkemizde çok eski asırlara dayanan bir altyapıya sahiptir. M.Ö 2500-3000 yıllarında Anadolu toprakları üzerinde Sümer, Babil ve Asur devletleri askeri ve ticari amaçlarını gerçekleştirmek için yollar inşa ettikleri bilinmektedir. Anadolu’nun Asya ve Avrupa kıtalarını birleştiren stratejik bir konum bölgesinde olması nedeniyle Roma, Timurlenk ve Osmanlı ordularının batı ile doğu arasında seferler yaparken sürekli Anadolu’dan geçmişler ve kendi ihtiyaç ve amaçlarına göre yollar inşa etmişlerdir. Bu nedenle daha sonraki dönemlerde Anadolu’yu kateden baştanbaşa birçok karayolu yapılmıştır.

Bu yolların arasında en önemlisi M.Ö. 521-486 yılları arasında yaşamış olan Pers İmparatoru Dara’nın M.Ö. 512 yılında Lidya devletinin başşehri olan “Şart” kasabasından başlayan Ankara ve Cizre üzerinden geçerek İran’ın merkezinde bulunan “Sus” şehrine kadar uzanmaktadır. Bu yol 2.165 kilometre uzunluğuna sahip olan “Kral

yolu” dur. Anadolu Topraklarında Romalılar da kendi dönemlerinde 10.000 kilometre uzunluğunda karayolu meydana getirmişlerdir. Anadolu toprakları üzerinden bulunan bu tarihi yollara “İpek yolu”, “Baharat yolu” ve “Bakır yolu” gibi isimlerle anılmıştır (Gürdal, 1995:80).

Selçuklu devleti döneminde yollar ve köprüler inşa edilmiştir. Bu yollar özellikle askeri ve ticari amaçlar için ulaşımı sağlayan yapıtlar olarak da ifade edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde karayolu ulaştırması yapımında büyük gelişmeler görülmüştür. Örnek vermek gerekirse Kanunu Sultan Süleyman zamanında yapılan yolların yanı sıra Mimar Sinan tarafından Anadolu ve Rumeli’de yapılan köprü ve geçitlerin sağlamlığı ve estetiği bakımından büyük önem ve gelişme kazanmıştır. Bu yapıtlar günümüze kadar özelliğini korumakta ve bugün dahi bu eserlerden yararlanılmaktadır (Gürdal, 1995:81).

Osmanlı döneminde, Roma ve Selçuklu uygarlıklarının kurduğu eski yol şebekesinden yararlanılmıştır (Orhon, 1983:8). Türkiye’de karayolu ulaştırması Cumhuriyet ilan edildiğinde toplam ülke sınırları içerisinde 18.350 km uzunluğundan oluşan karayolu ulaştırma altyapısı bulunmaktaydı. Bu yollardan bir bölümü 13.900 km’si Stabilize şose yol, diğer bölümü oluşturan 4.450 km’lik kısmı ise toprak yoldan oluşmaktaydı.

1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk bir konuşmasında yolun önemini şu şekilde ifade etmiştir. Ülke yollarının çağa uyum sağlayacak düzeye ulaşması için hızla ülke programının en başına koyulması gerekliliği bahsetmiş ve “bu başarıldığında ülkede hüküm süren yoksulluk ve sefaletle çare bulunmuş olacak” diyerek ülke kalkınmasında yolun önemini vurgulamıştır.

Bu hedefler doğrultusunda ülke ulaştırma politikasının temelini oluşturan kültür, sanat ve eğitimin yaygınlaşması kapsamında ülkenin tamamına hizmet eden ulaşılmayan yerlere veya bölgelere ülke kaynaklarını kullanarak gidilebilir ve kullanılabilir hale getirerek bölgeler ve/veya yerler arasında seyahat süresini kısaltan bir ulaşım sistemi hedef olarak belirlenmiştir (Telli, 2015:132).

Cumhuriyet döneminden sonra ülkemizde özellikle 1950’lerden başlayarak karayolu yapımına ve gelişimine büyük önem verilmiştir. Karayolunda yolcu ve yük taşımacılığı hızla bir gelişme göstermiştir (Usta, 2008:41).

Ülkemizde 1950 yılında Karayolları Genel Müdürlüğü kurulmuştur. KGM’ nün görev ve sorumlulukları arasında yol güzergâhlarını tespit etmek ve bunlara yönler vermek, otoyol yapmak, yollar üzerinde köprüler, tüneller vb. gibi diğer yapıların projelendirilmesini yapmak ve aynı zamanda her türlü yapım, bakım ve onarım işlemlerini yürütmektir. KGM’ nün aynı zamanda sorumlulukları arasında yapılan yolun, trafiğin vb. projelerin sürekli ve güvenli bir şekilde devam etmesini sağlamaktır (Telli, 2015:132).

1.1.2. Denizyolu Taşımacılığı

Türklerin denizyolu ulaştırması ile tanışması Anadolu yarımadasına yerleşmesiyle başlamıştır. Ülkemizin Avrupa, Orta Asya ve Ortadoğu arasında doğal bir köprü olması nedeniyle deniz ticareti ve deniz nakliyatına başlaması denizlerde zaman içerisinde egemen olmuştur. Denizler üzerindeki bu egemenlik aslında zaman içerisinde çeşitli dönemlerde yaşanan sıkıntılı ve zahmetli süreçlerden geçerek bugünlere gelmiştir (Murat ve Şahin:2010:94-95).

Türkiye’de İmparatorluklar döneminde denizyolu ulaştırması 1536 yılında imzalanan kapitülasyonlar sonucu ülkemizin iç ve dış hat olmak üzere yolcu ve yük taşıma hakkı başta Fransa, Rusya, İsveç ve Hollanda gibi yabancı gemi işletmecilerine verilmiştir. Bu devirde karasularımızda yabancı gemiler serbestçe taşıma hizmetleri yapabildiklerini devir olarak ifade edebiliriz (Gürdal, 1995:70). Osmanlı devleti döneminde Türk kıyıları arasındaki deniz taşımacılığı hakkı yabancı devletlere bırakıldığı için başarılı olamamıştır (Karluk, 2009:263). Cumhuriyet döneminde kabotaj hakkı Türklere verilmesi ile deniz ulaşımı güçlü bir yapıya kavuşmuş ve kendi kıyılarımızda deniz ticareti yapma hakkı tanınmıştır (Murat ve Şahin, 2010:97).

Türkiye’de 1923 Tarihinde Lozan anlaşması ile kendi kıyıları ve karasularında (kabotaj hakkı) gemi işletme hakkını yabancı devletlerden geri alınmasından sonra devlet ve özel sektöre ait gemilerin Türk iskeleleri ve limanları arasında yük ve yolcu taşıma işlemine başlamıştır (Karluk, 2009:263). Türk deniz ticaretinin başlangıcı olarak kabul edilen Kabotaj Kanunu’na göre; “Türk karasularında ve Türk limanları arasında deniz ticaretini yapma hakkı Türk vatandaşlarına aittir”. 21.07.1982 Tarihinde 2581 Sayılı “Deniz ticaret filosunun geliştirilmesi ve Gemi inşa tesislerinin teşviki” kanunuyla birlikte Türk deniz ticaret filosu kapasite ve kalite yönünden hızla gelişme göstermiş ve bugün dünyanın en iyi filoları arasında yer almaktadır. Ülkemizin bugünkü kıyı şeridi toplamda 8.333 Km uzunluğundadır. Ülkemizin üç tarafı denizler ile çevrili olması deniz ulaşım yönünden jeostratejik, stratejik ve politik olarak önemli bir konuma sahiptir. Başlıca limanlarımız; İstanbul, İzmir, Mersin, İskenderun, Samsun ve Trabzon’da bulunmaktadır. Bunlardan özellikle İstanbul şehrimiz, Marmara denizi ve boğaz olması nedeniyle tarihten bugüne kadar önemli bir konuma sahip olmuştur (Telli, 2015:137).

Türkiye’de toplam olarak 172 adet liman ve iskele bulunmaktadır. Bu limanların işletim hakları incelendiğinde 2 tanesi Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD) tarafından, 6 tanesi ise Türkiye Denizcilik İşletmeleri (TDİ) tarafından işletilmektedir. Limanların işleten kurumlar açısından incelendiğinde; Kamu, belediye ve özel limanlar olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır.

Türkiye’de 172 adet limanın dağıtımınıza baktığımızda ise 21 adet kamu limanı, 23 adet belediye limanı ve 128 adette özel liman bulunmaktadır. Ülkemizde ve tüm dünyada olduğu gibi uluslararası ticaretin büyük bölümü en ekonomik ulaştırma olduğu için denizyolu ile yapılmaktadır (İMEAK DTO:2015:3).

1.1.3. Havayolu Taşımacılığı

1912 yılında ilk havacılık çalışmaları iki hangar ve küçük bir meydanda bugünkü Atatürk havaalanının yakınında Sefaköy’de başlamıştır. Ülkemizde 1925 yılında Cumhuriyetin ilanından sonra “Türk Tayyare Cemiyeti” kurularak sivil havacılığın

kurumsal temelleri atılmıştır. Atatürk’ün “İstikbal göklerde” sözü ile atılan bu adımlar doğrultusunda 1933 yılına gelindiğinde ise Cumhuriyetin 5 uçaklı filosu olarak bilinen ve “Türk Hava Postaları” olarak adlandırılan ilk sivil taşımacılığı oluşturulmuştur. Bu gelişmelerin sonrasında ülkemizde sivil havayolu kurmak ve taşıma yapmak için “Havayolları Devlet İşletme İdaresi” kurulmuştur.

Ulaştırma bakanlığına bağlı “Sivil Havacılık Dairesi Başkanlığı” 1954 yılında kurulmuş. 1987 yılından, 18 Kasım 2005 tarihine kadar Ulaştırma Bakanlığı’nın ana hizmet birimi olarak görev yapması amacıyla “Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM)” adıyla yeniden teşkilatlandırılmıştır. 18 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5431 Sayılı Kanun ile birlikte SHGM finansal açıdan özerk hale gelmiştir. Ulaştırma Bakanlığı, SHGM’ nün yardımıyla sivil havacılık politikasını belirlemektedir. SHGM görevleri arasında ayrıca havayolu şirketlerinin ruhsatlandırma işlerinden sorumludur. Ulaştırma Bakanlığı’nın bünyesinde olan bir başka kurum ise “Devlet Hava Meydanları İşletme Genel Müdürlüğü” dür. DHMİ’ nin görevi ise Türk havalimanlarını işletme ve hava trafiğini denetlemektir (Telli, 2015:138-139).

Ülkemizde 14.10.1983 Tarihinde yürürlüğe giren 2920 sayılı kanun ile Sivil havacılık ulaştırma sektöründe özellikle 1980’lerden itibaren bir gelişme içine girmiştir. Bu dönem THY’nın standardizasyon ve modernizasyon çalışmaları kapsamında filosunu geliştirmeye başlamasıyla birlikte hizmet standartlarını yükseltmek amacıyla yurtiçi hatlardan ziyade ekonomik avantajı olduğu için dış hatlara da yöneldiği görülmektedir. Havacılık sektöründe aynı dönemde özel sektör havayollarının sayısında, filo kapasitesinde ve sektörden aldıkları paylarda önemli artışlar olduğu gözlenmektedir.

Havaalanı yatırımları konusunda 1980’li yılların sonunda ve 1990’lı yıllarının başında yeni havaalanı yapımından ziyade mevcut olanların standartlarının geliştirilmesine yoğunlaştırıldığı görülmüştür. Bu kapsamda hava trafik, haberleşme, kontrol, yer hizmetleri vb. hizmetlerin güvenlik ve kalitesini artırmaya yönelik yatırımlara devam edilmiştir. Havayolu ulaştırma sektörü yıldan yıla istikrarlı bir şekilde artış göstermekle birlikte gelen-giden yolcu ve uçak trafiğinde belirgin bir gelişme olduğu görülmektedir

(İTO: 2006:68).

1.1.4. Demiryolu Taşımacılığı

Türkiye’de demiryolu ulaştırması ülkenin yüzey şekillerinin engebeli ve ülkenin geniş olmasıyla birlikte sosyal, ekonomik ve politik yapının geleneksel özelliğinden dolayı Avrupa ülkelerine göre daha geç işletmeye açılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu devrinde ilk demiryolu şebekesi, karlılık ve politik çıkarları ön planda tutan yabancı girişimcilerin ve şirketlerin isteklerine göre tesis edilmiştir (Gürdal, 1995:75).

1851 yılında Osmanlı topraklarında 211 km uzunluğunda Kahire-İskenderiye hattı ve 23 Eylül 1856 tarihinde bugünkü milli sınırlarımız içinde 130 km uzunluğunda olan İzmir-Aydın demiryolu hattının imtiyazının verilmesiyle başlamaktadır. (TCDD Faaliyet Raporu:2016:31). İzmir-Aydın demiryolu hattı yapma ve işletme hakkı İngiliz şirketine verilmiştir. Böylece ülkemizde yabancı sermaye ile ilk tren hattı işletilmeye başlanmıştır. Bu dönemde Kars-Sarıkamış demiryolu hattı da Ruslar tarafından inşa edilmiştir.

1872 yılında Osmanlı imparatorluğunda Haydarpaşa-İzmir hattı inşa edilerek, bundan sonraki yapılan demiryollarının büyük bir kısmı yabancı müteşebbisler tarafından yapılmıştır (Gürdal:1995:74-75). Osmanlı topraklarında toplamda yapılan 8.619 Km uzunluğundaki demiryolu hattından 4.136 Km’lik kısmı bugünkü milli sınırlarımızın içerisinde kalmıştır (TCDD Faaliyet Raporu:2016:31).

Cumhuriyet döneminde demiryolu politikasının ilerlemesi bir yandan ülkede yabancılar tarafından işletilen demiryollarını satın alarak millileştirmek diğer yandan ise yeni demiryolları yapmak gibi önemli amaçlara yönelinmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleştirilen bu millileştirme politikasının yanında demiryolu hattı yapımına da büyük önem verilmiştir (Gürdal, 1995:76).

1933 yılında Türkiye’de demiryollarının uzunluğu 6900 kilometreye ulaşmıştır. Cumhuriyet’in onuncu yılı için hazırlanmış olan marş’ da “yurdun her tarafını demir ağlarla ördüğümüz” dile getirilmektedir (Gürdal, 1995:76). Demiryolu işletmeciliği için

24 Mayıs 1924 Tarihinde ‘de 506 sayılı Kanunla Bayındırlık Bakanlığına bağlı “Anadolu-Bağdat Demiryolları Müdüriyeti Umumiyesi” kurulmuş. 31 Mayıs 1927 Tarihinde 1042 sayılı Kanunla “Devlet Demiryolları ve Limanları İdare-i Umumiyesi” kuruldu. 27 Mayıs 1939 tarihinde ise kurulan Münakalât Vekâleti Ulaştırma Bakanlığına bağlanmıştır (TCDD Faaliyet Raporu:2016:31).

Türkiye’de planlı bir çalışma ile kısa zamanda demiryolu şebekesi tesis eden “Devlet Demiryolları İdaresi” 1953 yılına kadar çalışmalarını başarılı bir şekilde sürdürmüştür. Ülkenin ekonomik bünyesine süratle ve kolaylıkla uyum sağlamak amacıyla 29 Temmuz 1953 yılında 6186 sayılı kanunla “Türkiye Cumhuriyet Devlet Demiryolları İşletmesi” (TCDD) haline getirilmiştir (Gürdal, 1995:76).

1.1.5. Boru Hattı Taşımacılığı

Dünya ekonomisinin içerisinde ham petrol ve petrol ürünlerinin taşınmasında denizyollarının yanında boru hattı taşımacılığı da gelişim göstermektedir. Ancak bu durum Türkiye’de daha çok iç taşımacılık da karayolu tankerlerine bağlı kalmıştır. 1966 Yılında ilk boru hattı döşemesi TPAO (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) tarafından Batman-Dörtyol (İskenderun Körfezi) arasında yapılması ile işletmeye açılmıştır (Karluk, 2009:265).

1974 yılında Türkiye’de kurulan BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi) Irak-Türkiye Ham petrol Boru Hattı yapımını yürütmek ve işletme faaliyetlerinden sorumlu olmuştur. 1986 yılından itibaren ise doğal gaz ithalat, ihracat, iletim, satış ve depolama gibi ek faaliyetleri de sorumluluğuna eklenmiştir (BOTAŞ:2012:2).

Ayrıca boru hatlarıyla doğal gaz ve petrol taşımacılığı, boru hatları etüdü, mühendislik ve yapı işlerini geliştiren aynı zamanda transit boru hattı projelerinin tamamlanmasının sağlanması, pazarlama-satış ve depolanması gibi faaliyetleri de sürdürmektedir. Türkiye’de BOTAŞ enerji güvenliği sağlamada ve küresel enerji piyasasında etkin ve rekabetçi bir yol üstlenmesinde oldukça önemli bir role sahiptir (Telli, 2015:141).

1.1.6. Türkiye’de Lojistik Üs Merkezleri ve Son Durum Çalışmaları

Dünya’da lojistik sektörü hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Bu ilerleme ile birlikte dünya ticaretin artması, her alanda hızlı teslimatın önem kazanması tüm sektörlerde çevresel duyarlılığın yayılması, organizasyonlarda yaşanan değişimler, kamu ve ulaşım sektörlerindeki yasal düzenlemeler, dış kaynak kullanımında artışın olması ve iletişim teknolojisinin kullanılması etkili olmuştur.

Ülkemizde diğer ülkelerde olduğu gibi yaşanan değişim ve gelişmeye karşı kayıtsız kalmamıştır. Lojistik sektöründe de başarılı olmak için diğer sektörlerde olduğu gibi altyapının doğru planlanması ile verimli kullanılması ile elde edilmektedir. Her ülke ürünleri rekabet sağlamak amacıyla müşterilerine ulaşmak için en iyi modern yöntemleri kullanmaya çalışmaktadır (Yapraklı ve Ünalın, 2017a:678). Dünya ticaret hacminin büyümesi lojistik faaliyetlerini de artırmaktadır. Lojistik sektöründe hızlı büyüme ve gelişme trendi iş süreçleri için bazı yenilik ve değişimleri de beraberinde getirmektedir.

Uluslararası ve Ulusal lojistik süreçleri içerisinde taşımacılık (intermodal, kombine ve çok modlu taşıma), stok ve depo yönetimi, (3PL) üçüncü parti lojistik işletmeleri, sigorta, gümrük vb. gibi lojistik hizmet ve faaliyet alanları belirtilmiştir. Tüm bu lojistik hizmetleri ve faaliyetleri mümkün olduğunca kaliteli, hızlı, az maliyetle ve birbirleri ile bütünleşmiş olarak sunulması gerekmektedir. Tüm dünyada pazarlamada zaman unsurunun etkisi lojistik faaliyet ve hizmetlerine olan talebi de özellikle artırmıştır. Bütün bunların sonucu kalifiyeli işgücü olarak hizmet veren uzmanlaşmış firmalar ve bu firmaların yoğun olduğu lojistik merkezlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Karadeniz ve Akpınar, 2011:52).

1.2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Lojistik Firmalarının Sınıflandırılması

Ülkemizde lojistik sektörü sermaye, ciro büyüklüğü, karlılık, çalışma prensipleri, anlayış ve örgüt kültürleri açısından birbirlerinden farklı yapılarda oluşan firmalardan oluşmaktadır. Basit bir şekilde sınıflandırma yapacak olursak aşağıdaki gibi

Türkiye’de Lojistik Sektörünün İncelenmesi ve Sektör Araştırmasının Bulguları

sınıflandırma yapmak mümkündür.

1. Çoğunlukla spot işlemlerle uğraşan küçük firmaların çalışma şekilleri geleneksel biçimdedir. Bu nedenle modern iş konuları anlayışından uzak günlük ve anlık işlerle uğraşarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bu sebeple firmaların amacı ciro ve karlılığın ön planda olmasıdır.
2. Kökeni taşımacılık sektörüne dayanan ve yerli sermaye ile kurulan firmalar olarak bilinen piyasa şartlarını iyi bilen bir taraftan geleneksel diğer taraftan ise global olmaya çalışan KOBİ firmalarıdır. Bu firmaların örgütsel anlayışı geleneksel ancak ticari anlayışı ise büyümeye yöneliktir. Büyümek için pazarın büyümesi için çalışan firmalar olarak bilinmektedir. Köklü deneyimleri olan firmalardır.
3. Bir holding içerisinde yer alan büyüme ve gelişmeye sahip uluslararası alanda iş yapabilme yeteneğine sahip olan aynı zamanda global partnerleri olan ya da olmayan büyük firmalardır.
4. Yabancı firmaların uluslararası marka olma avantajlarını kullanarak Türkiye’deki şubelerinde güven veren ve bununla birlikte kendi standartlarında hizmet sunarak pazarın gelişmesine katkı sağlayacağına inanan aynı zamanda yerel avantajlarından yararlanmayı hedefleyen firmalardır.
5. Kuruluşları kargo şirketi düzeyinde olan ve sonrasında aynı isimle lojistik firması kuran ve önceki var olan kargo taşıma ağından faydalanarak yeni yatırımlarla sektörde lider olmayı amaçlayan ya da yeni ürün ve hizmetler sağlayarak pazar içerisinde ilgi çekmek ve yeni projelerle pazarın payını büyütme hedefleri bulunan firmalardır. İlk kez kendi alanında kalite ödülü alanları da bulunmaktadır (Bakkal ve Demir, 2011:11-12).

1.3. Türkiye’de Lojistik Sektörünün Rekabet Düzeyi

Lojistik hizmet faaliyetlerini en basit bir şekilde tanımlayacak olursak mal akışını

düzenleyen ve bu sürecin devamlılığının sağlanmasıdır. Bu durum dünya ve Türkiye ekonomisinde büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca lojistik sektörü iş alanı ve istihdam oluşturma yönünden büyüme potansiyeli oldukça olan bir ağ içermektedir. Küreselleşmeyle birlikte Dünya Ticaretinde “üretim fonksiyonunun asli bir parçası” ve “stratejik bir rekabet unsuru” haline gelen lojistik faaliyetleri mal akışını sınırlar arasında kesintisiz olarak sağlanması ve üretimin dünya pazarına “doğru zamanda, doğru yere ve doğru şekilde” ulaşması yönünde ve üretim süreci içerisinde stratejik bir konu olmuştur (MÜSİAD, 2010:23).

Lojistik sektöründe önemli yer tutan firmaların gerek meslek örgütleri gerekse akademi boyutlu eğitim çalışmasıyla deneyim, beceri ve eğitimlerini artırmak amacıyla yeni uygulamalar ile tanıştırmak aynı zamanda eğitim düzenleyici olarak lojistik sektörü içerisinde saygın bir yer edinmeyi amaçlamışlardır. Aynı zamanda son yıllarda üniversitelerde verilmekte olan lojistik eğitimi de lojistik sektörüne yetişmiş nitelikli insan gücü sağlama bakımından önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Firmalar yazılım konuları içinde benzer bir gelişme gözlenmektedir. Kendileri için özel yazılım sipariş vererek ya da kendi bilgi işlemlerini oluşturarak müşteri servis hizmetlerinde rekabet edebilmektedirler. Firmalar üretici, müşteri ve tedarikçilerle internet ve uydu sistemleri kullanarak yoldaki yüklerin takibi, sevkiyat, mesafe ve maliyet konularında bilgisayar ortamında tespit edebilmekte ve bilgi transferi de yapabilmektedir (Bakkal ve Demir:2011:12-13).

1.4. Dünya Bankası Lojistik Performans Endeksi'ne Göre Türkiye'nin Yeri

Lojistik hizmetleri kalitesinin ölçülmesinde kullanılan kaynakların verimlilik konusundaki çıktıları, yani ürün ve hizmetin algılanma sürecinde yaşanan aşamaların başarısının tespiti için performans ölçümü büyük önem arz etmektedir. Bir ülkenin veya kurumsal bir firmanın rekabet piyasasındaki yerinin belirlenmesi sürecinde performans ölçümü önemli bir etkidir. Performans ölçümünün yapılmasının amacı yapılan işin kalite ve verimliliğini ölçmek için yapılmaktadır.

Temel lojistik faaliyetlerinin performansını ölçmek için bazı göstergeler mevcuttur.

Türkiye’de Lojistik Sektörünün İncelenmesi ve Sektör Araştırmasının Bulguları

Aynı zaman uluslararası lojistik içinde taşımacılık, depolama, ülke içindeki gümrük kapıları, ödeme sistemleri, kargo konsolidasyonu vb. gibi birçok kriteri bulunmaktadır. Bu nedenle bir ülkenin lojistik performansının ölçülmesi sadece bir gösterge ile ölçmeye çalışmak oldukça zordur. Bu sebeple bir ülkenin iyi bir lojistik performansı endeks değerine sahip olup olmadığı konusunda bazı unsurlar veya kriterler çerçevesinde belirlenmesi daha iyi olacaktır. Bu amaçla ülkelerin kendi aralarındaki rekabet düzeylerini ölçmek için Dünya Bankası lojistik sektörü içerisinde akademik camia partnerleri, iş hayatındaki profesyonellerden oluşan dünyanın birçok yerinde çalışan üst düzey yöneticilerin tecrübe ve bilgilerine dayanarak geliştirmiş oldukları anket üzerinden puanlama yaparak değerlendirmektedirler.

LPE'nin girdi ve çıktı bileşenleri bulunmaktadır. Bu bileşenler incelendiğinde gümrük, altyapı, lojistik yeterliliği ve kalitesi girdiler kısmı oluşurken; zamanlama, uluslararası sevkiyatlar, takip ve izleme çıktıları kısmını oluşturmaktadır (Yapraklı ve Ünal, 2017b:593-595).

Bir ülkenin lojistik sektöründeki faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütebilmesi amacı ile bu kriterler aracılığıyla hangi alanlara dikkat edilmesini gerektiğini işaret etmektedir. Bu kriterleri incelediğimize gümrük ve altyapı konuları daha çok devlet politikası ve yatırımlarıyla ilgilidir. Diğer kriterler ise çoğunlukla özel sektör firmalarının performanslarını ilgilendirmektedir. Bunlara ek olarak takip edilebilirlik kriteri ise lojistik sektörü içerisinde bilgi teknolojilerinin etkin kullanımınıdır. Diğer taraftan lojistik performansında hizmet kalitesi ve zamanlama kriterleri de müşterilerin beklentilerini karşılamasının önemine dikkat çekmektedir. Lojistik Performans Endeksinin bakış açısına göre lojistik sektörünün performansı ana lojistik faaliyetlerinde başarılı olabilmek için devlet kurumları, özel sektör ve müşteri beklentilerini de içine alarak bir bakış açısına bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır (Demir, 2013:9).

2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye ekonomisinin gelişmesine lojistik işletmelerin katkısı bu çalışmada ulaştırma ve depolama bakımından ele alınmıştır. Bu amaçla 2000-2016 yılları arasında Türkiye ekonomisindeki gelişimi ve değişimi incelenerek lojistik sektörünün payı ve katkısı değerlendirilmiştir. Bu incelemede özellikle 2000 ve 2016 yılları arasında olmasının amacı lojistik alanında Türkiye pazarına 3PL işletmelerinin 2000’li yıllardan sonra faaliyete geçmesidir. Kısaca bu gelişmeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Türkiye’de lojistik sektöründe özellikle yük bazlı olarak faaliyet gösteren 3PL şirketleri 2000’li yıllarda kurulmuş ve zaman geçtikçe büyüme hızlarında artış meydana gelmiştir (Akiş, 2016:4). Türkiye’de genel olarak lojistik sektörü emekleme devresini geride bırakarak bu yıllarda yerli ve uluslararası şirketler ile iş birliği yapmıştır. Sürekli olarak hizmet kalitesi artırabilen dinamik bir sektör haline gelmiştir. Bununla birlikte lojistik sektörü içerisinde çeşitli strateji ve politika uygulamaları geliştirmeye başlamıştır (Bakkal ve Demir, 2011:8-9).2000’li yıllar itibariyle lojistiğin öneminin kavranması ile birçok işletme örgüt içi yapılarını tekrardan düzenleyerek lojistik ve tedarik zinciri adına departmanlar kurmuştur. İşletmelerin gerçekleştirdiği faaliyetlerde tek başına olmadıklarının farkına varmış ve kendi içinde buldukları tedarik zincirlerinin başarısını sağlamak için önemler almaya çalışmışlardır. Bu gelişmeler sonucunda bütünleşik lojistik hizmeti sunan birçok lojistik firması Türkiye’de faaliyete geçerek hızla gelişim göstermiş ve büyümüşlerdir. Bu gelişme ile ülkenin dünya lojistik pazarı içinde yer almasını sağlamıştır (Tek ve Karaduman, 2012:16-17). Bu gelişmelerle birlikte doğrudan ya da dolaylı bir şekilde ülke ekonomisine katkısı bu çalışmaya konu olmuştur. Lojistik sektörünün ulaştırma ve depolama bakımından Türkiye ekonomisine katkısı değerlendirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Türkiye ekonomisinin gelişim süreci 2000-2016 yılları arasında TÜİK verilerinden elde edilerek değerlendirme yapılmıştır. Bu amaçla; Türkiye nüfusu bakımından, GSYH

üretim bakımından kişi başına düşen tutar, GSYH üretim bakımından tüm sektörler, GSYH bakımından ana faaliyet kollarına göre sektörlerin dağıtımı, Türkiye’nin ana faaliyet kollarına göre büyüme oranları, Ulaştırma, depolama bakımından lojistik sektörünün payı, ulaştırma ve depolama bakımından lojistik sektörünün diğer sektörler ile karşılaştırılması, toplam dış ticaret hacmi, dış ticarete taşıma yollarına göre ihracat ve ithalat olmak üzere dağılımı, Türkiye’nin ana faaliyet kollarına göre büyüme oranları ile LPE’nin karşılaştırılması, Ulaştırma ve depolama bakımından lojistik sektörü ile LPE’nin karşılaştırılması konuları değerlendirmeye alınmış ve araştırmanın amacına uygun olarak incelenmiştir.

2.3. Türkiye Ekonomisi

Türkiye ekonomisi bu bölümde araştırma bakımından 2000-2016 yılları arasındaki durumu değerlendirilmiştir. Bu amaçla Türkiye nüfusu bakımından, GSYH üretim bakımından kişi başına düşen tutar, GSYH üretim bakımından tüm sektörler, GSYH sektör dağıtımı (Sanayi, Tarım, Hizmet) oranları, GSYH bakımından ana faaliyet kollarına göre büyüme rakamları ve toplam dış ticaret (ithalat+ihracat) olarak gelişimi ve değişimi yönünden incelenmiştir.

2.3.2. GSYH Üretim Bakımından Türkiye Ekonomisi

2000-2016 yılları arasında Türkiye Ekonomisi değerlendirilirken Türkiye nüfusu, GSYH kişi başına düşen tutar ve GSYH tüm sektörler (cari fiyatlarla) bakımından ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Ekonomisi (Cari Fiyatlarla)2000-2016 yılları arasında Türkiye nüfusu 2000 yılında 64 milyon 269 bin kişi iken, 2016 yılında 79 milyon 278 bin kişiye yükselmiştir. GSYH kişi başına düşen tutar bakımından karşılaştırma yapıldığında ise 2000 yılında 2.656 TL iken, bu tutar 2016 yılında yükselerek 32.904 TL olmuştur. Genel bir değerlendirme ile Türkiye nüfusu ve GSYH kişi başına tutar istikrarlı bir şekilde gelişim göstermiş ve bu trendi gelecek yıllar içinde aynı düzeyde değişim ve gelişim olacağı ön görülmektedir.

GSYH üretim bakımından Türkiye ekonomisinin gelişim süreci değerlendirildiğinde 2000 yılında 170.666.715 bin TL iken, bu tutar 2016 yılında yükselerek 2.608.525.749 bin TL olmuştur. 2000-2016 yılları arasında tüm sektörlerin tutar bakımından gelişimi incelendiğinde bir önceki yıla göre sürekli olarak artış gözlenmiştir. Bu bakımdan incelendiğinde en fazla artış %46,42 oranında 2002 yılında olurken, en az artış ise %0,44 oranında 2009 yılında olduğu gözlenmektedir.

2.3.3. GSYH Sektör Dağıtımı ve Türkiye Ekonomisinin Büyüme Oranları

Türkiye ekonomisi GSYH bakımından ana faaliyet kollarına göre; sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin paylarının gelişim ve değişim süreci kapsamında 2000-2016 yılları arasında değerlendirilmiştir. GSYH ana faaliyet kollarına göre Türkiye'nin büyüme oranları da incelenmiştir.

GSYH içerisindeki ana faaliyet kollarına göre sektörler incelendiğinde sanayi sektörü 2000 yılında %26,9 iken, 2016 yılında %28,2 payına yükselmiştir. Tarım sektörünün payı 2000 yılında %10,1 iken, 2016 yılında %6,2 payına azaldığı gözlenmiştir. Hizmet sektörünün payı bakımdan ise 2000 yılında %52,6 iken, 2016 yılında %53,8 payına yükseldiği görülmektedir.

2000-2016 yılları arasında Türkiye ekonomisinde sanayi, tarım ve hizmet sektörleri GSYH içerisindeki payları ortalama olarak incelendiğinde sanayi sektörü %26,21, tarım sektörü %8,27, hizmet sektörü ise %53,77 oranında paylarının olduğu görülmektedir. Buna göre en fazla paya sahip olan sektör hizmet sektörü daha sonra sanayi sektörü ve en az paya sahip olan sektör ise tarım sektörü olmuştur.

2000-2016 Yılları arasında ana faaliyet kollarına göre Türkiye ekonomisinin ortalama büyüme oranı %5,11'dir. 2000-2016 yılları arasında en fazla büyüme oranı %11,1 oranında 2011 yılında, en az büyüme %0,80 oranı ile 2008 yılında olduğu gözlenmektedir. Türkiye ekonomisinin eksi oranda daralma gösterdiği yıllar bakımından incelendiğinde en fazla daralma %-6 oranında 2001 yılında, en az daralma % -4,7 oranında 2009 yılında olduğu gözlenmektedir.

2.3.4. Dış Ticaret Bakımından Türkiye Ekonomisi

2000-2016 yılları arasında dış ticaret bakımından Türkiye ekonomisi; ithalat ve ihracat miktarı, toplam dış ticaret hacmi, dış ticaret dengesi, ihracatın ithalatı karşılama oranı bakımından gelişimi ve değişimi incelenmiştir.

2000-2016 yılları arasında dış ticarete ihracat tutarı bakımından bir önceki yıla oranla artış ve azalış oranlarını değerlendirildiğinde en fazla artış %33,68 oranında 2004 yılında, en az artış ise %3,83 oranında 2014 yılında olurken, en fazla azalış %-22,64 oranında 2009 yılında, en az azalış %-0,43 oranında 2013 yılında olmuştur. Bir başka açıdan incelendiğinde bir önceki yıla oranla ihracat tutarında azalış olduğu yıllar; 2009, 2013, 2015, 2016 yılları olurken, diğer yıllarda ise bir önceki yıla oranla ihracat tutarında artış görülmüştür.

2000-2016 yılları arasında dış ticarete ithalat tutarı bakımından bir önceki yıla oranla artış ve azalış oranlarını değerlendirildiğinde en fazla artış %40,67 oranında 2004 yılında, en az artış %6,39 oranında 2013 yılında olurken, en fazla azalış %-30,22 oranında 2009 yılında, en az azalış ise %-1,78 oranında 2012 yılında olmuştur. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde bir önceki yıla oranla ithalat tutarında azalış olduğu yıllar; 2001, 2009, 2012, 2014, 2015, 2016 yılları olurken, diğer yıllarda ise bir önceki yıla göre ithalat tutarında artış olduğu gözlenmektedir.

2000-2016 yılları arasında toplam dış ticaret tutar bakımından artış ve azalış yönünden incelendiğinde bir önceki yıla göre en fazla artış %37,84 oranında 2004 yılında, en az artış ise %3,53 oranında 2012 olurken, en fazla azalış %-27,22 oranında 2009 yılında, en az azalış %-0,91 oranında 2014 yılında olduğu gözlenmektedir. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde bir önceki yıla oranla toplam dış ticaret tutarında azalış olduğu yıllar; 2001, 2009, 2014, 2015, 2016 yılları olurken, diğer yıllarda ise bir önceki yıla göre toplam dış ticaret tutarında artış gözlenmiştir. İhracatın ithalatı karşılama bakımından değerlendirildiğinde ise en yüksek %75,69 oranında 2001 yılında, en az karşılama %50,96 oranında 2000 yılında olmuştur.

2000 ve 2016 yılları arasında dış ticaret hacminde ihracat ve ithalat hacimlerinin grafiksel olarak karşılaştırılması yapıldığında ithalat değerinin fazla olduğu görülmektedir. Dış ticaret hacminin en yüksek değer ve en düşük eğer bakımından incelendiğinde ithalatta en yüksek değer 2011 yılında, en düşük değer 2001 yılında olurken, ihracatta en yüksek değer 2014 yılında, en düşük değer ise 2000 yılında gözlenmektedir. Dış ticaret dengesi bakımından en yüksek değer 2011 yılında olurken, en düşük değer 2001 yılında gözlenmiştir.

2.4. Lojistik Sektörü Bakımından Türkiye Ekonomisinin İncelenmesi

2.4.1. Ulaştırma, Depolama Bakımından Lojistik Sektörü

2000-2016 yılları arasında GSYH içinde taşıtırma, depolama bakımından lojistik sektörünün gelişimi ve değişimi değerlendirmeye alınmış ve incelenmiştir. 2000-2016 yılları arasında taşıtırma ve depolama bakımından lojistik sektörü 2000 yılında 15.026.317 bin TL iken, 2016 yılında bu tutar yükselerek 197.259.467 bin TL olmuştur. Ulaştırma, depolama bakımından lojistik sektörü bir önceki yıla oranla artış ve azalış tutarı bakımından incelendiğinde en fazla artış %56,17 oranında 2002 yılında, en az artış %3,81 oranında 2010 yılında olurken, 2009 yılında 2008 yılına göre %-7,65 oranında daralma gözükmektedir.

Ulaştırma, depolama payının değişim oranı olarak bir önceki yıla oranla artış ve azalışı değerlendirildiğinde en fazla artış %10,30 oranında 2012 yılında, en az artış %0,11 oranında 2006 yılında olurken, en fazla azalış %-10,58 oranında 2010 yılında, en az azalış %-0,21 oranında 2007 yılında olduğu gözükmektedir. Ulaştırma, depolama payının değişim oranının bir önceki yıla oranla artış ve azalışını gösteren yıllar bakımından incelendiğinde bir önceki yıla göre artış olan yıllar; 2001, 2002, 2006, 2008, 2012, 2014 yılları olurken, diğer yıllarda ise bir önceki yıla göre payın değişim oranı bakımından bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir.

2000-2016 yılları arasında Türkiye ekonomisinde taşıtırma ve depolama bakımından lojistik sektörünün gelişim seyri 2000-2008 yılına kadar miktar bakımından artış

oranında devam etmiş, ancak 2009 ve 2010 yıllarında 2008 yılının miktarına göre düşük kalmıştır. 2011 yılı itibariyle 2008 yılının seviyesini geçerek tekrar yükseliş seyrine geçmiştir ve ekonomik olarak tekrar gelişim gösterdiği yıllar olmuştur.

2000-2016 yılları arasında ulaştırma, depolama bakımından lojistik sektörü çeşitli yıllar bakımından genel bir değerlendirme yaptığımızda 2000 yılından 2002 yılına doğru Türkiye ekonomisindeki katkı payında yükseliş meydana gelmiştir. Ancak 2002 yılından sonra 2016 yılına kadar çeşitli yıllar itibariyle Türkiye ekonomisinde katkı payı azalmıştır. Çeşitli yıllarda payda yükseliş meydana gelmiş olsa da 2002 yılındaki gibi performansı yakalayamamıştır.

Ulaştırma, depolama bakımından lojistik sektörünün Türkiye ekonomisine katkısı incelendiğinde 2000 yılındaki (%8,80 payı) ile 2016 yılı (%7,56 payı) arasında karşılaştırma yapıldığında (-1,24) pay rakamı olarak azalma meydana gelmiştir. 2000 ve 2016 yılları arasında ulaştırma, depolamanın ortalama olarak payı incelendiğinde %8,80 oranında olmuştur. Bir başka yönden değerlendirildiğinde en fazla payı %10,17 oranında 2002 yılında olurken, en az payı %7,38 oranında 2011 yılında olmuştur.

2.4.2. Ulaştırma, Depolama Bakımından Lojistik Sektörünün Diğer Sektörlerle Karşılaştırılması

2000 ve 2016 yılları arasında ulaştırma, depolama bakımından lojistik sektörünün GSYH içindeki sektör sırası çeşitli yıllar itibariyle üçüncü, dördüncü ve beşinci sektör olarak değişiklik gösterdiğini ifade etmek mümkündür. Bu yılları detaylı olarak incelendiğinde tüm sektörler arasındaki pay bakımından üçüncü olduğu yıllar; 2001, 2003, 2004, 2005, 2006 yılları, dördüncü olduğu yıllar; 2000, 2002, 2007, 2008, 2009, 2012, 2015 yılları olurken, beşinci olduğu yıllar ise 2010, 2011, 2013, 2014, 2016 yıllarıdır. Bu durum hem ulaştırma, depolama da hem de diğer sektörlerin GSYH içindeki tutarlarının yükseldiğini veya azaldığını göstermektedir.

2000-2016 yılları arasında GSYH üretim bakımından sektörlerin ortalaması hesaplandığında %16,68 ortalama pay ile imalat sanayi sektörü birinci sırada, %11,72

ortalama payı ile toptan ve perakende ticaret sektörü ikinci sırada, %8,80 ortalama payı ile ulaştırma, depolama bakımından lojistik sektörü üçüncü sırada, %8,67 ortalama pay ile gayrimenkul faaliyetleri dördüncü sırada, %8,26 ortalama pay ile tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü beşinci sırada, %6,43 ortalama pay ile inşaat sektörü altıncı sırada, %0,04 ortalama pay ile hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri sektörü son sırada yer almaktadır.

2.5. Karşılaştırmalı Veri Analizleri

2.5.1. Türkiye'nin GSYH Büyüme Oranları ile LPE'nin Karşılaştırılması

LPE'nin Hesaplandığı yıllara göre GSYH büyüme oranları inceleme yapıldığında; GSYH 2007 yılında %5 oranında büyüme görülürken, 2008 yılında %0,8 oranında büyüme gerçekleşmiş ancak bir önceki yıla göre az büyümüştür. 2007 ve 2008 yılına göre 2009 yılında %-4,7 oranında ekonomide daralma gözlenmiştir. 2010 yılında 2009 yılındaki ekonomik daralmaya göre %8,5 oranında olumlu yönde büyüme gerçekleşmiştir. 2011 yılında ise 2007-2016 yılları arasındaki en fazla büyüme oranı olan %11,1 olduğu görülmektedir. Sonraki yıllardaki artışlar ise 2011 yılına göre az büyüme göstermiş olsa da olumlu yönde olup yıllara göre sırası ile 2012'de %4,8, 2013'te %8,5, 2014'te %5,2, 2015'te %6,1 ve 2016 yılında ise %3,2 olduğu gözlenmiştir. LPE derecelerinin ölçüldüğü seneler olan 2007-2016 yılları arasında GSYH Büyüme Oranlarını (%) değerlendirilmesi yapılacak olursa;

2007 ve 2010 yılları bakımından değerlendirme yapıldığında hem GSYH hem de LPE'de artış olurken, 2012 yılında 2010 yılına göre GSYH'da düşüş, LPE'nde artış olduğu görülmüştür. 2014 yılında 2012 yılına kıyasla GSYH artış görülürken, LPE'nin azaldığı görülmektedir. 2016 yılında ise 2014 yılına nazaran hem GSYH hem de LPE'nde azalma gözlenmiştir. Bir başka açıdan 2007-2016 yılları arasında değerlendirildiğinde GSYH azalış gözükürken, LPE'nde artış olmuştur.

2007-2016 GSYH büyüme oranı bu yıllar içerisinde büyük sayılabilecek dalgalanmalar görülmekte olup LPE'nde durumun daha farklı olduğu yani burada gerçekleşen artış

azalışların birbirlerinden çok uzak olmadığı görülmektedir. Yine bu yıllar içerisinde GSYH ve LPE’nde değişimler gerçekleşmiştir. Bu değişiklikler bazen aynı yönde bazen farklı yönde olmuştur. 2007-2010 yıllarında hem GSYH hem de LPE’nde artış, 2010-2012 yılları arasında ise GSYH’da azalış görülürken LPE’nde artış görülmüştür. 2012 ve 2014 yıllarında GSYH ‘da artış, LPE’nde azalış görülmüştür. 2014-2016 yıllarında hem GSYH hem LPE’nde azalış gözlenmiştir. Buradan istinaden GSYH ile LPE’nin birebir etkileşimde olduğunu ispat etmenin zor olduğu görülmektedir.

2.5.2. Ulaştırma, Depolama Bakımından Lojistik Sektörünün Payı ile LPE’nin Karşılaştırılması

2007-2016 arasında lojistik performans endeksinin hesaplandığı yıllar bakımından Ulaştırma, depolama bakımından lojistik Sektörünün oranları baz alınarak inceleme gerçekleştirilmiştir.

2007 ve 2010 yıllarının verileri bakımından değerlendirme yapıldığında ulaştırma, depolama da azalma gözlenirken, LPE’nde artış olduğu gözlenmiştir. 2010 ve 2012 yıllarının verileri değerlendirildiğinde ise hem ulaştırma, depolama da hem de LPE’nde artış meydana gelmektedir. 2012, 2014 ve 2016 yıllarının verilerinde ise ulaştırma, depolama ile LPE’nde azalış gözlenmektedir. Bu durumda 2007 ve 2010 yılındaki durum haricinde diğer senelerde ulaştırma, depolama ile LPE’nde benzer durumda hareket ettiğini söylemek mümkündür.

3. SONUÇ

Lojistik faaliyetler her zaman için ticaretin vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Yakın geçmişe kadar lojistik sadece taşımacılık olarak adlandırılırken günümüzde tedarik ve depolama faaliyetlerini kapsamakta ve hatta daha geniş kapsamlı olarak tedarik zinciri olarak adlandırılmaktadır. İnsanların ve çeşitli nesnelere bir yerden başka bir yere hareketliliği sosyal, ekonomik ve siyasi gelişim konularını yakından ilgilendirmektedir. Ulaştırma her alanı ilgilendiren bir hizmet olduğu için bir ülkede ulaştırma sistemleri, ulaştırma yolları ve araçları ne kadar çok gelişim gösterirse o ülkenin kalkınmasına

önemli derecede katkı sağlayacaktır. Bu yüzden ki bir ülkenin kalkınmasında en önemli rolü oynayan sektörlerin başında kara ulaştırmasına konu olan otomotiv sektörü gelmektedir.

Türkiye’de tam anlamıyla ulaştırma sektörüne verilen önemin anlaşılmaya başlanması ve gelişimi için önemli temellerin atılması Cumhuriyetin ilan edilmesiyle başlamıştır. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte başta ülke sınırları içerisinde yer alan bütün ulaştırma sistemleri geliştirilmesi için önemli girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimlerle birlikte gidilemeyen yerlere ve bölgelere gidilebilir hale getirmek için önemli çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalarla birlikte bu çalışma içerisinde çeşitli kaynaklardan yararlanılarak kısaca özet geçmek ve bugünde o çalışmaların faydalarından yararlandığımızı da göz önünde bulundurursak olumlu yönde ulaştırma alanı gelişim göstermiş ve bunun etkisiyle diğer alanlarda gelişmiştir.

Bir ülkede ulaştırma altyapısının gelişmesi lojistik faaliyetlerini de yakından ilgilendirmektedir. Türkiye’de tam anlamıyla lojistik hizmeti vermeye başlayan 3PL firmaların 2000’li yıllardan sonra sektörde yer alması ve sonrasında hem yurtiçi hem de yabancı şirketlerle iş birliği yapması önemli gelişmelerdir. Bu gelişmelerle birlikte ülkemizde lojistik sektörünün rekabet düzeyi de gelişmiş ve dünya standartlarında hizmet vermeye başlamıştır. Türkiye’de lojistik sektörünün gelişmesi ve ulaştırma altyapılarına verilen önem ile birlikte sektörün ekonomiye katkısı önemli seviyelere gelmiş olduğu gözlenmektedir.

Günümüzde toplam ürün maliyetlerinin %5-20 oluşturan lojistik maliyetleri teknolojiye yatırım yapılarak düşürülmedikçe bu sektörünün ekonomiye katkısının artması beklenemez. Dünya’da bu oran ortalama olarak %14 altındadır. Bu oranın altına düştükçe rekabet avantajı da artmış olacaktır.

2000-2016 yılları arasında genel olarak Türkiye ekonomisi GSYH üretim bakımından değerlendirildiğinde tüm sektörler bakımından gelişim seyri tutar bakımından büyümüş ve gelişim göstermiştir. Bu büyüme ve gelişmenin, trend etkisine bakıldığında gelecek yıllarda da devam edileceği ön görülmektedir. Türkiye ekonomisindeki sektörler

Türkiye’de Lojistik Sektörünün İncelenmesi ve Sektör Araştırmasının Bulguları

bakımından incelendiğinde, lojistik sektörü 2000-2016 yılları arasında büyüme sıralamasında ortalama olarak üçüncü sırada olmuştur. Bu durum değerlendirildiğinde ise tutar bakımından genel olarak gelişim gösterirken GSYH içindeki payı çeşitli yıllarda artış ve azalış göstermektedir. Ancak genel olarak Türkiye ekonomisinin gelişmesine ulaştırmanın katkısının önemli derecede olduğunu söylemek mümkündür. Bunun sebebi lojistik sektörünün konjonktürel uyarlılığının yüksek olmasıdır. Döviz kurlarındaki dalgalanmalardan dolayı yakıt maliyetleri sebebi ile direkt ve genel olarak negatif olarak etkilenen lojistik sektörü ekonomik büyümeye paralel bir büyüme göstermemektedir. Lojistik sektörünün ekonomiye katkısının artması bekleniyorsa öncelikle yakıt maliyetlerinin azaltılması, depolama yerlerinin birim maliyetleri düşürülmeli, projelendirilmiş lojistik köyler bir an önce faaliyete geçirilmeli ve son olarak teknolojik alt yapıyı daha fazla yatırım yapılmalıdır.

2000-2016 yılları arasında dış ticaret bakımından incelediğimizde ise Toplam dış ticaret yıllar itibariyle tutar bakımından gelişim göstermektedir. Dış ticaret hacmi genel olarak aynı dönemlerde artış ve azalış göstermiştir. İthalat ve ihracat bakımından değerlendirdiğinde ise ithalatın payı daha fazla olmuştur. 2000-2016 yılları arasında dış ticarete ihracat taşıma yollarına göre ortalama olarak payı bakımından sıralama yaptığımızda birinci denizyolu, ikinci karayolu, üçüncü havayolu, dördüncü diğer taşıma yolu, beşinci demiryolu olurken, ithalatta taşıma yollarına göre ortalama olarak payı ise birinci denizyolu, ikinci karayolu, üçüncü diğer, dördüncü havayolu, beşinci ise demiryolu olmuştur.

Ulaştırma sistemlerinin birbiriyle avantajlı ve dezavantajlı yanlarının olması birçok konuda birbiriyle rekabet etmesini sağlamakta ve gelişimlerine olumlu yönde etkilemektedir. Ulaştırma altyapısı sağlam ve gelişmiş olan ülkelerde taşımacılık ve lojistik faaliyetlerinin daha etkin bir şekilde yerine getirebilmektedir. Ulaştırma alanında faaliyet gösteren işletmelerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde rekabet etmelerini mümkün kılacak ve rekabet güçlerini korumasına yardımcı olacaktır. Dolayısı ile sağlam bir ulaştırma altyapısının oluşturulması ve geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bir ülkede sağlam bir ulaştırma altyapısının olması lojistik faaliyetlerini

etkileyerek ülkenin ekonomik açıdan kalkınmasına önemli bir rol oynayacaktır. Bu durum ülkedeki ulaştırma alanında yapılacak iyileştirmelerle daha mümkün olacaktır.

Ülkemizdeki lojistik üs merkez çalışmalarıyla hem ulusal hem de uluslararası alanda rekabet düzeyimizi geliştirmesi açısından önemlidir. Bu lojistik merkez üslerinin profilini incelediğimizde bütün ulaştırma yollarına hizmet vermekle birlikte ulaştırma yollarının birbirleriyle etkin bağlantılı bir şekilde taşımacılık sağlayabilmektedir. Aynı zamanda hem özel sektör hem de kamu sektörünün lojistik işlemleri için bütün lojistik faaliyetlerinin tümünün gerçekleştirilmesine yardımcı olabilmektedir. Bu gelişmelerle birlikte ülkemizin dünya genelinde önemli lojistik üslerinden biri haline gelebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu durum dünya lojistik pazarında ülkemizin daha iyi seviyelere çıkmasına için önemlidir. Ülkemizin daha iyi kalkınmasına yardımcı olacaktır.

Ülkemizin sosyal, siyasi ve ekonomik açıdan önemli seviyelere gelebilmesi ve dünya lojistik pazarında başarılı olabilmesi için ulaştırma altyapılarını teknoloji ile dengeli bir şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Lojistik sektörünün ekonomiye katkısının yükselerek artması bekleniyor ise teknolojik altyapıya birinci derecede öncelik verilmeli ve bu altyapıyı kullanacak kişilerdeki farkındalığını da artırılarak önem verilmeli ve farkındalığın artırılması gerekmektedir. Türkiye'nin dünya haritasındaki coğrafi konum avantajı hiçbir zaman göz ardı edilmemeli ve bu vizyon çerçevesinde yatırım teşvikleri verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akiş, E. (2016). Türkiye'de Lojistik sektörü ve Rekabet Gününe Etkisi. İstanbul Üniversitesi. İktisat Fakültesi. İktisat Politikası Anabilim Dalı. İktisat Bölümü. (Bu bildiri 11-12 Nisan 2016 tarihlerinde düzenlenen 2.Üretim Ekonomisi Kongresi'nde sunulmuştur).
Erişim Tarihi: 19.09.2017. (Bkz: <https://www.iku.edu.tr/upp/8562/files/Elife%20AK%C4%B0%C5%9E.pdf>).

Türkiye’de Lojistik Sektörünün İncelenmesi ve Sektör Araştırmasının Bulguları

- Baki, B. (2004). Lojistik Yönetimi ve Lojistik Sektör Analizi. Trabzon: Volkan Matbaacılık. Lega Kitabevi.
- Bakkal, M.ve Demir, U. (2011). Lojistik Yönetimi ve E-lojistik. 1.Baskı Ekim. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Demir, M. H. (2013). Tedarik Zinciri ve Lojistikte Temel Kavramlar. Kara, B. Y., Taşer, A. (Ed)., Çağdaş Lojistik Uygulamaları. S.2-36. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2752. 1. Baskı. Eskişehir. Erişim Tarihi: 09.09.2017. (Bkz: <http://hedefaof.com/loj102u-cagdas-lojistik-uygulamaları/ders-kitabi>).
- Gürdal, M. (1995). Turizm Ulaştırması. 3. Basım. Temmuz. İzmir: Karınca Matbaası.
- Keskin, M. H. (2006). Lojistik Tedarik Zinciri Yönetimi (geçmişi, değişimi, bugünü, geleceği).1.Basım Nisan. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karadeniz, V.ve Akpınar, E. (2011). Türkiye’de Lojistik Köy Uygulamaları ve Yeni Bir Lojistik Köy Önerisi. *Marmara Coğrafya Dergisi* Sayı:23. Ocak-2011. s.s. 48-71. İstanbul. ISSN:1303-2429 copyright ©2010. Erişim Tarihi:23.11.2017. (Bkz:<http://dspace.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/2631/676-1311-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>).
- Karlık, S. R. (2009). Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisi’nde Yapısal Dönüşüm. Tıpkı 12.Baskı. İstanbul. Beta Basım Yayın.
- Murat, S. ve Şahin, L. (2010). Dünden Bugüne İstanbul’da Ulaşım. İstanbul Ticaret Odası. Sosyal Araştırmalar. Yayın No: 2010-58. İstanbul: İnter Basım. Erişim Tarihi:04.05.2017. (Bkz:<http://www.sosyalpolitikalar.com/files/Dunden-bugune-istanbulda-ulasim.pdf>).
- Tek, Ö. B.ve Karaduman, İ. (2012). Tedarik Zinciri Bakış Açısıyla Lojistik Yönetimi Küresel Yönetimsel Yaklaşım Türkiye Uygulamaları. İzmir: İhlas Gazetecilik.
- Telli, R. (2015). Türkiye Ekonomisi ve Avrupa Birliği. Bursa. Etkin Basım Yayın.
- Usta, Ö. (2008). Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım.1 Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yapraklı, T. Ş.veÜnalın, M. (2017b). Küresel Lojistik Performans Endeksi ve Türkiye’nin Son 10 Yıllık Lojistik Performansının Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Cilt:31. 2017.Sayı: 3.Erişim Tarihi:23.09.2017. Bkz:(<https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11508/9853/Makale-6.%20K%C3%BCresel%20Lojistik%20Performans%20Endeksi.%20Yapraklı%20C4%B1.%20C5%9E-%20C3%9Cnalın.M.pdf?sequence=1&isAllowed=y>).

Kurum ve Kuruluşlardan Yararlanılan Kaynaklar:**Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ):**

BOTAŞ (2012). Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi. 2012 Yılı Sektör Raporu. Ankara. Erişim Tarihi: 22.10.2017. (Bkz:www.botas.gov.tr/docs/raporlar/tur/sectorap_2012.pdf).

İstanbul Ticaret Odası (İTO):

İstanbul Ticaret Odası (İTO) (2006). Türkiye Lojistik Sektörü Altyapı Analizi. Yayın No: 2006-14. İstanbul: Euromat Entegre Matbaacılık. Erişim Tarihi: 10.05.2017. (bkz:http://www.ito.org.tr/itoyayin/0016787.pdf).

İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri Deniz Ticaret Odası (İMEAK Deniz Ticaret Odası):

İMEAK Deniz Ticaret Odası (2015). Deniz Ticareti. İMEAK DTO/ Haziran Sayısı Liman Ekidir. Dergi Kuruluş Yılı: 1984.Erişim Tarihi:04.10.2017. (Bkz:http://www.denizticaretodasi.org.tr/Shared%20Documents/Deniz%20Ticaret%20Dergisi/haziran_ek_15.pdf).

Müstakil Sanayici Ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD):

MÜSİAD- Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği. (2010). 2009 Lojistik Sektör Raporu. MÜSİAD Araştırma Raporları: 65. ISBN-978-975-7215-95-0. İstanbul. (Bkz:www.musiad.org.tr/F/Root/burcu2014/Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20Yay%C4%B1n/Pdf/Sekt%C3%B6r%20Kurullar%C4%B1/Lojistik_Raporu_2009.pdf) Erişim Tarihi:21.09.2017.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK):

TÜİK:2018a. Erişim Tarihi:19.02.2018.

(Bkz:http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist / Ulusal Hesaplar / Üretim Yöntemi İle GSYH / Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ve Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla)

TÜİK:2018b. Erişim Tarihi: 19.02.2018.

(Bkz:http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist/ Ulusal Hesaplar / Üretim Yöntemi İle GSYH / Gayrisafi yurtiçi hâsıla, iktisadi faaliyet kollarına (A21) göre cari fiyatlarla (değer, pay, değişim oranı)).

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD):

TCDD Faaliyet Raporu (2016). Faaliyet Raporu 2016. Erişim Tarihi:17.10.2016.(Bkz:http://www.tcdd.gov.tr/files/istatistik/2016faaliyetraporu.pdf).

Evlilik Uyumunun Gebeliğin Son Üç Ayında Yaşanan Depresyona Etkisi

Özüm Bilgen¹

Uğur Tekin²

Öz

Çalışma gebelik döneminin son üç ayında yani üçüncü trimesteri içinde bulunan anne adayları yüz katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Gebelik sürecinde sosyal destek unsurları anne için en önemli motivasyon kaynağıdır. Sosyal destek en yakında olan eş ile başlar, eşler arası uyum ne kadar kuvvetliyse sosyal destek de o kadar destekleyicidir. Yüz gönüllü anne adayının katıldığı araştırma da ölçek olarak, Boratav Depresyon Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçları Spss 22 programı ile hesaplanmıştır. Çıkan verilerde depresyon skorları ve evlilik uyum skorları arasında kolerasyon değeri 0,001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Depresyon skoru arttıkça evlilik uyum skoru düşmekte, evlilik uyum skoru arttıkça depresyon skoru düşmektedir. Demografik veriler göz önüne alındığında evlilik uyumu ve depresyon skorları açısından geçmiş doğum deneyimlerinin anlamlı bir farklılığı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumları ve gelir grupları açısından incelendiğinde; eğitim durumu, gelir durumunun evlilik uyum skorları ile ilişkisi pozitif olarak bulunmuştur. Gelir düzeyi ve eğitim düzeyi arttıkça evlilik uyum skoru artmakta, depresyon skoru ise azalmaktadır. Bulunan veriler ışığında normal zamanda ihtiyaç duyulan aile danışmanlığı alanın gebelik döneminde de önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gebelik, Evlilik Doyumu, Depresyon

Atf İçin / For Citation: Bilgen, Ö ve Tekin, U. (2020). Evlilik Uyumunun Gebeliğin Son Üç Ayında Yaşanan Depresyona Etkisi. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED Cilt 2, Sayı 2, 138-153. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi / Submission Date: 28.08.2019
Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.04.2020

¹Uzman Çocuk Gelişimci Aile Danışmanı, İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye. E-mail: ozumbilgen@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0340-9031

²Prof. Dr. İstanbul Kent Üniversitesi, Türkiye. Email: ugur.tekin@kent.edu.tr, ORCID: 000-0002-5390-8552

Marriage Satisfaction In The last Three Months Of Pregnancy The Effect On Depression

Abstract

The study was carried out with a hundred participants in the last trimester of pregnancy. Pregnancy is an exciting process for every woman, but also leads to a change and a stressful process. In this process, social support element sare the most important source of motivation for the mother. Social support starts with spouse, and social support also in creases as the harmony between spouses increases. The hypothesis is that depression rate would be low in pregnant women with high marital adjustment. Demographic information and depression scores and marital adjustment levels were also examined. In the study, which was attended by one hundred participants, Boratav Depression Scale, Marriage Adjustment Scale and demographic information form were used. Research results were calculated by using SPSS 22 software. A negative correlation was found between depression scores and marital adjustment levels. As the depression score increases, the marital adjustment level decreases and the depression score decreases as the marriage adjustment level in creases. Considering the demographic data, it was concluded that there was no significant difference between the previous birth experiences and marital adjustment and depression levels. Interms of educational status and in come groups; There lationship between education status, in come status and marital adjustment levels was found to be positive. As the in come level and education level increase, the marriage adjustment level in creases and the depression score decreases.

Key Words: Pregnancy, Marital Satisfaction, Depression

GİRİŞ

Gebelik dönemi her çift için değişimi ifade eden dönemdir. Bu dönemde gebe kadında ruhsal, fiziksel, duygusal ve hormonal birçok değişiklik görülür. Bu değişiklikler gebelik sürecinde birçok olumsuz duygu, davranış ve ruhsal değişikliğe neden olur. Negatif yönden ilerleyen ruhsal değişimin en yoğun olduğu dönem gebeliğin üçüncü trimesteridir. Bu dönemde anksiyete ve depresyona ilişkin belirtiler üst düzeye ulaşır. Doğum sürecine, bebeğin sağlığına, postpartuma ve aile içi rollerin dengelenememesine ilişkin kaygılar bu dönemde ortaya çıkar. Gebelik dönemi bir geçiş dönemi olmakla beraber bu dönemde eşler arasındaki uyum oldukça önem kazanır. Gebeliğin baskısı içinde eşinden destek görmeyi bekleyen gebe eş, beklediği desteği göremediğinde anksiyete düzeyi artar buna rağmen; eş ve sosyal çevre desteği psikososyal açıdan daha rahat bir gebelik süreci geçirilmesine olanak sağlar (Karataylı, 2007).

Depresyon; duygusal alanda çöküş, ilgi, istek kaybı, yoğun karamsarlık; fiziksel alanda yavaş davranış, iştah değişikliği, uyku bozukluğu gibi işlevlerde

bozulmaların görüldüğü geniş yelpazeli bir psikolojik hastalıktır. Yaygınlık oranı yüksek olmakla beraber, tanı konulmasında güçlükler yaşanmakta bu da depresyonun önemini arttırmaktadır (Kaya&Kaya, 2007).

Evlilik uyumu; eşlerin evlilik birliği içinde birbirlerinden beklediği görev, sorumluluk ve duygusal yaklaşımların gerçekleşmesi sonucu eşlerin evlilikten mutlu olma şekilleridir. Yapılan çalışmalara göre evlilik uyumunu etkileyen faktörler, algılanan eşler arası destek, cinsel hayattan haz alma ve eğitim seviyesi olarak belirlenmiştir (Çağ&Yıldırım,2013).

Bu çalışmada ‘evlilik uyumunun gebeliğin son üç ayında yaşanan depresyona etkisi’ araştırılmıştır. Yapılan çalışmada amaç gebeliğin son üç ayında; depresyon ve evlilik uyumu ilişkisini incelemektir. Bu ilişki incelenirken demografik bilgilerde değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Yapılan çalışmaya gebelik döneminin üçüncü trimesterinde olan, Kırklareli il sınıırı içinde yaşayan, evli 100 kadın katılmıştır. Katılımcı şartı; gebeliğin son üç ayı içinde olmak ve evli olmak olarak belirlenmiştir. Kolay durum örnekleme kullanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen sonuçların farklı değişkenlere göre dağılımlarına da bakılmıştır. İlk olarak evlilik uyumu ve depresyon skorları incelenmiş ardından demografik bilgi formunda bulunan hane gelir durumu, eğitim durumu, geçmiş doğum deneyimi bilgileri depresyon skorları ve evlilik uyumuna bağlı olarak incelenmiştir.

Yapılan çalışmada Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ), Boratav Depresyon Tarama Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen evlilik uyum ölçeği, evliliğin niteliğini ölçen 15 maddelik bir ölçektir. EUÖ’deki puanlar uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Ölçeğin en düşük uyum puanı 2, en yüksek uyum puanı 158 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin orjinalinin geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapıldığı örneklem birbiri

ile evli olmayan 118 evli erkek ve 118 evli kadından oluşmuştur. Geçerlik çalışması için boşanmış, ayrı yaşayan ya da evlilik terapisi gören 22 erkek ve 26 kadın ile yakınları tarafından uyumlu olarak tanımlanan 48 kişinin uyum puanları karşılaştırılmıştır. Ölçeğin uyumlu ve uyumsuz grubu anlamlı olarak ayırt ettiği gözlemlenmiştir. Klinik görüşmeler sonucu, uyumsuz olarak belirlenen grubun sadece % 17'si, uyumlu grubun ise % 96'sı evlilik uyumunu ifade eden 100 ve üzeri puan almışlardır. Cronbach alfa katsayılarının .82.96 arasında değiştiği ve bileşenlerin iç tutarlılığa sahip olduğu ifade edilebilir(Çelik, 2006).

Boratav Depresyon Tarama Ölçeği (Bordepta): "Evet-Hayır" biçiminde yanıt vermeyi gerektiren kapalı uçlu soru biçiminde 16 madde içermektedir. Ölçeğin hesaplanmasında maddelerin 10 tanesi düz (1, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 14, 15, 16. maddeler); 6 tanesi ters maddelerden (2, 3, 6, 10, 12 ve 13. maddeler) oluşmaktadır. En düşük puan 0, en yüksek puan 16'dır. Okuryazar olmayanlara sözlü olarak uygulanabilmesi düşünüerek tasarlanmıştır.Yapılan iç tutarlılık analizinde 0,9005 Cronbach alfa değeri elde edilmiştir. (Boratav, 2003:172-183) Demografik bilgi formunda ise doğum geçmişi, hane içi maddi geliri, yaşı ve eğitim düzeyi sorulmuştur. Kırklareli sınırları içinde yaşayan gebeliğinin son üç ayı içinde olan kadınların gönüllü katılımı ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Veri analizi kısmında SPSS_22 veri analizi programı ile veriler analiz edilmiştir.

BULGULAR**Tablo 1.****Kullanılan Ölçeklere Ait Tanımlayıcı Analiz Tablosu**

	N	Dağılım Aralığı	Minimum	Maksimum	Anlamlılık Düzeyi	Standart Sapma
1=İlkokul, 2=Ortaokul, 3=Lise, 4=Üniversite, 5=Lisansüstü	100	4	1	5	3.49	.859
1= Düşük, 2= Orta, 3= Yüksek	100	2	1	3	2.02	.492
Yaş	100	22	20	42	30.48	5.026
Toplam Depresyon Skoru	100	16	0	16	6.47	4.059
Toplam Evlilik Uyumu Skoru	100	52	9	61	42.68	11.929

Yapılan çalışmada maksimum eğitim düzeyi lisans üstü olan katılımcılar varken minimum ilkokul mezunu katılımcılar mevcuttur. Katılımcıların %4'ü ilkokul mezunu, %6'sı ortaokul mezunu, %33'ü lise mezunu, %51'i üniversite mezunu, %6'sı lisans üstü mezundur. Katılımcıların %11'i düşük gelir durumuna sahipken, %76'sı orta gelir durumuna sahiptir, %13'ü ise yüksek gelir grubundadır. Gelir grupları ayrılırken asgari ücret baz alınmış, asgari ücret düzeyinde tek maaş ile geçinen aile düşük gelir grubu olarak tanımlanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların maksimum yaşı kırk iki, minimum yaşı ise yirmidir. Araştırmaya katılan katılımcıların yaş ortalaması 30.48'dir. Boratav depresyon ölçeğinden

edinilen verilere göre maksimum 16 puana sahip katılımcı bulunurken, minimum 0 puana sahip katılımcı bulunmaktadır. Cumhuriyet Boratav'ın hazırladığı 'Boratav Depresyon Tarama Ölçeği (Bordepda): Epidemiyolojik Çalışmalar ve Birinci Basamak Sağlık Hizmetinde Depresyonu Tanımaya Duyarlı Bir Ölçek' adlı çalışmadaki veriler baz alınarak; Boratav Depresyon ölçeğinin kesme puanı 6,5 olarak alınmıştır. Ölçeğin ortalama puanı araştırma sonucunda 6.47 bulunmuştur. Yine Evlilik Uyum Ölçeğine göre maksimum sonuç 61 puan iken, minimum sonuç 9 puan olarak hesaplanmıştır. Evlilik uyum ölçeğinde de geçerlilik güvenilirlik çalışmasında belirlenen 43 kesme puanı baz alınarak değerlendirilmiş, ölçeğin ortalama puanı 42.68 bulunmuştur.

Tablo 2.

Depresyon ve Evlilik Uyum Skorlarına İlişkin Korelasyon Tablosu.

			Bordepda Depresyon Skoru	Evlilik Skoru	Uyumu
Bordepda Skoru	Depresyon	Pearson korelasyon	1	-.725**	
		Anlamlılık Düzeyi		.000	
		Katılımcı Sayısı	100	100	
Evlilik Uyum Skoru	Depresyon	Pearson Korelasyon	-.725**	1	
		Anlamlılık Düzeyi	.000		
		Katılımcı Sayısı	100	100	

**Korelasyon 0,001 Düzeyinde anlamlıdır.

Yapılan çalışmada depresyon ve evlilik uyumu skorlarına ilişkin korelasyon düzeyi 0,001'dir ve anlamlıdır. Değişkenlerden her ikisinin de korelasyon değeri -1'e yakındır bu nedenle iki değişken arasında ters yönde ilişki bulunmuştur.

Tablo 3.**Gelir Dağılımlarına Göre Depresyon Skorlarına İlişkin ANOVA Tablosu.**

	KT	Sd	KO	f	P
GruplarArası	531.806	2	265.903	23.467	.000
Gruplarİçi	1099.104	97	11.331		
Toplam	1630.910	99			

Ortalama depresyon skorunun gelir gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmak için ANOVA testi uygulanmış olup test sonucu Tablo 3.'deki gibidir. %95 güven aralığında $f(23.467)$, P değeri ise .000 olarak bulunmuştur. Gelir düzeyi düşük olan grubun depresyon skoru ortalaması 12.64, orta gelir düzeyine sahip grubun depresyon skoru ortalaması 6.05, yüksek gelir düzeyine sahip grubun depresyon skoru ortalaması 3.69 ve tüm gelir gruplarının depresyon skoru ortalaması 6.47 bulunmuştur. Bu veriler bize göstermektedir ki, düşük gelir grubuna sahip grubun depresyon düzeyi diğer gelir gruplarına göre daha yüksektir. Yüksek gelir grubuna sahip grubun depresyon düzeyi en düşük grup olması, orta gelir düzeyine sahip grubun depresyon ortalamasının da ortada yer aldığını göstermektedir. Ayrıca grupların depresyon skoru ortalamaları arasında hemen hemen iki katlık bir oran bulunmaktadır.

Tablo 4.**Gelir Gruplarına Bağlı Depresyon Skoru Dağılımı Çapraz Tablo.**

	Depresyon yok: 0	Depresyon var: 1	toplam
Düşükgelirgrubu	1	10	11
Ortagelirgrubu	49	27	76
Yüksekgelirgrubu	10	3	13
Toplam	60	40	100

Tablo 4.'de verilen verilere göre, düşük gelir grubunda bulunan katılımcıların onunda depresyon görülürken birinde görülmemektedir. Yine orta gelir düzeyine sahip yetmiş altı katılımcının yirmi yedisinde depresyon skoru 6,5'in üzerinde iken kırk dokuzunda bu skor kesim noktasının altındadır. Yüksek gelir grubuna sahip on üç katılımcıya bakıldığında üç katılımcı Bordepta kesme noktası olan 6,5'in üzerinde kalıp depresyon belirtileri gösterirken; onu depresyon belirtisi göstermemektedir. Gelir gruplarına göre depresyon dağılımı yüz katılımcının

kırkında depresyon belirtileri güçlü bir şekilde görülürken, altmış katılımcıda bu depresyon belirtileri düşük düzeydedir.

Tablo 5.

Evlilik Uyum Skorunun Gelir Gruplarına İlişkin ANOVA Tablosu.

	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar arası	4383.612	2	2191.806	21.909	.000
Gruplar içi	9704.148	97	100.043		
Toplam	14087.760	99			

Tablo 5.'de evlilik uyumu skorunun gelir grubuna göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmak için ANOVA testine bakılmıştır. %95 güven aralığında $F(21.9)$, $Sig(.000)$ bulunmuştur. Katılımcıların %11'i düşük gelir grubuna dahil, %76'sı orta gelir grubuna dahil, %13'ü yüksek gelir grubuna dahildir. Evlilik uyum ölçeği ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışmasında belirtildiği gibi 43 puan kesim noktası alınarak hesaplanmıştır. Bu nedenle düşük gelir grubunda bulunan gebeliğin üçüncü trimesterindeki katılımcıların ortalama evlilik uyum skoru 25.27 puan bulunmuştur, bu sonuç 43 puan kesim baz alındığında evlilik uyum ölçeği çerçevesinde oldukça düşük kalmaktadır. Orta gelir grubuna dâhil olan gebeliğin üçüncü trimesterinde bulunan katılımcıların evlilik uyum skoru 43.72 puan olarak bulunmuştur. Çıkan sonuçlar gelir durumuyla evlilik uyum skorunun paralel olduğunu göstermektedir. Gelir grubu arttıkça evlilik uyumu skoru da artmaktadır. Yüz katılımcıyla yapılan çalışmada toplam evlilik uyum skoru bakıldığında 42,68 puan bulunmuştur.

Eğitim seviyesi ve depresyon skoru üzerinde yapılan ANOVA testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İlkokul düzeyi depresyon skoru ortalaması 11.250 olarak belirlenmiş, ortaokul düzeyi depresyon skoru ortalaması 8.833 olarak belirlenmiştir. Ortaokul düzeyi için yapılan Anova testinde P sayısı anlamsızdır yani ilkökul ve ortaokul düzeyinde bulunan katılımcılar arasında bir fark mevcutken bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Lise eğitim düzeyinde

bulunan grubun depresyon skor ortalaması 7.182 olarak bulunmuştur bu sonuç lise eğitim düzeyinde bulunan katılımcıların depresyon skorlarının ortalamasının ilkökul eğitim düzeyine sahip katılımcılardan 4.068 oranında daha az olduğunu göstermektedir. Lise düzeyine sahip katılımcıların depresyon ortalamaları ANOVA testine göre elde edilen P puanı 0,045 olarak bulunmuştur bu sonuç 0,050'den küçük olduğu için bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. Üniversite düzeyinde bulunan katılımcıların ilkökul düzeyi katılımcılarına göre depresyon skoru ortalamaları 5,387 daha azdır bu da üniversite düzeyi depresyon skoru ortalamasının 5,863 olduğunu göstermektedir. Yine ANOVA testine göre bulunan P değeri 0,007 olduğundan, 0,050den küçüktür bu nedenle çıkan sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. Lisansüstü eğitim düzeyi grubunda ise ilkökul eğitim düzeyi grubuna göre depresyon skoru 9,083 oranında daha azdır. Bu da demektir ki lisansüstü eğitim düzeyinde bulunan katılımcıların depresyon skoru ortalamaları 2,167'dir. ANOVA testi sonucuna göre bulunan P değeri 000 olarak bulunduğu için çıkan sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. Çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde eğitim düzeyi ve depresyon arasında ters bir etki söz konusudur. Eğitim düzeyi arttıkça depresyon skorunun düştüğü, eğitim düzeyi azaldıkça depresyon skorunun yükseldiği gözlemlenmiştir. (Tablo 6.)

Tablo 6.

Eğitim Durumu Ve Depresyon Skorlarına İlişkin Anova Tablosu.

	KT	Sd	KO	F	P
Regresyon	271.545	4	67.886	4.744	.002 ^b
Açıklanamayan Değişken	1359.365	95	14.309		
Toplam	1630.910	99			

a: Bağımlı Değişken: BortepdaSkoru

b: Bağımsız Değişken: İlkokul, Lisansüstü, Ortaokul, Lise, Üniversite

Tablo 7.'ye göre; beş eğitim düzeyi grubu oluşturulmuştur. Bu gruplar içinde sayısal döküm olarak 40 katılımcıda depresyon olduğu görülmüşken, 60 katılımcı

da depresyona ilişkin pozitif sonuç alınamamıştır. İlkokul düzeyinde dört katılımcıdan üçünde depresyon görülürken birinde depresyon görülmemektedir. Ortaokul da depresyon skoru yarı yarıya olarak belirlenmiştir. Katılan altı katılımcının üçünde depresyon görülürken üçünde depresyon görülmemektedir. Lise eğitim düzeyinde olan katılımcılarda ise otuz üç katılımcı katılmış olup, on dördünde depresyon görülmüş, on dokuzunda depresyon görülmemiştir. Üniversite eğitim düzeyine sahip elli bir katılımcının yirmisinde depresyon gözlemlenmişken, otuz birinde depresyon gözlemlenmemiştir. Yine altı katılımcı bulunan lisansüstü eğitim grubunda katılan altı katılımcının da depresyon belirtisine sahip olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 7.

Eğitim Düzeyleri ve Depresyon Skorlarına İlişkin Çapraz Tablo.

	Depresyon Belirlenmedi	Depresyon Belirlendi	Toplam
İlkokul	1	3	4
Ortaokul	3	3	6
Lise	19	14	33
Üniversite	31	20	51
Lisansüstü	6	0	6
Toplam	60	40	100

Tablo 8.
Eğitim Düzeyi ve Depresyon Skorlarına İlişkin ANOVA Tablosu.

	KT	Sd	KO	F	P
Regresyon	271.545	4	67.886	4.744	.002 ^b
AçıklanamayanDeğişken	1359.365	95	14.309		
Toplam	1630.910	99			

a.Bağımlı Değişken: BordeptaSkoru

b.Bağımsız Değişken: İlkokul, Lisansüstü, Ortaokul, Lise, Üniversite

Tablo 9.
Eğitim Düzeyi ve Depresyon Düzeyine İlişkin Bağımlılık Testi Sonuçları.

	StandartOlmayanKatsayı		StandartKatsayı		95.0% Güvenaralığının da B		
	BortepdaSkoru	OrtalamanınStandart Hatası	Beta	t	P	Alt sınır	Üst sınır
Sabitdeğişken; İlkokul	11.250	1.891		5.94	.00	7.49	15.00
Ortaokul	-2.417	2.442	-.142	-	.32	-	2.431
Lise	-4.68	2.003	-.474	-	.04	-	-.092
Üniversite	-5.387	1.964	-.667	-	.00	-	-
Lisansüstü	-9.083	2.442	-.534	-	.00	-	-

Eğitim seviyesi ve evlilik uyumu skoru ANOVA ve Bağımlılık testlerinde anlamlı bir farklılık söz konusudur. Yine istatistik dökümü ilkokul düzeyi baz alınarak yapılmıştır. Çıkan sonuçlar %95 güven aralığında $F(9.084)$, P değeri .000 olarak bulunmuştur. İlkokul düzeyi evlilik uyumu skoru ortalaması 25.000 olarak bulunmuştur. Ortaokul düzeyi evlilik uyumu skoru ortalaması ilkokul düzeyi evlilik uyumu ortalamasından 10.333 oranında daha fazladır buna rağmen Bağımlılık Testine göre P değeri 126 olarak bulunmuştur, bu değer 0,050 den büyük olması istatistik olarak anlamlı bir farklılık yoktur dememizi sağlamaktadır.

Lise eğitim düzeyinde olan katılımcıların ilkokul eğitim düzeyinde bulunan katılımcılara göre evlilik uyumu skorları 13.515 oranında daha fazladır. Bağımlılık testine göre P değeri 016 olarak bulunmuştur ve bu değer istatistik olarak anlamlıdır.

Üniversite eğitim düzeyinde bulunan katılımcıların ilkokul eğitim düzeyinde bulunan katılımcılara göre evlilik uyumu skoru ortalaması 20.961 oranında daha fazladır. Ve istatistik olarak anlamlıdır.

Lisansüstü eğitim düzeyi grubunda bulunan katılımcıların ilkokul eğitim düzeyinde olan katılımcıların evlilik uyumu oranına göre evlilik uyum oranı 31.833 daha yüksektir. Bu da lisansüstü eğitim düzeyinde olan katılımcıların evlilik uyumları skoru oranın 56,833 değerinde olduğunu göstermektedir. Çıkan sonuçlarda eğitim düzeyine göre evlilik uyumu skoru paralel olarak hareket etmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe evlilik uyumu da artmaktadır.

Tablo 10.

Eğitim Düzeylerine Bağlı Evlilik Uyum Skorlarına İlişkin ANOVA Testi.

	KT	Sd	KO	F	P
Regrasyon	3897.429	4	974.357	9.084	.000 ^b
AçıklanamayanHata	10190.331	95	107.267		
Toplam	14087.760	99			

a: Bağımlı Değişken: Evlilik Uyum Skoru

b: Belirleyiciler: İlkokul, Lisansüstü, Ortaokul, Lise, Üniversite

Tablo 11.

Evlilik Uyumu Ve Eğitim Düzeylerine İlişkin Çapraz Tablo.

	DüşükEvlilikUyumu	YüksekEvlilikUyumu	Toplam
İlkokulMezunu	3	1	4
OrtaokulMezunu	4	2	6
LiseMezunu	17	16	33
ÜniversiteMezunu	14	37	51
LisansüstüMezun	0	6	6
Toplam	38	62	100

Tablo 10.'a göre araştırmaya katılan gebeliğin üçüncü trimesterinde bulunan katılımcıların evlilik uyum skorları eğitim durumu ile paralel olarak artmaktadır. Lisansüstü eğitim grubunda bulunan altı katılımcının altısının da evlilik doyum skoru 43 olan kesme puanının üzerindedir. Bu da yüzde yüzlük bir uyum verisi vermektedir. Yine en düşük evlilik uyumu ilkokul eğitim düzeyi grubunda bulunan katılımcılardadır. İlkokul eğitim düzeyinde bulunan dört katılımcının üçü kesme puanın altında kalmış ve evlilik doyumunda bu grup %75'lik bir negatif orana ulaşmıştır. Lise eğitim düzeyine sahip grupta bulunan katılımcılarda oran ise hemen hemen yarı yarıyadır. Evlilik doyumunu yüksek olan on yedi lise eğitim düzeyi grubunda olan katılımcı varken, evlilik uyumu düşük olan on altı lise eğitim düzeyi grubunda olan katılımcı vardır. Üniversite eğitim düzeyi grubunda ise yüksek evlilik uyumu ve düşük evlilik uyumu arasındaki fark iki kattan fazladır. Üniversite eğitim düzeyinde evlilik uyumu düşük olan on dört katılımcı varken, evlilik uyumu yüksek olan otuz yedi katılımcı mevcuttur.

Gebeliğin üçüncü trimesterinde bulunan katılımcılarla yapılan çalışmada gelir grubu, evlilik uyumu çalışması da yapılmıştır.

Tablo 12.**Gelir Gruplarına Göre Evlilik Uyumu Skorlarına İlişkin Çapraz Tablo.**

	DüşükEvlilikUyumuSkoru	YüksekEvlilikUyumuSkoru	Toplam
DüşükGelirGrubu	9	2	11
OrtaGelirGrubu	26	50	76
YüksekGelirGrubu	3	10	13
Toplam	38	62	100

Yapılan çalışmada üç gelir grubu oluşturulmuştur. Düşük gelir grubuna dahil olan on bir katılımcının dokuzunun evlilik uyumu skoru düşük düzeyde kalmıştır, iki katılımcının ise evlilik uyumu skoru yüksek olarak bulunmuştur. Orta gelir grubunda bulunan katılımcıların yirmi altısının evlilik uyumu skoru kesme puanın altında kalmışken, elli katılımcı kesme puanını geçmiştir. Yüksek gelir grubunda bulunan on üç katılımcının üçü kesme puanını geçemezken, on katılımcının evlilik uyumu skoru kesme puanını geçmiştir. Tablo 12.'de görüldüğü üzere yüz katılımcının otuz sekizi kesme puanının altında kalmış, katılımcıların altmış ikisi kesme puanını aşmıştır.

TARTIŞMA

Gebelik hem birey hem evlilik hem de toplum için çok önemli bir süreçtir. Gebelik evlilik birliği için temel olmamasına rağmen tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Gebelik döneminde yaşanan üçer aylık süreçler birinci, ikinci ve üçüncü trimester olarak adlandırılır. Trimesterler hem anne hem de bebek için ayrı öneme sahiptirler. Buna rağmen üçüncü trimester yani son üç aylık süreç depresyonun en yoğun hissedildiği süreçtir. Gebelik döneminin sonuna gelinmesi sağlıkla ilgili yaşanan kaygılar, geleceğe ilişkin belirsizlikler, bebeğe dair sorumluluklar gibi birçok sorun daha net bir hal alır. Bu dönemde gebe kadında fiziksel ve ruhsal değişiklikler de en üst düzeye ulaşır. Hareketlerde kısıtlılık, uykusuzluk, vücutta ödem oluşumu, yoğun halsizlik, ani duygu değişimleri, ayak ve bacaklarda şişme gibi annenin günlük yaşantısını olumsuz yönde etkileyen birçok unsur ortaya çıkar.

Tüm bu değişikliklerle beraber evlilik uyumu kötü olan gebelerde gebelik öncesi ve sonrası depresyon daha yoğun olarak ortaya çıkmaktadır (Şahin,2010).

Yapılan çalışma sonucunda gebeliğin son üç ayında bulunan gebelerde evlilik uyumu skoru ve depresyon skoru birbiri ile negatif ilişki içerisinde olduğu belirlenmiştir.

Gerçekleşen çalışmada, gebelik döneminde yaşanan depresyonun, evlilik uyumu ile ilişkisi incelenmiştir. Gebelik döneminde yaşanan depresyon birçok aile için aşılması zor bir durum olarak görülür, fakat yapılan çalışmada göstermektedir ki evlilik uyumunu arttırarak bu süreçte yaşanan sorunları azaltabilecektir. Evlilik uyumunu arttırmaya yönelik çalışmalarda ifade dili, eşlerin birbirini anlaması, hane içi maddi birlik, aile ve eş kavramlarının bireyler açısından anlamı, geçmişten getirilen yaşantılar ve hazır bulunuşluk gibi konular çalışılabilir. Bu kavramların doğru çalışılması ve bu kodların doğru bir şekilde bireyler tarafından işlenmesi gebelik dönemini depresyon düzeyini hissetmeden geçirmeye büyük oranda destek sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkaş, S. (2014). Gebelik döneminde eşler arası uyum (Yüksek Lisans Tezi).Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Boratav, C. (2003).Boratav depresyon tarama ölçeği (bordepta): epidemiyolojik çalışmalar ve birinci basamak sağlık hizmetinde depresyonu tanımaya duyarlı bir ölçek, *Türk Psikiyatri Dergisi*; 14(3), 172-183
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2018). Bazı sosyo-demografik değişkenlere göre evli bireylerin evlilik doyum düzeyleri: bir profil çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*; 17(67), 1027-1042.
- Çelik, M. (2006). Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması(Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kaya, B. ve Kaya, M. (2007).1960'lardan günümüze depresyonun epidemiyolojisi, tarihsel bir bakış.*Klinik Psikiyatri Dergisi*; 10(6),3-10.

Karataylı, S. (2007). Gebelerde trimesterler arası depresyon, anksiyete, diğer ruhsal belirtiler ve yaşam kalitesi düzeyleri(Uzmanlık Tezi). Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi, Konya.

ŞAHİN, E. ve KILIÇARSLAN, S.(2010). Son trimester gebelerin depresyon ve kaygı düzeyleri ile bunları etkileyen etmenler, *Balkan Medical Journal*; (2), 51-58.

